

3063 K  
M. SADYK-BEJ

LEKTOR JĘZ. WSCHODNICH U. J. K.

ELEMENTARNA GRAMATYKA  
JĘZYKA ARABSKIEGO

Ułożona dla użytku studentów  
Instytutu Orientalistycznego U. J. K.

LWÓW, 1934.



A. J. Bahayziki

ELEMENTARNA GRAMATYKA  
JĘZYKA ARABSKIEGO

ułożona przez

SADYK - BEJA

Lektora języków wschodn. U.J.K.

L w ó w 1 9 3 4.

W 119583  
852.213 II

D-97/3063



12,05

[5.]



## P R Z E D M O W A.

W innych językach europejskich istnieją liczne podręczniki gramatyki arabskiej; w języku polskim niestety, niema dotychczas w tym zakresie żadnego poważnego dzieła.

Po dłuższych poszukiwaniach znalazłem w Biblijotece U.J.K. tylko małą książeczkę D.Rolicz-Liedera, wydaną w Kirchhain'ie w r.1893, p.t. "Elementarz języka arabskiego" cz.I. Jak widać z przedmowy tej książeczki, planował autor wydanie gramatyki arabskiej w trzech częściach. Udało mu się jednak wydać tylko część I., która zawiera: alfabet, znaki ortograficzne, prawidła pisania i czytania; nic ponadto.

Naturalnie, nie można uważać tej niedokończonej pracy za wystarczający podręcznik gramatyki arabskiej w języku polskim.

Słyszałem również, że p.W.Hojnacki napisał po polsku gramatykę arabską, która dotychczas jeszcze jest w rękopisie, a której nie miałem możliwości oglądać.

Ponadto istnieje jeszcze mała książeczka, a raczej broszurka p.t. "Samouczek polsko-arabski" p.Zdzisława Telichowskiego; tekst arabski nie jest pisany alfabetem arabskim, tylko w transkrypcji polskiej, pozatem jest to praca niestety, zupełnie niedostateczna i nieodpowiednia dla nauki gramatyki arabskiej.

Jak skonstatowałem w ciągu mojego kilkuletniego nauczania gramatyki arabskiej w Instytucie Orientalistycznym U.J.K., brak odpowiedniego podręcznika polskiego sprawia duże trudności studentom polskim, chcącym studjować gramatykę arabską.

Pragnąc dopomóc studentom naszego Instytutu w tej sprawie, zdecydowałem się opracować w języku polskim podręcznik gramatyki arabskiej, na podstawie prac francuskich i jednej rosyjskiej.

Szczególnie opierałem się na gramatyce arabskiej w języku francuskim Augusta Périer'a /wydanie z r.1928/, częściowo zaś na gramatyce rosyjskiej Chaszczaba /Хашчаб /, oraz niekiedy na gramatyce francuskiej O.Houdas /wydanie w r.1897/.

Starałem się możliwie jasno i przystępnie wyrazić prawidła gramatyczne i zilustrować każde z nich kilkoma odpowiedniami przykładami, zaczerpniętymi głównie z gramatyki Augusta Périer'a.

Jakkolwiek ta skromna praca jest tylko kompilacją istniejących gramatyk /wyżej wymienionych/ i wydana jest jako manuskrypt, niemniej będę zadowolony, jeżeli ułatwi naukę gramatyki arabskiej studentom-Polakom.

Pozwolę sobie wyrazić moją najszczerzą wdzięczność Prześwietnej Radzie Wydziału Humanistycznego U.J.K., że raczyła mi umożliwić wydanie mej skromnej pracy przez udzielenie mi odpowiedniej subwencji.

Tak samo należy się z mej strony serdeczna podzięką Ks. Profesorowi Aleksemu Klawkowi, który zachęcał mnie do ułożenia gramatyki i dokładał wszelkich starań, by ułatwić mi opublikowanie tej pracy.

Dalej uprzejmie dziękuję na tem miejscu p. Mgr. Renie Wilbachówniej, b. asystentce Instytutu Orientalistycznego, która okazała mi dużo pomocy przy układaniu gramatyki w języku polskim, oraz p. Dr. Eugenjuszowi Słuszkiewiczowi, starszemu asystentowi Instytutu Orientalistycznego, który był łaskaw przejrzeć rękopis pod względem stylistycznym.

M. Sadyk-Bej.

We Lwowie, w czerwcu 1934 r.



## C Z Ę Ś Ć P I E R W S Z A .

### CZYTANIE I PISANIE.


- 1.- Język arabski, którego gramatykę traktuje niniejszy podręcznik, należy do grupy języków semickich. Pismo arabskie ze względu na rozpowszechnienie po świecie jest jednym z ważniejszych. Od zachodnich granic Chin do brzegów zachodnich Afryki Północnej, od morza Śródziemnego do wysp Malajskich ma ono przewagę nad innymi pismami. Wszystkie ludy muzułmańskie używają alfabetu arabskiego. Wyjątek stanowią, po ostatniej rewolucji, ludy muzułmańskie w Z.S.S.R., które mają teraz alfabet łaciński /z pewnymi znakami/; oraz Turcja, która w r. 1928 także przyjęła alfabet łaciński; podobnie i muzułmanie, zamieszkujący wyspy Malajskie, w ostatnich latach przyjęli alfabet łaciński, zachowując alfabet arabski tylko w ksiązkach religijnych. 1/

Litery alfabetu arabskiego, w liczbie 28, pisze się i czyta od prawej ku lewej.

Są one wszystkie literami małymi, nie ma liter wielkich ani interpunkcji. kształt zasadniczy liter zmienia się nieznacznie, zależnie od tego, czy występują samodzielnie, czy stoją na początku, w środku, lub też w końcu słowa.

Wszystkie litery uważa się za spółgłoski, nawet te trzy, które mają dźwięk samogłoskowy.

Samogłoski oznacza się nie literami, jak w alfabecie łacińskim, tylko osobnymi znaczkami, umieszczonymi nad lub pod spółgłoskami.

Zwyczajnie jednak znaczków tych, zwanych  hamake, /ruch/ nie pisze się i trzeba domyślać się ich przy czytaniu. Mało jest dzieł arabskich zaopatrzonych w hamake; są to tylko: Koran, biblja i poezje.

W całości alfabet arabski zawiera 17 różnych znaków, które przez dodanie jednego, dwóch lub trzech kropek nad lub pod literą tworzą owych 28 liter alfabetu.

Nazwy liter zaczynają się artykulacją, która podaje ich właściwą wartość fonetyczną, z wyjątkiem hamza ء .

2.-

A L F A B E T

Nazwy	samodzielnie	na końcu	w środku	na początku	wartość fone- tyczna odpo- wiadająca dźwiękom pol- skim.	transkrypcja
Alif	ا	ا	ا	ا	A	ʾ
Ba	ب	ب	ب	ب	B	b
Ta	ت	ت	ت	ت	T	t
Tea	ث	ث	ث	ث	Ts, th /angielsk./	t̤
Dżim	ج	ج	ج	ج	Dż	ǰ
Ha	ح	ح	ح	ح	H/silnym przyde - chem/ Ch/niem/	h
Cha	خ	خ	خ	خ	Ch/niem/	ħ
Dał	د	د	د	د	D	d
Dzał	ذ	ذ	ذ	ذ	Dz/ang./	<u>d</u>
Ra	ر	ر	ر	ر	R	r
Za	ز	ز	ز	ز	Z	z
Sin	س	س	س	س	S	s
Szin	ش	ش	ش	ش	Sz	<u>s</u>
Sad	ص	ص	ص	ص	S/twarde/	ṣ



ARABSKI

Nazwy	samodzielnie	na końcu	w środku	na początku	wartość fonetyczna odpowiadająca dźwiękiem polskim	transkrypcja
Dad	ض	ض	ذ	ذ	D /twarde/	d
Ta	ط	ط	ط	ط	T /twarde/	t
Za	ظ	ظ	ظ	ظ	Z /twarde/	z
Ajn	ع	ع	ع	ع	A/gardłowe/	c
Gajn	غ	غ	غ	غ	G "	g
Fa	ف	ف	ف	ف	F	f
Kaf	ق	ق	ق	ق	K /twarde/	k/q
Kiaf	ك	ك	ك	ك	K	k
Lam	ل	ل	ل	ل	L	l
Mim	م	م	م	م	M	m
Nun	ن	ن	ن	ن	N	n
Ha	ه	ه	ه	ه	H	h
Uau	و	و	و	و	U /uau/	u
Ja	ي	ي	ي	ي	J, I	i

## LITERY UZUPEŁNIAJĄCE.

### Hamza. هـ

- 3.- Hamza هـ posiadająca formę małego ع bez ogonka, jest w rzeczywistości pierwszą literą alfabetu, zaś pierwsza litera alfabetu ا alif jest jej podporą. Oddaje się przez przydech gardłowy, podobny do dźwięku ع, lecz mniej intensywny. Niekiedy pisze się samodzielnie, niekiedy posiada jako podporę jedną z trzech liter ا alif, و uau, lub ي ja; gdy ي służy jako podpora hamzy, pisze się bez kropek.

### Ta marbuta تـ

- 4.- Ta marbuta /to jest ت związane/ ma formę ت ha z dwiema kropkami u góry. Litera ta jest zasadniczo końcową i często zaznacza rodzaj żeński liczby pojedynczej.

## WYMOWA POSZCZEGÓLNYCH LITER ALFABETU.

- 5.- Ze względu na osobliwości wymowy niektórych liter, jakoteż z braku odpowiednich dźwięków w języku polskim, niezbędne są poniższe objaśnienia:

Aby wymówić literę ت tsa i ذ dzał, należy umieścić język między zębami i wymówić ts i dz.

ح ha brzmi jak polskie h w słowie handel, lecz z silniejszym przydechem. ح cha posiada artykulację bardziej przydechową, niżeli polskie ch/ por.niem. ch/.



ص sad brzmi jak twarde s /jak gdyby 2 s/. ض dad odpowiada polskiemu d, lecz z wymową twardą. ط ta i ظ za odpowiadają dźwiękom t i z, z twardą wymową. ع ajn jest dźwiękiem bardzo gardłowym, wytworzonym przez skurcz krtani; litera ta jest wyłącznie semicką i nie posiada odpowiedniego dźwięku w językach europejskich. غ gajn odpowiada dźwiękowi g, lecz z wymową głęboko gardłową. ق kaf wymawia się w głębi krtani i do pewnego stopnia odpowiada dźwiękowi litery k w słowach karty, kąt. ك kiaf wymawia się jak polskie k w słowie kij. ح ha odpowiada polskiemu h z słabszym przydechem aniżeli ح. ه ma dźwięk trochę podobny do u, trochę do w; zbliżone do polskiego ł.

Wogóle należy zaznaczyć, że dźwięki fonetyczne arabskie są tak bardzo różne od dźwięków języków europejskich, że prawie niepodobna wyrazić je opisowo w sposób zupełnie wierny i dokładny. Artykulację języka arabskiego taką, jaka powinna być, można uchwycić tylko słysząc mówiącego araba lub specjalistę fachowca europejczyka. Wobec tego to, co powiedziano wyżej o wymowie liter arabskich, należy uważać za wskazówki ogólne.

SAMOGŁOSKI ٓ , ٔ , ٕ حركة harake.

6.- Są trzy samogłoski :

Damma ٓ , które wymawia się jak "u" : ٓ tu



Fatha    , które wymawia się jak "a" : ب ba.

Kesra    , które wymawia się jak "i" : س si.

N.p.: كُتِبَ kutiba, było napisane.

W niektórych słowach fatha pisze się pionowo    ; a to wówczas, gdy zastępuje ا alif, które odpadło: هَذَا haza, oto ten /zamiast هَذَا /.

Samogłoski te nazywają samogłoskami krótkimi. Stają się długimi, gdy: po damma    następuje و , np.: نُورٌ nurun, światło; po fatha    następuje ا , np.: نَارٌ narun, ogień; i po kesra    następuje ي np.: زَيْرٌ Mirun, jarzmo.

TANUIN lub    ,    ,   

7.- Na końcu rzeczowników i przymiotników nieokreślonych samogłoski krótkie حَرَكَه podwajają się, przyjmując następujące formy:    ,    ,    i wówczas nazywają się تَنْوِينٌ tanuin damma, tanuin fatha i tanuin kesra, a wymawia się je: un, an, in. Np.: بابٌ babun, drzwi /mianownik/; بابًا baban, drzwi /biernik/; بابينٌ babin, drzwi /dopełniacz/.

ZNAKI ORTOGRAFICZNE.

8.- Są cztery znaki ortograficzne :

حَرَمٌ dżezm lub سُكُونٌ sukun    lub     
شَدَّةٌ szadda lub تَشْدِيدٌ teszdid

وَصَلَاةٌ	uasla	~o
مَدَّةٌ	madda	~

DZEZM.

9.- Znaczek ten ma kształt małego półksiężyca lub małego zera  $\circ$  i umieszcza się nad literą, aby zaznaczyć, że niema ha-  
 rake: كَلْبًا kalban, psa /biernik/. Nigdy dwa dzezmy nie na-  
 stępują po sobie i pierwsza litera słowa nie może posiadać  
 tego znaku.

Słowa obce, rozpoczynające się od dwóch spółgłosek, przy-  
 mują na początku 1 alif: أَفْلَاطُونٌ Aflatunu, Platon;  
 إِسْتَبْلُنٌ istablun /stabulum/, stajnia.

SZADDA.

10.- Szadda jest to mały znaczek w kształcie trójzęba  $\text{س}$  ;  
 zaznacza podwojenie spółgłoski, nad którą się znajduje:  
 مَرَّرَ / مَرَّرَ / marra, on przeszedł; مَدَّدَ / مَدَّدَ / madda,  
 on rozciągnął; رَبِّي / رَبِّي / rabbi, mój pan.

UASLA.

11.- Jest to znak podobny do litery ص sad bez końcowej  
 części. Umieszcza się go nad początkowym alifem niektórych  
 słów, aby zaznaczyć, że tego alif nie wymawia się:  
 فِي الْبَيْتِ trzeba wymawiać jak فَيْلْبَيْتِ filbajti, w  
 domu; قَاضِي الْبَلَدِ kadylbeledi, sędzia miasta.



MADDA.

12.- Madda ۞ jest to jakby alif poziomy; oznacza ściągnięcie dwóch alifów. Alif, nad którym znajduje się madda, wymawiać należy jak otwarte długie ā : أَخَذُ achuzu, ja wezmę; كَرَأَ karaā, oni obaj czytali.

LITERY SŁABE.

13.- Trzy litery ا alif, و uau, ي ja, o których mówiliśmy wyżej, że służą jako podpory dla hamza, jakoteż dla tworzenia samogłosek długich, nazywają się literami słabymi, ponieważ ulegają wielu transformacjom i nawet często odpadają. Jeżeli ي ja końcowe poprzedza spółgłoska z fathą, to wymawia się, jak alif, t.j. a, i pisze się bez dwóch kropek: عَلَى ala, na; رَمَى rama, on rzucił. W tym wypadku و nazywa się nieme.

KILKA UWAG O WYMOWIE I PISOWNI.

- 14.- 1/ Każda spółgłoska w tekście znaczonej haraketami, która nie ma harake ani znaku ortograficznego, jest całkiem niema. Np.: فِي الدُّنْيَا fiddunja, w świecie; w tem słowie spółgłoska ل lam jest niema i nie wymawia się jej.
- 2/ Sylaba zaczyna się zawsze od spółgłoski, po której bezpośrednio następuje harake.



3/ Harake na ostatniej literze końcowego słowa zdania nie wymawia się, ani w konwersacji, ani w czytaniu. Np.:

بِسْمِ اللّٰهِ bismillah, w imię Boga; الْحَمْدُ لِلّٰهِ alhamdulillah, chwala Bogu.

4/ Uasla و / وَصَلَةٌ / alif z tym znakiem nie wymawia się; uasla łączy słowo poprzedzające z następującym. Np.:

قَاضِي الْبَلَدِ kitabu 'llah, księga Boga /Koran/; كِتَابُ اللّٰهِ kadi 'lbalād, sędzia miasta; دَارُ الْقَاضِي daru 'l kadi, dom sędziego.

5/ Kiedy ta marbuta kończy słowo, po którym nie następuje dopełniacz, ma dźwięk a, lub e: مَدِينَةٌ mādinā, miasto.

Ta sama litera, jeżeli po niej następuje dopełniacz, ma dźwięk t: مَدِينَةَ النَّبِيِّ madinatun nabi, miasto proroka.

6/ Hamza ء jest dźwiękiem lekko gardłowym. Na początku słowa występuje zawsze z ' alifem: أَخَذَ achaza, on wziął;

إِغْلَمَ i'lem, ucz się; أُسِرَ usira, on był jeńcem.

W środku słowa, jeżeli hamza ma swój harake, to pisze się nad słabą literą, odpowiadającą jego harake, to jest: jeżeli hamza ma fatha, to pisze się nad ' , jeżeli ma kesra, pisze się nad /bez kropek/, a jeżeli ma damma, pisze się nad و : Np.: سَأَلَ saala, on pytał; سُئِلَ suila, on był pytany; أُؤْتِي unuchiza, on był wzięty.

Jeżeli hamza ma sukun, wówczas pisze się nad słabą literą, odpowiadającą poprzedniemu harake: رَأْسٌ ra'sun, głowa; بئرٌ bi'run, studnia; شؤْمٌ szu'mun, nieszczęśliwy.

Na końcu słowa, hamza pisze się niekiedy osobno bez podpory słabej litery: ذَاءٌ dzaa, on przyszedł; شَيْءٌ szaj'un, rzecz. Prawidła, dotyczące hamza, omówimy w dalszym ciągu szczegółowo.

7/. Kiedy dwa alify następują po sobie i jeden z nich posiada hamzę, wówczas pisze się jeden nad drugim, ta kombinacja posiada formę alifu z maddą na górze. Jeżeli pierwszy alif ma hamzę اَ, to pisze się alif z maddą: اَإِن = اِنْ /IV gr./ smana, on utwierzył. Jeżeli drugi <sup>zaś,</sup> alif posiada hamzę اِ, wtedy pisze się آء: سَأَلَ /III gr./ saala, on zapytał.

8/. Skoro w słowie po alifie z maddą آ następuje hamza, wówczas fatha, które poprzedza alif z maddą zlewa się z nim przy wymowie: ماءٌ maun, woda; سماءٌ samaun, niebo. Jeżeli po alifie z maddą nie następuje hamza, to fatha, poprzedzająca alif z maddą, nie zlewa się, ale wymawia się go osobno:

مَأْرِبٌ maaribu, sprawa.

9/. Jeżeli اِ z uasłą znajduje się na początku zdania po przerwie, to się wymawia i w tym wypadku uasła zamienia się zwyczajnie na hamzę. Np.: اَتَى أَبْنُكَ przyszedł twój syn;



أَبْنُكَ أَنْتَى twój syn przyszedł.

10/. Uasła znajduje się na początku rodzajnika آل i dziesięciu następujących słów:

ابْنٌ	اثنان	dwie,	أنتى	ty,
ابن	اسم	imię,	أيهن	część
امرؤ	ابنة	córka,		przysięgi.
امرؤ	امرأة	kobieta,		
اثنان				

UWAGA: w tych słowach ا początkowe wymawia się jak ا ; Ostatnie słowo wymawia się jak ا .

11/. Alif z uasłą usuwa się w piśmie w następujących wypadkach: a/ W rodzajniku آل po przyimku ل dla, i po partykule twierdzącej ل zamiast البيت : ل البيت dla domu;

ل zamiast ل الحق w rzeczywistości. b/ W słowie

بين إبراهيم między imieniem ojca i syna. Np. بين إبراهيم Ibrahim

syn Amra. c/ W słowie ب اسم po przyimku ب : ب اسم الله

ب الرحمن الرحيم w imię Boga Miłościwego i Miłosiernego.

d/ Po partykule pytajnej أ : أ أبنتك هذا czy to jest

twój syn ? zamiast أ أبنتك هذا

12/. Znak skrót. Znak ten jest podobny do znaku madda, a kładzie się go na niektórych słowach stanowiących skrót

całych zdań. Np.: الله تعالى = تَعَالَى Najwyższy /Bóg/;

وَجِئْنَا بِالسَّلَامِ = عَلَيْهِ السَّلَام Pokój Jemu; رَحِمَهُ اللهُ = رَحِمَهُ اللهُ oby mu Bóg wybaczył;



سؤال = سَأَلْ oby Bóg był zadowolony z niego; رَضِيَ اللهُ عَنْهُ = رَضِيَ  
pytanie; جواب = جَوَابٌ odpowiedź; إلى آخره = إِلَىٰ etc./aż do swego  
końca/.

### KILKA UWAG O PISANIU LITER.

- 15.- Wszystkie litery alfabetu można podzielić na trzy grupy:  
Pierwsza grupa zawiera hamzę ء, która nie łączy się nigdy  
ani z poprzedzającymi, ani z następującymi literami. Najczęściej  
jest ona umieszczona nad literą أ, و i ك.  
Druga grupa zawiera sześć liter: ا, د, ذ, ر, ز, و, które nie  
łączą się nigdy z następującymi literami, łączą się natomiast  
z poprzedzającymi, o ile dopuszczają łączenie.  
Trzecia grupa zawiera wszystkie inne litery, które nie wcho-  
dzą w skład dwóch poprzednich. Litery te łączą się zarówno  
z poprzedzającymi, jak i z następującymi literami. Niektóre  
litery, wchodzące w skład tej grupy, stoją w całości ponad  
linją pisania, podczas gdy inne są przecięte linją pisania.  
Te pierwsze w liczbie 9 liter są: ب, ت, ث, ط, ظ, ف,  
ج, ح, خ; następne 14 są: ص, ش, س,  
ض, ع, غ, ق, ل, م, ن, ي.  
Można zatem powiedzieć: a/ że litery pierwszych dwóch grup  
zachowują zawsze ten sam kształt. Np: دار, ورر, رداء  
b/. że każda litera trzeciej grupy posiada prócz

swej formy zasadniczej również część końcową, która znika, gdy ta litera się łączy z literą następującą. Ta część końcowa jest mała u liter, umieszczonych w piśmie całkowicie ponad linią. U innych liter część końcowa jest większa i obejmuje całą część litery, umieszczoną pod linią pisania. Należy też zwrócić uwagę na to, że wiele liter ma tę samą formę zasadniczą i różnią się między sobą tylko ilością i pozycją kropek. Wszystkie te litery są przedstawione na poniższej tablicy:

Forma kompletna	Forma zasadnicza	Forma kompletna	Forma zasadn.
ب, ت, ث	ب, ت, ث	ف, ق	ف, ق
ج, ح, خ	ج, ح, خ	ك	ك
س, ش	س, ش	ل	ل
ص, ض	ص, ض	م	م
ط, ظ	ط, ظ	ن	ن
ع, غ	ع, غ	ي	ي

Widać z powyższej tablicy, że pięć liter ب, ت, ث, ن, ي umieszczonych na początku, lub w środku słowa, ma dokładnie ten sam kształt i różni się tylko ilością i pozycją kropek. Co zaś do خ, które nie figuruje na tablicy, ma ono kształt różny, zależnie od tego, czy stoi samodzielnie, czy też

znajduje się na początku, w środku lub na końcu słowa. Oto jego formy:  $\Delta$  samodzielnie;  $\triangleleft$  na początku;  $\text{f}$  w środku;

$\triangleleft$  na końcu. Ta ostatnia forma służy też dla ta marbuta. Wszystkie kształty litery  $\Delta$  połączone są w następującej figurze:  $\triangleleft \text{g} \text{h}$ . Do tych ogólnych wskazówek należy dodać następujące uwagi:

a/ Dwie litery łączy się zapomocą kreski poziomej, która ciągnie się od końca pierwszej do początku drugiej litery, podnoszącej się trochę do góry, gdy to jest potrzebne.

Długość tej kreski jest dowolna:  $\text{با, بيا, بسا}$

b/ Litery, łączące się z literami:  $\text{ح, ح, ح}$  umieszcza się ponad linią pisania:  $\text{بح, ببح, ببح, ببح, ببح}$

c/ Początkowy otwór liter  $\text{ع, ع}$  zamyka się całkiem, kiedy te litery są połączone z poprzednimi i przyjmują kształt trójkątny:  $\text{بع, بع, بع, بع}$

d/ Literę  $\text{ك}$  pisze się niekiedy  $\text{ك}$  na początku i  $\text{ك}$  na końcu.

e/ Jeżeli literę  $\text{م}$  poprzedza litera  $\text{ل}$ , pisze się je często:  $\text{لم}$

f/ Litera  $\text{ي}$  końcowa traci często swe kropki, natomiast traci je zawsze, kiedy nad nią jest hamza:  $\text{ي, ي}$



LITERY PIERWIASTKOWE I POMOCNICZE.

16.- Z 28 liter alfabetu arabskiego, siedm następujących liter

أ, ت, ث, د, ذ, ز, س, ش, ض, ط, zawartych w zdaniu أنت مؤمنى

ty jesteś Mojżesz, służy dla poddania źródłosłów modyfikacjom charakteryzującym rodzaj, liczbę i tryb. Dlatego mają one nazwę liter pomocniczych. Mimo to, te same litery mogą być pierwiastkowe w niektórych słowach, to jest tworzyć część pnia. Inne 21 liter są zawsze pierwiastkowe.

I tak pień słowa مُسْتَعْجِبُونَ ździwiony, zawiera tylko trzy litery pierwiastkowe ت, س, و, ن, م, ت, س, م są literami pomocniczymi.

LITERY SŁONECZNE I KSIĘŻYCOWE.

17.- Litery słoneczne są: ت, ث, د, ذ, ز, س, ش, ض, ط

ط; nazwa pochodzi od tego, że pierwszą literą słowa

شَسْ شمس słońce jest ش, znajdujące się w tej kate-

gorji liter. Litery księżycowe są: ا, ب, ج, ح, خ, ع, غ, ف, ق

ق, م, ن, و, ي nazywają się tak, bo pierwsza litera słowa قَمَرٌ księżyc jest ق, która znajduje się

w tej ostatniej kategorii. To odróżnienie polega na tem, że

przed literami słonecznymi ل rodzajnika اَل

upodobnia się w wymowie do nich; kiedy rodzajnik اَل

jest umieszczony przed słowem, zaczynającym się od litery

słonecznej, ل pisze się bez dżezm, zaś

litera słoneczna przyjmuje szadda. Np.:

الرَّجُلُ	człowiek, zamiast	الرَّجُلُ
الشَّمْسُ	słońce, "	الشَّمْسُ
السَّمَاءُ	niebo, "	السَّمَاءُ

### ZGŁOSKI.

18.- Język arabski posiada zgłoski krótkie i długie.

Zgłoska krótka składa się z jednej spółgłoski, po której na-

następuje krótka samogłoska: **ق** i; **ل** dla; **ب** z.

Zgłoski długie dzielą się na dwie kategorie: otwarte i zamknięte.

Zgłoska otwarta składa się z jednej spółgłoski, po której

następuje długa samogłoska: **مَا** to co; **لَا** nie; natomiast

zamknięta składa się z dwóch spółgłosek i jednej krótkiej

samogłoski między niemi: **مِنْ** od, z; **مَنْ** kto.

Niekiedy w pauzie ostatnia spółgłoska traci swoją samogłoskę

krótką i łączy się ze zgłoską poprzedzającą; w ten sposób

tworzy się zgłoska, która zawiera trzy spółgłoski i jedną

samogłoskę między pierwszą a drugą spółgłoską. Np.: słowo

بِنْتٌ przed pauzą przybiera formę بِنْتٌ córka.

Jest to możliwe tylko w wypadkach pauzy; w innych wypadkach

taka kombinacja nie może mieć miejsca, to jest: dwie



następujące po sobie spółgłoski bez środkowej samogłoski są niemożliwe. W słowach obcych, przyswojonych językowi arabakie-

mu, w których dwie spółgłoski stoją na początku, dodaje się

| początkowe. Np.: **إِسْتَامْبُولُ** Sztambuł, **أَفْلَاتُونُ** Platon,  
**إِقْلِيمٌ** klimat.

#### A K C E N T.

19.- W słowach dwuzgłoskowych pada akcent na pierwszą zgłoskę.

Np.: **تُوبِيكَ** tobie /akcent na **بِ** /; **لِمَنْ** dla tego, kto /akcent na **لِ** /; **هَذَا** ten, oto /akcent na **هَ** /.

Wyjątek stanowią zaimki, w których akcent pada na ostatnią

zgłoskę: **أَنَا** ja /akcent na **أَ** /; **هِيَ** ona /akcent na **يَ** /

**وَسَيَّ** oni dwaj /akcent na **يَ** / . W słowach wielo-

zgłoskowych pada akcent na przedostatnią zgłoskę, jeżeli ona

jest długa. Np.: **يَقُولُ** on mówi /akcent na **وُ** /; **يَقُولَانِ** oni

dwaj mówią /akcent na **أَ** / . Jeżeli natomiast przedostatnia

zgłoska jest krótka, wówczas pada akcent na zgłoskę poprze-

dzającą. Np.: **فَعَلَ** on zrobił /akcent na **فَ** /; **بَلَدٌ**

miasto /akcent na **بَ** /; **مَرَكَبٌ** zwierzę pod wierzch /ak-

cent na **رَ** / . **مَدَارِسُهُ** jego szkoły /wyższe/ /akcent na **رَ** / .

#### RODZAJNIK.

20.- Język arabski nie posiada rodzajnika nieokreślonego;



nieokreśloność wyraża najczęściej prosto zapomocą końcówki słowa, zwłaszcza zapomocą "tanuin"  $\frac{و}{و}$ . Np.:

بَابِ drzwi/mianownik nieokreślony/; بَابًا drzwi/biernik/;  
بَابٍ /dopełniacz/; يَدٌ ręka/nieokr./; بِنْتٌ córka/nie-  
okr./; أُخْتٌ siostra/nieokr./; مُفْتٍ mufti /nieokr./;  
أَبْوَابٍ drzwi/1.mn.nieokreśl./; نِسَاءٌ kobiety/1.mn.nieokr./  
جَزِيرَةٌ wyspa /nieokr./; رَاعٍ pasterz /nieokr./.

UWAGA: I/. "Tanuin"  $\frac{و}{و}$  nie jest znakiem nieokreśloności,

kiedy znajduje się na końcu pewnych imion własnych, ponieważ

takie imiona są określone same przez się. Np.: مُحَمَّدٌ Mo-  
ammed; عَلِيٌّ Ali; مَحْمُودٌ Mahmud; هِنْدٌ Hind, imię żeń-

skie. II/. Są słowa nieokreślone, które nie posiadają "ta-  
nuin"  $\frac{و}{و}$ , ponieważ nie mogą go przybierać. Np.:

أَعْرُورٌ jednooki/nieokreśl./; عَنِيَاءٌ ślepy/nieokreśl./

21.- Rodzajnik określony. Wyraz jest określony w dwu wypadkach:

a/. jeśli brak "tanuin", a wyraz może przybierać ten znak.

Wyraz taki ma prawie zawsze dopełnienie. Np.:

بَابُ الدَّارِ	drzwi domu,	بَابٍ	określone przez dopę-
			nienie/
لِسَانُ الْعَرَبِ	język arabski,	لِسَانٍ	" "
كَلْبُ الصَّيَادِ	pies myśliwca,	كَلْبٍ	" "
مِفْتَاحُ الْبَابِ	klucz drzwi,	مِفْتَاحٍ	" "

مَاءُ الْبِرْكَةِ	woda stawu	مَاءٌ	określ. przez dopełn.
سَيْفُ عَلِيٍّ	miecz Aliego	سَيْفٌ	" " "
قَتْلُ إِنْسَانٍ	morderca człowieka	قَتْلٌ	" "

b/. jeśli ma rodzajnik określony **أَلْ** Np.:

أَلْ تَرْجِمَانٌ	tłumacz /określone przez rodzajnik	أَلْ /
أَلْ أَبٌ	ojciec	" " "
أَلْ وَالِدٌ	wuj	" " "
أَلْ امْرَأَةٌ	kobieta	" " "

Kiedy słowo posiada dopełnienie w formie rzeczownika lub zaimka, wówczas jest ono określone samo przez się i dlatego takie słowa kładzie się bez rodzajnika określonego.

## C Z Ę Ś Ć D R U G A .

### ETYMOLOGJA.

### C z ę ś c i m o w y .

22.- W języku arabskim są trzy części mowy:

A. الإسم : Imię : należą do tego:

1. Rzeczownik

الاسم الموصوف

2. Przymiotnik

الصفة

3. Zaimki

الضمير

4. Liczebniki

الاسم العدد

5. Przysłówki czasu i miejsca

ظرف المكان والزمان



B. Czasownik.      الْفِعْلُ

C. Partykuły.      أَلْحُرُوفُ; do nich należą:

1. Rodzajnik

لَا مَ التَّعْرِيفِ

2. Przyimek

حُرُوفُ الْإِعْرَابِ

3. Spójnik

الْقَطْفُ

4. Przysłówek

الظَّرْفُ

5. Wykrzyknik

الِنِّدَاؤُ

Naprzód zajmiemy się czasownikiem, ponieważ od niego wy-  
wodzi się cały system gramatyki arabskiej i bez uprzedniej  
znajomości czasownika nie można w pełni zapoznać się  
z przymiotnikiem i rzeczownikiem.

PIERWIASTEK I FORMY.

23.- Prawie wszystkie pierwiastki języka arabskiego składają  
się z trzech liter. Weźmiemy np.: pierwiastek فصل jako  
wzór. Ten pierwiastek wyraża w nieokreślonym stanie pojęcie  
"rozdzielić". Przez dodanie do pierwiastka samogłosek حَرَكَه  
i liter pomocniczych: فَصِلَ, فَصِلْ, فَصِلُ, مَفْصُولٌ  
etc. powstają słowa o różnych formach, które precyzują po-  
jęcie, zawarte w pierwiastku. فَصَلَّ znaczy: on rozdzie-

lił; فَصِلْ, on był rozdzielony; فَصِلُ rozłączenie;  
فَاصِلٌ rozdzielający; مَفْصُولٌ rozłączony.



Powiemy więc, że jakieś słowo ma formę **فَصَلَ**, **فُصِلَ**, **فَاصِلٌ** i t.d., gdy pierwiastek, od którego to słowo pochodzi, uległ tym zmianom wzoru **فَصَلَ** i przybrał formy typu:

**فَصَلَ**, **فُصِلَ**, **فَاصِلٌ** i t.d.  
**فُصِلَ** ma formę **فَصَلَ**; **كُتِبَ** ma formę **فُصِلَ**;  
**مُفْضُولٌ** " " **فَاصِلٌ**; **مُكْتَوِبٌ** " " **كَاتِبٌ**.

### الْفِعْلُ CZASOWNIK

24.- W języku polskim, gdy podajemy jakiś czasownik, używamy formy bezokolicznika, np.: czytać, pisać. W języku arabskim natomiast używa się do tego celu trzeciej osoby, rodzaju męskiego liczby pojedynczej czasu przeszłego /perfectum/.  
Np.: on czytał **قَرَأَ**; on pisał **كَتَبَ**. Stosuje się tę formę, a nie inną, ponieważ ona właśnie zawiera tylko litery pierwiastkowe i przedstawia dany czasownik w najprostszej formie. W gramatyce arabskiej przyjęto jako wzór czasownika formę **فَعَلَ** on robił. I my przyjmiemy w naszym podręczniku jako wzór powyższy czasownik.

### PODZIAŁ CZASOWNIKÓW.

25.-

#### a/ Trzyliterowe i czteroliterowe.

Pod względem ilości liter pierwiastkowych czasowniki w języku arabskim dzielą się na trzyliterowe, zwane

أَفْعَالٌ مُلَاثِمَةٌ Np.: كَتَبَ on, pisał; قَتَلَ on  
zabił; i na czteroliterowe, zwane أَفْعَالٌ رُبَاعِيَةٌ Np.: تَرَجَّمَ on  
tłumaczył.

b/ Pierwotne قَجْرٌ i pochodne تَزِيدٌ

Czasowniki trzyliterowe i czteroliterowe są pierwotne,  
kiedy zawierają tylko litery pierwiastkowe w liczbie trzech  
lub czterech, jak to zauważyliśmy w poprzednich przykładach.  
Czasowniki są pochodne, jeżeli do liter pierwiastkowych do-  
daje się litery pomocnicze /patrz §.16/; Np.:czasownik trzy-  
liter.pierwotny كَفَرَ on wybaczył; czas.trzylit.pochodny  
اسْتَغْفَرَ on błagał o przebaczenie.

c/ Prawidłowe سَأَلْتُ i nieprawidłowe تَحَبَّرْتُ

Ze względu na jakość liter w formie pierwotnej, czasowniki  
dzielią się na prawidłowe i nieprawidłowe. Nieprawidłowe są  
czasowniki, w których dwie ostatnie litery pierwiastkowe są  
te same, i te, w których jedną z liter pierwiastkowych jest  
hamza ء, lub litera słaba: و, ي. Wszystkie inne są  
prawidłowe. Np.:czas.praw. رَضِيَ on wszedł; فَرَجَ on  
wyszedł; czas.nieprawidł. سَبَّرَ zamiast سَبَّرَ on  
cieszył się; سَأَلَ on, pytał; وَصَلَ on przybył;  
رَضِيَ on był zadowolony.



ODMIANA CZASOWNIKÓW. الصَّرْفُ

/Konjugacja/

Strony.- W języku arabskim odróżniamy stronę czynną i bierną.

Strona czynna nazywa się الفِعْلُ الْمَعْلُومُ. Strona bierna nazywa się الفِعْلُ الْمَجْمُوعُ.

Czasy.- Czasownik arabski posiada dwa czasy: czas przeszły

/perfectum/ الْمَاضِي i imperfectum, które wskazuje czas teraźniejszy lub czas przyszły الْمُضَارِعُ.

Tryby.- Czas przeszły /perfectum/ posiada tylko jeden tryb

- oznajmiający; imperfectum ma sześć trybów: oznajmiający

مُضَارِعٌ مُرْفُوعٌ; życzący /po franc. subjonctif/ مُضَارِعٌ مُنْصَوِّبٌ;

warunkowy, مُضَارِعٌ مُجْرُومٌ; rozkazujący أَمْرٌ; energiczny

ciężki مُضَارِعٌ مُثَقَلٌ i energiczny lekki مُضَارِعٌ مُخَفَّفٌ

Rodzaje.- Są dwa rodzaje: męski الْمَذَكَّرُ i żeński

الْمُؤَنَّثُ; jak wogóle w językach semickich, w języku arabskim w odmianie nie odróżnia się w 1 os. rodzaju żeńskiego od rodzaju męskiego, podczas gdy 2-ga i 3-cia osoba wykazują to odróżnienie.

Osoby.- Są trzy osoby: pierwsza, t.j. ta, która mówi

أَنَا; druga, t.j. ta, do której się mówi, أَنْتَ i trzecia, t.j. ta, o której się mówi, هُوَ.

Liczba.- Są trzy liczby: liczba pojedyncza الْمَعْرُودُ,



dualis /podwójna/ <sup>ثَمَرِيَّة</sup> الثَمَرِيَّة i liczba mnoga <sup>الجمع</sup> الجمع. Dualis nie posiada pierwszej osoby; zastępuje ją pierwsza osoba liczby mnogiej. Dla zaznaczenia osoby, rodzaju i liczby używa się w odmianie czasownika sufiksów i prefiksów zaimkowych.

Bezokolicznik.- W języku arabskim niema bezokolicznika, lecz temu trybowi może odpowiadać osobna forma czasownika, nazwana

<sup>مَصْدَر</sup> مَصْدَر to znaczy: imię czynności; ta forma jest prawdziwym rzeczownikiem, który deklinuje się i przyjmuje rodzajnik określony i nieokreślony. Forma ta różni się od zwyczajnego rzeczownika tem, że w niektórych wypadkach używa się jej, jako czasownika. Np.: <sup>جَلَسَ</sup> جَلَسَ on siedział, <sup>جَلُوسٌ</sup> جَلُوسٌ czynność siadania; <sup>قَتَلَ</sup> قَتَلَ on zabił, <sup>قَتْلٌ</sup> قَتْلٌ czynność zabijania, zabójstwo.

Imiesłów.- Język arabski ma dwa imiesłowy: czynny

<sup>الاسْمُ الفِعْلِي</sup> الاسم الفِعْلِي i bierny <sup>الاسْمُ المَفْعُول</sup> الاسم المَفْعُول Np.: od czasownika <sup>كَتَبَ</sup> كَتَبَ im.czynny <sup>كَاتِبٌ</sup> كَاتِبٌ piszący, pisarz; imiesł. bierny: <sup>مَكْتُوبٌ</sup> مَكْتُوبٌ pisany, napisany, list.

Zanim przejdziemy do odmiany czasowników, trzeba zaznaczyć, że od perfectum <sup>مَضَارِع</sup> مَضَارِع tworzy się imperfectum <sup>مَاضِي</sup> مَاضِي i <sup>تَصَدَّر</sup> تَصَدَّر; zaś od imperfectum, to jest <sup>مَضَارِع</sup> مَضَارِع tworzy się wszystkie inne formy czasownikowe, a także nomina verbalia.

Uwagi ogólne, odnoszące się do odmiany czasowników.

27.- Żeby odmieniać jakikolwiek czasownik, należy znać dwie formy:

trzecią osobę perfecti i trzecią osobę imperfecti, obie w rodzaju męskim i liczbie pojedynczej; gdy Arabowie chcą wskazać formy /postaci/ pierwotne jakiegokolwiek czasownika, podają trzecią osobę perfecti, trzecią osobę imperfecti i maḍdar.

Np.: قَتَلَ on zabił, يَقْتُلُ on zabija, قَتْلُ zabójstwo.

W tym czasowniku pierwsza litera ق jest pierwszym elementem pierwiastkowym /radykałem/, litera ت jest drugim elementem pierwiastkowym, a litera ل jest trzecim elementem pierwiastkowym. Gdy są znane dwa wyżej wymienione elementy, to jest trzecia osoba rodz.męsk.licz.poj.perfecti i imperfecti, wszystkie czasowniki bez wyjątku odmienia się według jednego wzoru, czy to będą czasowniki pierwotne, czy pochodne, czynne, czy bierne, prawidłowe, czy nieprawidłowe.

Jest tylko jedna odmiana, lecz dla większej jasności, dzieli się ją zwyczajnie na dwa rodzaje: 1. odmiana czasowników prawidłowych i 2. odmiana czasowników nieprawidłowych. Zaczniemy niżej odmianę czasowników, zwanych prawidłowemi.

Przeważna większość czasowników arabskich w formie pierwotnej zawiera trzy litery, to jest elementy pierwiastkowe. Takie czasowniki, jak to już wyżej powiedzieliśmy, nazywają się czasownikami trzyliterowemi.

Znacznie mniej - około 20% - jest czasowników, które za-



wierają cztery litery, czyli czasowników czteroliterowych. Czasowniki zaś zawierające więcej niż cztery litery są bardzo rzadkie. Należy również zaznaczyć, że Arabowie zaczynają odmianę czasownika nie od pierwszej osoby, jak w innych językach, lecz od trzeciej, ponieważ trzecia osoba jest formą najprostszą i zawiera tylko litery pierwiastkowe.

UWAGA: Przed przystąpieniem do odmiany czasowników, trzeba zauważyć, że słuchacze winni opracować jak najstaranniej odmianę czasowników prawidłowych pierwotnych i nauczyć się tej odmiany tak, by ją umieć bez zarzutu. Jest to jedyny sposób, by poznać bez trudności i całkiem pewnie inne kategorie czasowników: pochodne, czteroliterowe i nieprawidłowe.

STRONA CZYNNA CZASOWNIKA TRZY-  
LITEROWEGO PIERWOTNEGO PRAWDŁOWEGO

28.-

Perfectum /czas przeszły/

Czas przeszły odmienia się przy pomocy sufiksów/przyrostków/, to jest liter, które dodaje się do końca pierwiastka. Poniżej podamy te sufiksy. Trzeba zaznaczyć, że 3 os.rodz. męs.licz.pojed.czasu przeszł. czasownika trzyli-terowego w stronie czynnej ma zawsze jedną z trzech form: فَعَلَ, فَعِلَ, فَعَلَّ; to jest, że harake fatha  $\sphericalangle$  jest umieszczone zawsze nad pierwszym i trzecim elementem pierwiastkowym, podczas gdy

drugi /środkowy/ element może mieć jeden z trzech harake.

Praktyka i słownik wskazują dla każdego czasownika jaki hara-

ke posiada drugi element pierwiastkowy. Np.: شَقَلَ on zaświe-  
cił, عَلِمَ on wiedział, كَسَنَ on był piękny.

TRYB OZNAJMIAJĄCY. ماضي مرفوع

Sufiksy zaimkowe /przyrostki/ czasu perfectum

Liczba pojedyncza.

	<u>Rodz. męski</u>		<u>Rodz. żeński</u>
3 osoba	niema sufiksu	فَعِلَ	عَت
2 "	عَت		عَت
1 "		عَت	

Dualis

3 osoba	عَتَا	عَتَا
2 "		عَتَا

Liczba mnoga

3 osoba	عَتُوا	عَتُوا
2 "	عَتُوا	عَتُوا
1 "		عَتُوا

Według tego wzoru będziemy odmieniać czasownik

on zabił.

قَتَلَ





Tryb oznajmający, czas przeszły

Liczba pojedyncza

	<u>Rodz.męski</u>		<u>Rodz.żeński</u>	
3 os.	قَتَلَ	on zabił	قَتَلَتْ	ona zabiła
2 "	قَتَلْتَ	ty zabiłeś	قَتَلْتِ	ty zabiłaś
1 "		قَتَلْتُ		ja zabiłem-am

D u a l i s

3 os.	قَتَلُوا	oni dwaj zabili	قَتَلْنَ	one dwie zabiły
2 "		قَتَلْتُمَا		wy dwaj zabiliście wy dwie zabiłyście

Liczba mnoga

3 os.	قَتَلُوا	oni zabili	قَتَلْنَ	one zabiły
2 "	قَتَلْتُمْ	wy zabiliście	قَتَلْتُنَّ	wy zabiłyście
1 "		قَتَلْنَا		my zabiliśmy my zabiłyśmy

W ten sam sposób odmieniają się czasowniki, w których drugi element pierwiastkowy ma kesra ـِ lub damma ـُ

Np.: فَرِحَ on był wesoły, كَبُرَ on był wielki.

UWAGI: a/. Jak to już zaznaczyliśmy, harake drugiego elementu pierwiastkowego zmienia się wraz z czasownikiem.

Np.: صَنَعَ on zrobił, حَزِنَ on był smutny, كَبُرَ on był wielki. Można ogólnie powiedzieć, że czasownik wskazuje czynność, jeżeli drugi element pierwiastkowy ma fatha ـَ; stan

przejściowy, jeśli drugi element pierwiastkowy ma kesra َ ;  
a stan ciągły, jeśli drugi element pierwiastkowy ma damma ِ .

b/. Kiedy ostatnim elementem pierwiastkowym jest litera ت  
jak w فَالَتْ on zbiegł, łączy się to ت pierwiastkowe z

ت sufiksu zaimkowego, jeśli ten ostatni ma harake:

فَلْتُمْ / zamiast فَلْتِ / ja zbiegłem, فَلْتُمْ / za-  
miast فَلْتُمْ / wy zbiegliście; mówi się natomiast bez kontrakcji,

jeśli ت sufiksu zaimkowego nie ma harake, to jest ma  
dżezm: فَلْتَتْ ona zbiegła.

c/. Tak samo ostatni element pierwiastkowy ن ściąga się  
z نا i ن sufiksów zaimkowych: نَكُنَّا / zamiast نَكُنَّا / my  
mieszkaliśmy, نَكُنَّ / zamiast نَكُنَّ / one mieszkały.

d/. Kiedy ostatni element pierwiastkowy jest jednym z dźwię-  
ków zębowych ت, د, ذ, ط, ظ, nie otrzymuje żadnych znaków orto-  
graficznych, zaś ت sufiksu zaimkowego przyjmuje szadę:

رَبَطْتُ / zamiast رَأَذْتُ / ja wziąłem; رَبَطْتُ / za-  
miast رَبَطْتُ / ty przywiązałeś; czasami niektórzy pisarze  
piszą prawidłowo.

Jak to już nam wiadomo, w czasownikach trzyliterowych w  
3 osobie liczby pojed. rodz.męsk. w czasie przeszłym /perfec-  
tum/ tylko drugi element pierwiastkowy nie ma stałego harake;  
to harake może być fatha َ lub damma ِ , lub kesra ِ .



Wiemy również, że praktyka lub słownik wskazują nam, jakie powinno być harake w danym czasowniku. Oprócz tego są pewne sposoby, zapomocą których można określić to harake; mianowicie: 1/. Naogół czasowniki, których pierwszym elementem pierwiastkowym jest hamza <sup>أ</sup> mają formę **فَعَلَ**. Np.:

**أَخَذَ** on wziął, **أَكَلَ** on jadł, **أَمَرَ** on rozkazał.

2/. Tę samą formę **فَعَلَ** ma większość czasowników, których <sup>drugi</sup> lub trzeci element pierwiastkowy /radykał/ jest jednym z następujących dźwięków gardiowych:

Np.: **أَخْرَجَ ع, غ, خ**  
**قَرَأَ** on czytał, **رَحَلَ** on udał się w podróż,

**دَخَلَ** on wszedł, **قَعَدَ** on usiadł, **قَطَعَ** on uciął,

**فَرَّغَ** on był wypróżniony, **قَهَرَ** on usiłował.

3/. Formy **فَعُلَ** używa się u czasowników, które wyrażają stan trwały /ciągły/, jakoś dobrą, lub złą, lub wreszcie podziw. Np. **حَسُنَ** on był piękny, **كَبُرَ** on był wielki,

**بَجُلَ** on był skąpy, **كَرُمَ** on był szlachetny.

4/. Formę **فَعِلَ** tworzą liczne czasowniki, które wskazują czynność lub stan przemijający, jak: być chorym, być smutnym, być wesołym, lub które oznaczają pewną barwę. Np.:

**مَرِضَ** on był chory, **حَزِنَ** on był smutny,

**فَرِحَ** on był wesoły, **سَوَرَ** on był czarny.

STRONA CZYNNA CZASOWNIKA TRZYLITE-  
ROWEGO PIERWOTNEGO PRAWIDŁOWEGO.

29.- Imperfectum, czas teraźniejszy i przyszły

W czasie teraźniejszym /imperfectum/, jak i w czasie przeszłym /perfectum/ harake drugiego elementu pierwiastkowego /radykału/ nie jest stały. Może to być jedno z trzech harake: fatha  $\underline{\quad}$ , damma  $\underline{\quad}$  i kesra  $\underline{\quad}$ . Zwykle to harake wskazuje słownik przez jedną z trzech liter A, O, I, umieszczoną obok formy pierwiastkowej czasownika. A wskazuje samogłoskę fatha  $\underline{\quad}$ , O samogłoskę damma  $\underline{\quad}$ , I samogłoskę kesra  $\underline{\quad}$ .

Imperfectum tworzy się z formy pierwiastkowej /perfect./ zapomocą prefiksów /przedrostków/, to jest liter pomocniczych:  $\text{أ, ت, ي, ن}$  /  $\text{أَنْتَبِن}$  / umieszczonych przed i końcówek umieszczonych po formie pierwiastkowej.

Prefiksy wskazują osobę, zaś końcówki rodzaj i liczbę.

I tak, jeśli weźmiemy pierwiastek wzoru  $\text{فعل}$  to imperfectum tworzy się następująco:

a/ poprzedza się je prefiksami  $\text{أ, ت, ي, ن}$ , które otrzymują samogłoskę fatha  $\underline{\quad}$  i wskazują osobę.

b/ kładzie się dżezm nad pierwszą literą pierwiastkową /radykałem/.

c/ dodaje się do drugiej litery pierwiastkowej /radykału/



samogłoskę, odpowiadającą danemu czasownikowi.

d/ ostatnia litera pierwiastkowa /radykał/ otrzymuje daną

2, z wyjątkiem niektórych końcówek, przed którymi nie umieszcza się daną.

I tak z formy pierwiastkowej **فعل** otrzymujemy trzecią osobę rodzaju męskiego liczby pojedynczej imperfectum, jedną z następujących form:

**يَفْعَلُ , يُفْعَلُ , يَفْعَلُ**

Na poniższej tabeli pokażemy prefiksy i końcówki wszystkich osób, rodzajów i liczb czasu imperfectum.

PREFIKSY I KOŃCÓWKI IMPERFECTUM.

	<u>Liczba pojedyncza.</u>	
<u>Rodz.męski</u>		<u>Rodz.żeński</u>
3 osoba	يَ — 2	تَ — 2
2 "	تَ — 2	تَ — 2
1 "	أَ — 2	
	<b>فِعْلٌ</b>	
	<u>Dualis</u>	
3 osoba	يَ — 2 ان	تَ — 2 ان
2 "	تَ — 2 ان	

	<u>Rodz. męski</u>	<u>Liczba mnoga</u>	<u>Rodz. żeński</u>
3 osoba	يَذُوْنَ	فَعِلْ	يَذُوْنَ
2 "	تَذُوْنَ		تَذُوْنَ
1 "		ذُوْ	

Według tego wzoru będziemy odmieniać czasownik **قَتَلَ**, który ma w imperfectum drugi radykał z damną **ذ**.

	<u>Rodz. męski</u>	<u>Liczba pojedyncza</u>	<u>Rodz. żeński</u>
3 os.	يَقْتُلُ	on zabija      ona zabija	تَقْتُلُ
2 "	تَقْتُلُ	ty zabijesz      ty zabijesz	تَقْتُلِينَ
		ja zabiję	

D u a l i s

3 os.	يَقْتُلَانِ	oni dwaj zabijają - one dwie zabijają	تَقْتُلَانِ
2 "		wy dwaj - dwie zabijecie	

Liczba mnoga

3 os.	يَقْتُلُونَ	oni zabijają      one zabijają	يَقْتُلْنَ
2 "	تَقْتُلُونَ	wy zabijecie      wy zabijecie	تَقْتُلْنَ
		my zabijemy	

W ten sam sposób odmienia się czasowniki, w których drugi radykał ma fatha **َ**, lub kesra **ِ**. Np.: /perf./ **فَتَحَ**

/imperf./ **يَفْتَحُ** on otworzy; /perf./ **ضَرَبَ** /imperf./ **يَضْرِبُ** on będzie bić.



UWAGI: a--. Zależnie od tego, czy drugi radykał w imperfectum ma damma  $\overset{ۛ}$ , fatha  $\sphericalangle$ , lub kesra  $\underset{ۛ}$  mówi się, że czasownik w imperfectum jest na o, na a lub na i.

b--. Czasowniki, mające /w perfectum/ formę  $\text{فَعَل}$  mają zwykle w imperfectum formę  $\text{يَفْعَلُ}$  lub  $\text{يَفْعِلُ}$ :  $\text{كَتَبَ}$  on napisał,

$\text{يَكْتُبُ}$  on napisze;  $\text{بَلَسَ}$  on usiadł,  $\text{يَبِيسُ}$  on siada.

c--. Czasowniki, mające formę  $\text{فَعِل}$ , mają zwykle w imperfectum formę  $\text{يَفْعَلُ}$ :  $\text{شَرِبَ}$  on pił,  $\text{يَشْرَبُ}$  on pije.

d--. Czasowniki formy  $\text{قَعَل}$  mają zawsze w imperfectum formę  $\text{يَقْعَلُ}$ :  $\text{حَسَنَ}$  on był piękny,  $\text{يَحْسُنُ}$  on jest piękny.

e--. Gdy ostatnim radykałem pierwiastkowej formy jest  $\text{ن}$ , ściąga się w rodz.żeńskim liczby mnogiej z  $\text{ن}$  końcowem:

$\text{تَحَزَنَ}$  /zamiast  $\text{تَحْزَنَنَّ}$  / wy jesteście smutne, od czasownika  $\text{حَزَنَ}$ ;  $\text{يَسْكُنَنَّ}$  /zamiast  $\text{يَسْكُنَنَّ}$  /one mieszkają, od czasownika  $\text{سَكَنَ}$ .

30.- Powiedzieliśmy już, że harake drugiego radykału w perfectum i imperfectum może być różne i że to harake dla każdego czasownika w perfectum i imperfectum podaje słownik.

Można jednak wskazać niektóre związki, jakie istnieją między harake drugiego radykału w perfectum i imperfectum, a mianowicie: a/ - jeżeli harake drugiego radykału w perfectum jest fatha  $\sphericalangle$ , to w imperfectum może niem być

fatha, kesra lub damma:  $\underline{\text{أ}}$ ,  $\underline{\text{إ}}$  lub  $\underline{\text{أ}}$ .

b/ - Jeżeli w perfectum harake drugiego radykału jest kesra

$\underline{\text{إ}}$ , to w imperfectum może niem być fatha lub kesra:  $\underline{\text{أ}}$ ,  $\underline{\text{إ}}$

c/ - Jeżeli harake drugiego radykału w perfectum jest damma

$\underline{\text{أ}}$ , to w imperfectum jest niem zawsze damma  $\underline{\text{أ}}$ .

31.- Zeby skończyć z odmianą czasownika w trybie oznajmiającym, trzeba dodać jeszcze jeden szczegół: Jak to już nam wiadomo, forma imperfectum może wyrażać czas teraźniejszy i przyszły, zależnie od sensu zdania. Aby wyrazić bezwzględny czas przyszły, dodaje się do początku imperfectum partykułę

س lub سَوْفَ; pierwsza partykuła س oznacza bliższą,

zaś druga سَوْفَ dalszą przyszłość. Np.: سَتَكْتُبُ on napi-

szcze /w bliskiej przyszłości/, سَوْفَ يَكْتُبُ on napisze / w dalszej przyszłości/.

TRYB ŁĄCZĄCY /Subjonctif/ مَصَارِعُ مَنْصُوبٍ

32.- Tryb łączący tworzy się od imperfectum trybu oznajmiającego, przyczem zachodzą następujące zmiany:

a/ - Damma  $\underline{\text{أ}}$  trzeciego radykału zastępuje się fathą  $\underline{\text{أ}}$  w osobach bez końcówek.

b/ - Końcowa litera و odpada we wszyst. osobach, oprócz drugiej i trzeciej osoby rodzaju żeńskiego liczby mnogiej,



w których to ( ) zachowuje się.

c/ - W drugiej i trzeciej osobie rodzaju męskiego liczby mnogiej po usunięciu ( ) dodaje się ۱ ortograficzne po 9 . Tego ۱ nie wymawia się i znika ono, kiedy po czasowniku następuje zaimek łączący.

Używa się tego trybu po partykułach, z których najważniejsze wyliczamy poniżej:

لِ، لِي، لِي، لِي، أَنْ، وَ، وَ ۱ żeby;  
 لِ، لِي، لِي، لِي، أَنْ، وَ، وَ ۱ = (لِي + أَنْ + لِي) żeby nie;      تَنْ      nie.

Np.: تَنْ يَقْتُلُ on nie zabije; تَنْ يَكْتُبُ on nie napisze.

Odmiana czasownika قَتَلَ w trybie łączącym

	<u>Liczba pojedyncza</u>	
<u>Rodzaj męski</u>		<u>Rodzaj żeński</u>
3 osoba	يَقْتُلُ	تَقْتُلُ
2 "	تَقْتُلَانِ	تَقْتُلَانِ
1 "	يَقْتُلُ	

Dualis

3 osoba	يَقْتُلَانِ	تَقْتُلَانِ
2 "	تَقْتُلَانِ	

Liczba mnoga

3 osoba	يَقْتُلُوا	يَقْتُلْنَ
2 "	تَقْتُلُوا	تَقْتُلْنَ
1 "	يَقْتُلُوا	

TRYB WARUNKOWY

بَضَائِعُ تُجْرَمُ

33.- Tworzy się od trybu łączącego, zastępując fatha  $\underline{\text{ا}}$  trzeciego radykału przez dżezm  $\underline{\text{و}}$  w osobach bez końcówek; osoby z końcówkami nie ulegają żadnym zmianom. Używa się tego trybu po partykułach, z których najważniejsze wyliczamy poniżej:

لِ niechaj, لَا nie/zakaz/, لَا تَقْتُلْ nie zabijaj! كَمْ nie, /używa się przed tr.warun.k i całość wyraża cz.przeszły/; كَمْ يَقْتُلْ on nie zabił. لَمَّا nie, /używa się tak dla cz.przeszł.jak i terazn/:

لَمَّا يَقْتُلْ on nie zabił, lub on nie zabije. مَتَى jeśli, إِنْ gdzie, مَنِ kto, مَا co, أَيُّ jaki. Np.: لَا تَقْتُلْ nie zabijaj!, كَمْ يَقْتُلْ on nie zabił, لَمَّا أَكْتُبْ ja nie pisałem, lub ja nie piszę.

ODMIANA CZASOWNIKA قَتَلَ W TRYBIE WARUNKOWYM.

Liczba pojedyncza

liczba mnoga

	R.m.	R.ż.	R.m.	R.ż.
3 os.	يَقْتُلُ	تَقْتُلُ	يَقْتُلُوا	يَقْتُلْنَ
2 "	تَقْتُلُ	تَقْتُلِي	تَقْتُلُوا	تَقْتُلْنَ
1 "		أَقْتُلُ		تَقْتُلُ

D u a l i s

3 os.	يَقْتُلَا	تَقْتُلَا
2 "		تَقْتُلَا

TRYB ROZKAZUJĄCY أَمْرٌ

34.- Używa się go tylko w drugiej osobie. Tworzy się od trybu warunkowego, zastępując prefiks ت przez ا. To ا przyjmuje damma  $\underline{\text{و}}$ , jeżeli drugi radykał w imperfectum ma damma  $\underline{\text{و}}$ , a kesra  $\underline{\text{ـ}}$ , jeżeli drugi radykał ma fatha  $\underline{\text{ا}}$  lub kesra  $\underline{\text{ـ}}$ .

Np.: I. ضَرَبْتَ, tr.warun. تَضْرِبْ, bij! O. قَتَلَ, tr.warun. تَقْتُلْ, zabij! A. فَتَفْتَحْ, tr.warun. فَتَفْتَحْ,

افتح! otwórz!

UŻYCIE TRYBU ROZKAZUJĄCEGO.

Używa się tego trybu w drugiej osobie dla wyrażenia nakazu, nigdy natomiast dla wyrażenia zakazu: اضرب! bij! Dla wyra-



żenia zakazu używa się trybu warunkowego z partykułą لَا nie.

Np.: لَا تَضْرِبْ nie bij! لَا تَقْتُلْ nie zabijaj!

Dla wyrażenie rozkazu w pierwszej i trzeciej osobie używa się trybu warunkowego z partykułą لِ. Np.: لِأَضْرِبْ niechaj bije

się trybu warunkowego z partykułą لِ. Np.: لِأَضْرِبْ niechaj bije. Jeżeli partykułę لِ poprzedza jeden ze spójników فَ lub وَ, to kesra — tej partykuły zastępuje się przez dżezm ِ. Np.: وَلَيَضْرِبْ; فَضْرِبْ.

ODMIANA CZASOWN: 0- قَتَلَ; I- ضَرَبَ; A- فَتَحَ.

w trybie rozkazującym:

<u>Liczba pojed.</u>		<u>Dualis</u>	<u>Liczba mnoga</u>	
R.m.	R.ż.	R.wsp.	R.m.	R.ż.
2 os. قَتَلَ	أَقْتُلِي	أَقْتُلَا	أَقْتُلُوا	أَقْتُلْنَ
" ضَرَبْتَ	أَضْرِبِي	أَضْرِبَا	أَضْرِبُوا	أَضْرِبْنَ
" فَتَحَ	أَفْتَحِي	أَفْتَحَا	أَفْتَحُوا	أَفْتَحْنَ

Kilka przykładów użycia trybu warunkowego i rozkazującego:

a/ - z partykułą لِ, rozkaz: لِأَضْرِبْ /tr.war./ żeby on bił;

أَضْرِبْ /tr.rozk./ bij! لِأَضْرِبْ /tr.war./ żebym ja bił;

b/ - z partykułą لَا, zakaz: لَا يَضْرِبْ /tr.war./ żeby on nie bił;

لَا تَضْرِبْ /tr.war./ nie bij! لَا أَضْرِبْ /tr.war./ żebym ja nie bił.

TRYB ENERGETYCZNY, مُضَارِعٌ مُنْقَلٍ.

35.- Ten tryb ma dwie formy: ciężką مُضَارِعٌ مُنْقَلٍ i lekką

مُضَارِعٌ مُخَفَّفٌ. Obie formy tworzy się od trybu łączącego: I-szą przez dodanie do osób bez końcówek نَ ; II-gą przez dodanie do tychże osób bez końcówek نِ .

Przy dodawaniu نِ lub نَ tryb łączący ulega następującym zmianom: a/ samogłoski końcowe: وا w liczbie mnogiej rodzaju męskiego i ي w drugiej osobie liczby pojedynczej rodzaju żeńskiego odpadają; b/ w dualis نِ przyjmuje kesra —: نِ ;

c/ w trzeciej i drugiej osobie liczby mnogiej rodzaju żeńskiego dodaje się ان.

ODMIANA CZAS. قَتَلَ W TRYBIE ENERG. CIEŻKIM.

	<u>Liczba pojedyncza</u>		<u>Liczba mnoga</u>	
	R.m.	R.ż.	R.m.	R.ż.
3 os.	يَقْتُلُ	تَقْتُلُ	يَقْتُلُونَ	يَقْتُلْنَ
2 os.	تَقْتُلَانِ	تَقْتُلِينَ	تَقْتُلَانِ	تَقْتُلَانِ
1 os.		أَقْتُلُ		تَقْتُلْنَ
	R.m.	<u>Dualis</u>		R.ż.
3 os.	يَقْتُلَانِ			تَقْتُلَانِ
2 os.		تَقْتُلَانِ		

ODMIANA CZAS. قَتَلَ W TRYBIE ENERG. LEKKIM.

Nie używa się tej formy w dualis ani w rodz. żeńsk. licz. mn.

	<u>Liczba pojedyncza</u>		<u>Liczba mnoga</u>	
	R.m.	R.ż.	R.m.	R.ż.
3 os.	يَقْتُلُ	تَقْتُلُ	يَقْتُلُونَ	Nie używa się
2 "	تَقْتُلَانِ	تَقْتُلِينَ	تَقْتُلَانِ	
1 "		أَقْتُلُ	تَقْتُلْنَ	

UWAGI: 1/. Kiedy używa się tych form, naogół rzadkich, poprzedza je partykuła لَ "napewno". 2/. ان lub ان dodaje się także do formy trybu rozkazującego, przyczem zachodzą te same zmiany, co w trybie łączącym.

IMIESŁÓW.

36.- Jak już powiedzieliśmy, są w języku arabskim dwa imiesłowy: czynny i bierny. Imiesłów czynny czasownika trzyliterowego pierwotnego ma formę فَاعِلٌ : رَاحِلٌ on wszedł, كَاخِلٌ wchodzący; خَارِجٌ on wyszedł, خَارِجٌ wychodzący. Imiesłów bierny ma formę مَفْعُولٌ : قَتْلٌ on zabił, مَقْتُولٌ zabity; كَتَبٌ on napisał, مَكْتُوبٌ napisany, list.



MASDAR "مَصْدَرٌ" CZAS. TRZYLIT. PIERWOTNEGO.

37.- Formy masdaru czasownika pierwotnego są różne; gramatyka wylicza ogółem biorąc do 50 różnych form. Każdy czasownik może mieć kilka form masdaru; podają je słowniki. Poniżej wyliczamy kilka form, najczęściej używanych:

- |    |             |      |            |            |    |         |                          |
|----|-------------|------|------------|------------|----|---------|--------------------------|
| 1. | فَعَلَ      | jak: | ضَرَبَ     | uderzenie  | od | ضَرَبَ  | on bił;                  |
| 2. | فِعْلٌ      | jak: | فَسَقَ     | zepsucie   | od | فَسَقَ  | on był zepsuty;          |
| 3. | فِعْلٌ      | jak: | شَغَلَ     | zajęcie    | od | شَغَلَ  | zająć kogoś dla czegoś;  |
| 4. | فِعَالٌ     | jak: | نَفَا      | ucieczka   | od | نَفَرَ  | przestraszyć się;        |
| 5. | فِعَالَةٌ   | jak: | عِبَادَةٌ  | religja    | od | عَبَدَ  | on służył Bogu, czcił-a; |
| 6. | فِعُولٌ     | jak: | دَخَلَ     | wejście    | od | دَخَلَ  | on wszedł;               |
| 7. | فِعْوَالَةٌ | jak: | سَهَوَةٌ   | ułatwienie | od | سَهَّلَ | być łatwym;              |
| 8. | فِعِيلٌ     | jak: | رَجِيلٌ    | odjazd     | od | رَجَلَ  | on odjechał;             |
| 9. | مَفْعَلَةٌ  | jak: | مَعْرِفَةٌ | znajomość  | od | عَرَفَ  | on wiedział.             |

FORMY POCHODNE.

38.- Formy pochodne tworzy się od czasowników pierwotnych przez dodanie szadda ى lub liter pomocniczych ائْتَمَسِي.

Formy pochodne charakteryzują się tem, że zmieniają treść czasownika w formie pierwotnej i niekiedy wyrażają w jednym słowie pojęcie, które język polski może wyrazić często tylko za pomocą omówienia /parafrazy/. Np.: اَمْرَضَ I.forma/ oznacza: on był chory, zaś VI.forma تَبَارَضَ on udawał, że jest chory.

Z piętnastu grup czasownika trzyliterowego używa się głównie pierwszych dziesięć grup, z których I.grupa to forma pierwotna, pozostałe grupy od II do X-tej, to formy pochodne.

39.- I. Pierwsza grupa فَعَلَ, którąśmy już omówili, posiada treść pierwotną i wyraża stan lub czynność:

کتب pisac /1/, صغر byc malym.

40.- II. Cecha drugiej grupy **فَعَّلَ** jest szadda nad drugim radykałem. Tu odrazu trzeba zaznaczyć, że ten drugi radykał przyjmuje zawsze fatha **َ** w perfectum form pochodnych, jakiegokolwiek byłoby jego harake w formie pierwotnej. Druga grupa wyraża: a/ usiłowanie, zmuszenia do wykonania jakiejś czynności; b/ moc lub intensywność czynności; c/ ciągłość i powtarzanie się czynności; d/ wielką ilość czynników działających: **قَتَلَ** zabić, **قَتَّلَ** zamordować /dużo ludzi/ namordować; **كَسَرَ** rozbić, **كَسَّرَ** rozbić/na drobne kawałki/; **قَرَّبَ** być bliskim, **قَرَّبَ** zbliżyć; **دَرَسَ** studjować, **دَرَّسَ** nauczać.

W tej formie czasownik nieprzechodni staje się przechodnim, zaś przechodni staje się podwójnie przechodnim: **مَاتَ** umrzeć, **مَوَّتَ** zabić; **كَتَبَ** pisac, **كَتَّبَ** zmusić do pisania.

Niekiedy tworzy się ten rodzaj czasownika od rzeczownika lub nawet od całego zdania: **جَيْشَ** zebrać wojsko, od **جَيْشٍ** armja; **سَلَّمَ** pozdrowić, od **سَلَامٌ عَلَيْكُمْ** pokój z wami.

41.- Trzecia forma **فَاعَلَ** posiada jako cechę charakterystyczną | po pierwszym radykałe. Ma ona zarazem znaczenie zwrotne i czynne. Oznacza: a/wzajemność czynności, b/rywalizację lub walkę dwóch osób o pierwszeństwo pod jakimś względem: **كَتَبَ** pisac, **كَاتَبَ** pisac jeden do drugiego; **كَرَّمَ** być wspaniałomyślnym, szlachetnym, **كَارَّمَ** rywalizować w wspaniałomyślności, **فَاكَّرَ** wstawiać się, **فَاكَّرَ** walczyć z kimś o sławę.

W niektórych czasownikach ta forma zastępuje pierwszą formą z przyimkiem: **كَاتَبَهُ** on napisał do niego, zamiast **كَتَبَ إِلَيْهِ**.

---

/1/ W dalszym ciągu będziemy oddawać często 3 osobę perfectum czasownika arabskiego przez bezokolicznik.



42.- Czwarta forma **أَفْعَل** powstaje z pierwszej przez dodanie na początku **أ**. Wyraża ona - podobnie jak druga grupa - pojęcie zmusić do zrobienia czegoś, z tą różnicą, że tu przeważa odcień gwałtowności, podczas gdy w znaczeniu drugiej formy przeważa pojęcie staranności: **أَنْزَلَ** objawić nagle/o Koranie/ **نَزَلَ** objawić wersety po kolei; **أَجْلَسَ** siedzieć, **أَجْلَسَ** posadzić; **أَعْلَمَ** pouczyć - **أَعْلَمَ** zawiadomić. Ta forma może wyrażać także czynność, związaną z jakimś czasem lub miejscem /porą lub krajem/: **صَبَّحَ** rano, **صَبَّحَ** wstawać rano; **أَيْمَنَ** Jemen, **أَيْمَنَ** skierować się do Jemenu;

43.- Piąta forma **تَفَعَّلَ** powstaje z drugiej formy przez dodanie na początku litery **ت**. Ma ona zwykle znaczenie zwrotne lub bierne pierwszej formy: **كَثُرَ** być licznym, **تَكَثَّرَ** mnożyć się; **فَرَّقَ** rozdzielić, **تَفَرَّقَ** oddzielić się; **قَطَعَ** ściąć, **تَقَطَّعَ** być ściętym.

44.- Szósta forma **تَفَاعَلَ** powstaje przez dodanie **ت** na początku do trzeciej formy; nadaje ona tej formie znaczenie wzajemności: **كَاتَبَ** pisać do, **تَكَاتَبَ** korespondować; **قَاتَلَ** walczyć, **تَقَاتَلَ** walczyć jeden przeciw drugiemu. Ta forma znaczy też udawać jakiś stan: **مَرَضَ** być chorym, **تَمَارَضَ** udawać chorego.

45.- Siódma forma **اِنْفَعَلَ** powstaje przez dodanie prefiksu **اِن** do pierwszej formy; ma znaczenie bierne: **كَسَرَ** złamać, **اِنكَسَرَ** być złamanym; **كَشَفَ** wykryć, **اِنكَشَفَ** być wykrytym.

46.- Ośma forma **اِفْتَعَلَ** powstaje przez dodanie na początku pierwszej formy **ا** i litery **ت** po pierwszym radykale; forma ta ma znaczenie zwrotne, lub bierne: **جَمَعَ** zgromadzić, **اِجْتَمَعَ** zebrać się; **لَحِقَ** połączyć, **اِلْتَحَقَ** połączyć się. Niekiedy ta forma zawiera odcień nalegania, lub myślenia o własnej korzyści:

**اِلْتَمَسَ** żądać, **اِلْتَمَسَ** domagać się; **حَطَبَ** zbierać drzewo,

أَخْتَبُّ zbierać drzewo dla siebie.

47.- IX. Dziewiąta forma أَفْعَلٌ powstaje z czwartej przez podwojenie ostatniego radykału i zastąpienie fathy nad początkowym

kesrą; forma ta określa barwy i wady fizyczne: أَخْرَسَ być czerwonym; أَخْوَرَّ być jednookim.

48.- X. Dziesiąta forma اسْتَفْعَلٌ powstaje z czwartej formy przez dodanie na początku prefiksu اسْتِ i usunięcie początkowego ا;

forma ta posiada znaczenie zwrotne i znaczy: robić coś lub ka-  
zać coś zrobić dla siebie. Niekiedy tworzy się od rzeczownika:

نَفَرَ przebaczyć, اسْتَغْفَرَ błagać o przebaczenie; كَبُرَ być wielkim, اسْتَكْبَرَ wzbic się w dumę; وَزِيرٌ minister, اسْتَوْزَرَ mianować swoim ministrem.

Cechy charakterystyczne wszystkich tych 10 form pochodnych opisaliśmy wyżej tylko ogólnie. Żaden czasownik nie posiada wszystkich form pochodnych, któreśmy opisali; słowniki notują dla każdego czasownika formy, jakich się używa, z podaniem ich znaczenia.

Można streścić powyższe uwagi następująco: druga, trzecia i czwarta forma mają znaczenie czynne; piąta, szоста i siódma mają znaczenie zwrotne lub biernie; ósma i dziesiąta mają znaczenie czynne lub zwrotne, zaś dziewiąta forma oznacza barwy i wady fizyczne.

49.- Poniżej podajemy tablicę czasu przeszłego/perfect./dziesięciu form.

1. فَعَلَ 2. فَعَّلَ 3. فَاعَلَ 4. أَفْعَلَ 5. تَفَعَّلَ  
6. تَفَاعَلَ 7. تَفَعَّلَ 8. اِفْتَعَلَ 9. اِفْعَلَّ 10. اسْتَفْعَلَ

Od czasownika فَرِحَ być wesołym, pochodne formy będą:

1. فَرِحَ 2. فَرَّحَ 3. فَارَحَ 4. أَفْرَحَ 5. تَفَرَّحَ  
6. تَفَارَحَ 7. اِنْفَرَحَ 8. وَاِفْتَرَحَ 9. وَاِفْرَحَ 10. اسْتَفْرَحَ

UWAGI O ORTOGRAFJI FORM POCHODNYCH:

50.- a/.- 5-ta i 6-ta forma niekiedy, zwłaszcza w Koranie, brzmią: أَفْعَلٌ, zamiast تَفَعَّلَ i تَفَاعَلَ, zamiast تَفَاعَلَ.



b/.- 7-ma forma jest bardzo rzadko używana u czasowników, zaczynających się od litery ن; ن pierwiastka ściąga się za pomocą szady z ن dodatkowym: انتمس byc ukrytym, zamiast انتمس od تمس ukryc.

Jeżeli czasownik ma jako pierwszy radykał م, to ن dodatkowe w 7-mej formie asymiluje się do م: متشى byc startym, zamiast متشى od متشى zetrzec.

c/.- ن dodatkowe 8-mej formy może ulegać różnym zmianom:

1/. zmienia się na د, kiedy pierwszym radykałem jest ز :

ارتحم się, zamiast ارتحم. 2/. zmienia się na ط, kiedy

pierwszym radykałem jest ص lub ض: اضطكب dotrzymać towarzystwa, zamiast اضتكب; اضطررم zapalić się, zamiast

اضتررم. 3/. asymiluje się do pierwszego radykału, kiedy ten ostatni jest jedną z liter:

ت, ث, د, ز, ط, ظ: اتجر handlować, zamiast اتجر; اظلم byc uciskany, zamiast اظلم.

#### ODMIANA FORM POCHODNYCH.

51.- Formy pochodne mają te same czasy i tryby i odmieniają się według tych samych prawideł, co i czasowniki pierwotne.

#### CZAS PRZESZŁY /PERFECTUM/.

52.- Odmiana czasowników pochodnych w tym czasie nie przedstawia żadnych trudności. Trzeba tylko dodać, że 9-ta forma odmienia się we wszystkich trybach, jak czasowniki głuche, o których będziemy mówili dalej /w rozdziale o czasownikach nieprawidłowych/.

Jako wzór będziemy odmieniać niżej 4-tą formę od czasownika كرم byc szlachetnym i 8-mą formę od czasownika قرب byc bliskim.

TRYB OZNAJMIAJĄCY, CZAS PRZESZŁY أَكْرَمَ on uczył.

	<u>Liczba pojedyncza</u>		<u>Liczba mnoga</u>	
	R.m.	R.ż.	R.m.	R.ż.
3 os.	أَكْرَمَ	أَكْرَمَتْ	أَكْرَمُوا	أَكْرَمْنَ
2 "	أَكْرَمْتَ	أَكْرَمْتِ	أَكْرَمْتُمْ	أَكْرَمْتُنَّ
1 "	أَكْرَمْتُ		أَكْرَمْنَا	

D u a l i s

3 os.	أَكْرَمَا	أَكْرَمْتُمَا
2 "		

أَقْتَرَبَ on się zbliżył /8-ma forma/

3 os.	أَقْتَرَبَ	أَقْتَرَبْتَ	أَقْتَرَبُوا	أَقْتَرَبْنَ
2 "	أَقْتَرَبْتَ	أَقْتَرَبْتِ	أَقْتَرَبْتُمْ	أَقْتَرَبْتُنَّ
1 "	أَقْتَرَبْتُ		أَقْتَرَبْنَا	

D u a l i s

3 os.	أَقْتَرَبَا	أَقْتَرَبْتُمَا
2 "		

CZAS PRZYSZŁY /IMPERFECTUM/

53.- Trzecia osoba liczby pojed. rodzaju męsk. czasu przyszłego /imperfectum/ czasowników pochodnych tworzy się od 3 osoby liczby pojed. rodzaju męsk. czasu przeszłego /perfectum/ zapomocą następujących zmian:

- 1/- we wszystkich grupach dodaje się na początku czasu przeszłego prefiks ك, oprócz 2-giej, 3-ciej i 4-tej grupy, to jest tych, które zawierają 4 litery, a które przyjmują prefiks ي;
- 2/- grupy 4-ta, 7-ma, 8-ma, 9-ta i 10-ta, które mają 1 początkowe, tracą to ا;
- 3/- przedostatnia litera przyjmuje kesra ِ, we wszystkich grupach, oprócz 5-tej i 6-tej, to jest tych, które mają dodatkowe ت, a które przyjmują fatha َ;
- 4/- ostatni radykał przyjmuje we wszystkich grupach damma ْ.

Poniżej podajemy formy czas. perfect. i imperfect. dziesięciu grup.



Perfect.	1. فَعَلَّ	2. فَعَّلَ	3. قَاعَلَ	4. أَفَعَلَ	5. تَفَعَّلَ
Imperfect.	يَفْعَلُ	يَفْعِلُ	يُفَاعِلُ	يُفَعِّلُ	يَتَفَعَّلُ
Perfect.	6. تَفَاعَلَ	7. اِنْفَعَلَ	8. اِنْفَعَّلَ	9. اِنْفَعَلَّ	10. اِسْتَفَعَلَ
Imperfect.	يَتَفَاعَلُ	يُنْفَعِلُ	يُنْفَعِلُ	يُنْفَعِلُ	يَسْتَفَعِلُ

Jako wzór będziemy odmieniać niżej w 4-tej formie czasown.

أَذْبَرَ on cofnął się, w 6-tej formie czasown. تَبَارَكَ on był błogosławiony i w 10-tej formie czasown. اِسْتَكْبَرَ on wzbił się w dumę.

TRYB OZNAJMIAJĄCY CZASU PRZYSZŁ. اَذْبَرَ.

	<u>Liczba pojedyncza</u>		<u>Liczba mnoga</u>	
	R.m.	R.ż.	R.m.	R.ż.
3 os.	يَذْبِرُ	تَذْبِرُ	يَذْبِرُونَ	يَذْبِرْنَ
2 "	تَذْبِرُ	تَذْبِرِينَ	تَذْبِرُونَ	تَذْبِرْنَ
1 "	أَذْبِرُ		تَذْبِرُ	

Dualis

3 os.	يَذْبِرَانِ	تَذْبِرَانِ
2 "	تَذْبِرَانِ	

CZASOWNIK تَبَارَكَ

	<u>Liczba pojedyncza</u>		<u>Liczba mnoga</u>	
	R.m.	R.ż.	R.m.	R.ż.
3 os.	يَتَبَارَكَ	تَتَبَارَكَ	يَتَبَارَكُونَ	يَتَبَارَكْنَ
2 "	تَتَبَارَكَ	تَتَبَارَكِينَ	تَتَبَارَكُونَ	تَتَبَارَكْنَ
1 "	أَتَبَارَكَ		تَتَبَارَكَ	

Dualis

3 os.	يَتَبَارَكَانِ	تَتَبَارَكَانِ
2 "	تَتَبَارَكَانِ	

	<u>L.poj.</u>	<u>CZASOWNIK اِسْتَكْبَرَ</u>	<u>L.mn.</u>
3 os.	يَسْتَكْبِرُ	تَسْتَكْبِرُ	يَسْتَكْبِرُونَ
2 "	تَسْتَكْبِرُ	تَسْتَكْبِرِينَ	تَسْتَكْبِرُونَ
1 "	اِسْتَكْبِرُ		تَسْتَكْبِرُ

Dualis

3 os. يَسْتَكْبِرَانِ

تَسْتَكْبِرَانِ

2 "

تَسْتَكْبِرَانِ

54.- Inne tryby czasowników pochodnych w czasie przyszłym /imperfectum/ tworzy się, jak w 1-szej /pierwotnej/ formie. A więc n.p. w drugiej grupie będziemy mieli od czasownika.

کَتَبَ pisac, 2-ga grupa کَتَبَ/perf./, يَكْتُبُ/imperf.tr.

oznajm./;

tr.łączący;

tr.warunk;

tr.energ.cieźk;

tr.energ.lekki

يَكْتُبُ

يَكْتُبُ

يَكْتُبَنَّ

يَكْتُبَنَّ

55.- Tryb rozkazujący czasowników pochodnych powstaje z czasu przeszłego /perfectum/ tych czasowników przez dodanie: a/ do przedostatniej litery takiego harake, jakie dana grupa ma w czasie przyszłym /imperfect./ i b/ dżem ة do ostatniego radykału.

	<u>Czas przeszł.</u>	<u>tr.rokaz.</u>		<u>czas przeszł.</u>	<u>tr.rokaz.</u>
2.	فَعَلَ	فَعِّلْ	7.	اِنْفَعَلَ	اِنْفَعِلْ
3.	فَاعَلَ	فَاعِلْ	8.	اِفْتَعَلَ	اِفْتَعِلْ
4.	اَفْعَلَ	اَفْعِلْ	9.	اِشْفَعَلَ	اِشْفَعِلْ
5.	تَفَعَّلَ	تَفَعَّلْ	10.	اِسْتَفَعَلَ	اِسْتَفَعِلْ
6.	تَفَاعَلَ	تَفَاعِلْ			

Jak już powiedzieliśmy, używa się trybu rozkazującego tylko w 2 osobie, a odmienia się go tak, jak w pierwotnej formie.

Np.: od czas. فَصَّلَ rozłączyć: 2-ga gr.,rodz.męsk.,licz.pojed.

فَصَّلْ rozłącz! • rodz.żeńsk. فَصِّلِي; Dualis فَصِّلَا; licz.mn.

rodz.męsk. فَصِّلُوا; rodz.żeńsk. فَصِّلْنَ.

IMIESŁÓW CZYNNY.

56.- Imiesłów czynny czasowników pochodnych tworzy się przez dodanie prefiksu م do czasu przeszłego /jeżeli jest alif początkowe, to znika/ i dodanie kesry ى do przedostatniej litery.

Czas przeszł. imiesł.czynny

Czas przeszł. imiesł.czyn.

2. فَعَلَ

مَفْعِلٌ

4. اَفْعَلَ

مُفْعِلٌ

3. فَاعَلَ

مُفَاعِلٌ

5. تَفَعَّلَ

مُتَفَعِّلٌ



<u>Cz.przeszł.</u>	<u>imiesł.czyn.</u>	<u>Cz.przeszł.</u>	<u>imiesł.czynny</u>
6. تَفَاعَلَ	مُتَفَاعِلٌ	9. أَفْعَلَ	مُفْعَلٌ
7. اِنْفَعَلَ	مُنْفَعِلٌ	10. اِسْتَفْعَلَ	مُسْتَفْعَلٌ
8. اِفْتَعَلَ	مُفْتَعِلٌ		

Kilka przykładów na imiesłów czynny.

<u>Czas przeszły</u>	<u>Imiesłów czynny</u>
2. فَرَّخَ uradować,	مُفَرِّخٌ cieszący;
4. أَنْزَلَ objawić,	مُنزِلٌ objawiający;
5. تَبَاعَدَ oddalić się,	مُتَبَاعِدٌ oddalający się;
8. اِكْتَسَبَ nabyć,	مُكْتَسِبٌ nabywający;
9. اِحْتَرَّ być czerwonym,	مُحْتَرٌّ będący czerwony;
10. اِسْتَعْفَرَ prosić o przebaczenie,	مُسْتَعْفِرٌ proszący o przebaczenie.

57. - MASDAR CZASOWNIKÓW POCHOD./IMIE CZYNNOŚCI مَصْدَرٌ

a/. - Masdar 2-giej grupy ma formę تَفْعِيلٌ lub تَفْعِيلَةٌ : بَطَّلٌ znieść, تَبْطِيلٌ zniszczenie.

b/. - Masdar 3-ciej grupy ma formę فِعَالٌ lub مُضَاعَلَةٌ : قَاتِلٌ walczyć, قِتَالٌ lub مُقَاتَلَةٌ walka.

c/. - W grupach, zaczynających się od ت formującego, /5-ta i 6-ta gr./, tworzy się masdar od perfectum, dodając damma ُ do przedostatniej litery: تَفَعَّلٌ ; تَفَاعَلَ ; 5-ta gr. تَصَبَّرٌ być pokornym, تَصَبَّرٌ pokora; 6-ta gr. تَبَاعَدَ oddalić się, تَبَاعُدٌ oddalenie.

d/. - W grupach, zaczynających się w perfectum od ا , /4-ta, 7-ma, 8-ma, 9-ta i 10-ta grupa/ dodaje się kesra ِ do wszystkich liter, poprzedzających przedostatnią literę, a mających hamke; litera przedostatnia zachowuje swoje fatha َ i przyjmuje

ا : 4-a اَفْعَالٌ, 7-a اِنْفَعَالٌ, 8-a اِفْتِعَالٌ, 9-a اِفْعَالٌ, 10-a اِسْتِنْفَعَالٌ;  
4-a gr اَخْرَجَ wydobyć, اِخْرَاجٌ wydobywanie;

7-ma gr. انطلق odejść, انطلقوا odejście; 9-a gr. اصفر być żółtym, اصفرا zżółknięcie.

KILKA PRZYKŁADÓW NA MASDAR مَصَدَر:

2-a gr.: تفسير objaśnienie, تصريح deklaracja, objawienie, تدقيق rozpatrywanie; 3-a gr. مكاتبة korespondencja; 4-a gr. إحصاء przygotowanie; 5-a gr. تعشق zakochanie; تفكر rozmyślanie; 7-a gr. انحصار osaczenie; 8-a gr. اعتدال umiarkowanie; اشتراك stowarzyszenie; 10-a gr. استنطاق pytanie; استعداد wspomaganie.

STRONA BIERNA CZASOWNIKÓW.

58.- Czas przeszły /perfectum/ str.biernej tworzy się od czasu przeszłego strony czynnej zapomocą następujących zmian:

a/.- przedostatnia litera przyjmuje kesra َ, a wszystkie poprzedzające harake zastępuje się przez dammā د; b/.- w trzeciej i szóstej grupie pochodnej ا zmienia się na و, pod wpływem poprzedzającego go dammy د.

Strona bierna nie ma ani trybu rozkazującego, ani masdaru. Tryb rozkazujący w tej stronie zastępuje się przez tryb warunkowy, poprzedzony przyrostkiem ل.

Str.czyn.1.gr. ضرب bić, str.biern. ضرب być bitym;  
4 " أكرم szanować, " " أكرم być szanowanym;  
8 " امتن egzaminować, " " امتن być egzaminowanym.

59.- PONIŻEJ POKAZEMY TABLICĘ CZASU PRZESZŁEGO /PERFECT./

Str.bierna dziesięciu grup w 3 osobie.

	<u>Str.czyn.</u>	<u>Str.biern.</u>	<u>Str.czyn.</u>	<u>Str.bierna</u>
1.	<u>فَعَّلَ</u>	<u>فُعِّلَ</u>	6. <u>تَفَاعَلَ</u>	<u>تَفُوِّعِلَ</u>
2.	<u>فَعَّلَ</u>	<u>فُعِّلَ</u>	7. <u>انْفَعَلَ</u>	<u>انْفُوِّعِلَ</u>
3.	<u>فَاعَلَ</u>	<u>فُوِّعِلَ</u>	8. <u>اِفْتَعَلَ</u>	<u>اِفْتُوِّعِلَ</u>
4.	<u>أَفْعَلَ</u>	<u>أَفُوِّعِلَ</u>	9. <u>اِئْفَعَلَ</u>	niewzywana
5.	<u>تَفَعَّلَ</u>	<u>تَفُوِّعِلَ</u>	10. <u>اِسْتَفَعَلَ</u>	<u>اِسْتَفُوِّعِلَ</u>



CZAS PRZYSZŁY / IMPERFECTUM/.

60.- Czas przyszły /imperf./ strony biernej tworzy się od czasu przyszłego strony czynnej przez następujące zmiany:

a/.- we wszystkich grupach prefiks **ي** przyjmuje damma **د**;

b/.- wszystkie hamake środkowe przyjmują fatha **ا**. Np.:

Str.czyn. 3 gr. **يُحَاطِبُ** on będzie interpelować, str.bierna

**يُنْحَاطَبُ** on będzie interpelowany; str.czyn.10 gr. **يُسْتَخْرِجُ** on

będzie wydobywać, str.bierna **يُسْتَخْرَجُ** on będzie wydobyty.

61.- TABLICA CZASU PRZYSZŁEGO CZASOWN.WSZYST.GRUP W STR.BIERN.

str.czyn.1.	<b>يَفْعَلُ</b>	2.	<b>يَفْعَلُ</b>	3.	<b>يَفَاعِلُ</b>	4.	<b>يُفْعِلُ</b>	5.	<b>يَنْفَعِلُ</b>
" biern.	<b>يُفَعَّلُ</b>		<b>يُفَعَّلُ</b>		<b>يُفَاعَلُ</b>		<b>يُفَعَّلُ</b>		<b>يُنْفَعَلُ</b>
" czyn.6.	<b>يَتَفَاعَلُ</b>	7.	<b>يُنْفَعِلُ</b>	8.	<b>يَفْعَلُ</b>	9.	<b>يَفْعَلُ</b>	10.	<b>يَسْتَفْعَلُ</b>
" biern.	<b>يُتَفَاعَلُ</b>		<b>يُنْفَعَلُ</b>		<b>يُفَعَّلُ</b>		<b>يُفَعَّلُ</b>		<b>يُسْتَفْعَلُ</b>

nieużyw.

62.- IMIESŁÓW BIERNY.

a/.- Imiesłów bierny czasownika pierwotnego ma formę **مَفْعُولٌ**, której cechą charakterystyczną jest prefiks **م** i **و** po drugim radykale. Np.: **كُتِبَ** pisać, **مَكْتُوبٌ** pisany; **ضُرِبَ** bić, **مَضْرُوبٌ** bity.

b/.- W formach pochodnych imiesłów bierny otrzymuje się z imiesłowa czynnego przez zastąpienie kesry **ر** przedostatniej litery fathą **ا**. Np.: Im.czyn. 3 gr. **يُحَاطِبُ** interpelujący, im.biern.

**يُنْحَاطَبُ** interpelowany; im.czyn.5.gr. **يُنْكَسِبُ** wygrywający, im.biern. **يُنْكَسَبُ** wygrywany; im.czyn.10.gr. **يُسْتَخْرِجُ** wydobywający, im.biern. **يُسْتَخْرَجُ** wydobyty. Strona bierna odmienia się tak, jak strona czynna.

63.- CZAS PRZESZŁY.

	<u>Liczba pojedyncza</u>		<u>Liczba mnoga</u>	
	R.m.	R.ż.	R.m.	R.ż.
3 os.	<b>ضُرِبَ</b>	<b>ضُرِبَتْ</b>	<b>ضُرِبُوا</b>	<b>ضُرِبْنَ</b>
2 "	<b>ضُرِبْتَ</b>	<b>ضُرِبْتِ</b>	<b>ضُرِبْتُمْ</b>	<b>ضُرِبْتُنَّ</b>
1 "		<b>ضُرِبْتُ</b>		<b>ضُرِبْنَا</b>

D u a l i s .

3 os. ضَرَبَا

2 "

ضَرَبْتُمَا

ضَرَبْتَا

64.-

CZAS PRZYSZŁY.

Liczba pojedyncza

Liczba mnoga

	R.m.	R.ż.	R.m.	R.ż.
3 os.	يُضْرَبُ	تُضْرَبُ	يُضْرَبُونَ	يُضْرَبْنَ
2 "	تُضْرَبُ	تُضْرَبِينَ	تُضْرَبُونَ	تُضْرَبْنَ
1 "	أُضْرَبُ		تُضْرَبُ	

D u a l i s .

3 os. يُضْرَبَانِ

تُضْرَبَانِ

2 "

تُضْرَبَانِ

Inne tryby czasu przyszłego: يُضْرَبُ tr.łącz.; يُضْرَبُ tr.war.;

يُضْرَبِينَ tr.energ. ciężki; يُضْرَبِينَ tr.energ. lekki.

CZASOWNIKI CZTEROLITEROWE.

65.- Czasowniki czteroliterowe, dość rzadkie /prawie jeden na dwadzieścia/, mają, jak to sama nazwa wskazuje, cztery litery pierwiastkowe. Posiadają formę فَعْلَل; np. تَرَجَّم on tłumaczył.

.Czasowniki te w większości powstają: a/.- przez powtórzenie sylab: عَرَّعَر plukać; زَلَّزَل trząść; وَشَّوَسَّ poddać. b/.- przez dodanie jednej sylaby do czasownika trzyliterowego: رَحَّوَلَ przedstawić /przedłożyć/, od رَحَّل stronić. c/.- przez derywację

od niektórych rzeczowników: تَدَلَّقَب przynależność do religji, od مَدَقَب religja. d/.- przez derywację od niektórych zdań stereotypowych: حَمَدَل słać Bogu, od الْحَمْدُ لِلَّهِ chwała Bogu;

يَسْمَل wspominać imię Boga, od بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيم w imię Boga Miłościwego i Miłosiernego.

66.- Odmiana tych czasowników nie przedstawia żadnej trudności. Oto odmiana w czasie przeszłym /perfectum/:



CZAS PRZESZŁY.

	<u>Liczba pojedyncza</u>		<u>Liczba mnoga</u>	
	R.m.	R.ż.	R.m.	R.ż.
3 os.	تَرَجِمَ	تَرَجِمَتْ	تَرَجَمُوا	تَرَجِمْنَ
2 "	تَرَجِمْتُمَا	تَرَجِمْتُمَا	تَرَجِمْتُمْ	تَرَجِمْتُنَّ
1 "		تَرَجِمْتُ		تَرَجِمْنَا

Dualis

3 os.	تَرَجِمَا	تَرَجِمْتُمَا
2 "		تَرَجِمْتُمَا

67.-

CZAS PRZYSZŁY

	<u>Liczba pojedyncza</u>		<u>Liczba mnoga</u>	
3 os.	يَتَرَجِمُ (1)	يَتَرَجِمُ	يَتَرَجِمُونَ	يَتَرَجِمْنَ
2 "	يَتَرَجِمْتُمَا	يَتَرَجِمْتُمَا	يَتَرَجِمْتُمْ	يَتَرَجِمْتُنَّ
1 "	يَتَرَجِمُ			يَتَرَجِمْنَا

Dualis

3 os.	يَتَرَجِمَانِ	يَتَرَجِمَانِ
2 "		يَتَرَجِمَانِ

FORMY POCHODNE.

68.- Te czasowniki mają tylko trzy formy pochodne; co do wokalizacji i znaczenia: druga forma odpowiada piątej czasowników trzyliterowych, trzecia - siódmej, czwarta - dziewiątej.

Czasy pochodne nie mają strony biernej. Oto forma pierwotna i trzy formy pochodne w czasie przeszłym /perfectum/ i przyszłym /imperfectum/:

f.pierw.	فَعَلَل	form. poch.:	تَفَعَّلَل	فَعَعَّلَل	فَعَعَّلَل
Perfect.	فَعَلَل		تَفَعَّلَل	فَعَعَّلَل	فَعَعَّلَل
f.pierw.	يَفْعَلِلُ	" "	يَتَفَعَّلَلُ	يَفْعَعَّلَلُ	يَفْعَعَّلَلُ
Imperf.	يَفْعَلِلُ		يَتَفَعَّلَلُ	يَفْعَعَّلَلُ	يَفْعَعَّلَلُ

Na poniższej tablicy widzimy czasownik تَرَجِمَ we wszystkich formach strony czynnej i biernej.

/1/ Żeby zrozumieć, dlaczego prefiks يَ ma 2, por. §. 53. p. 1.

Masdar	Imiesł.	tr.rozk.	Czas przysz.	Czas przeszły
<u>Strona czynna</u>				
تَرْجِمَ، تَرْجِمُ	مُتَرْجِمٌ	تَرْجِمٌ	يَتَرْجِمُ	تَرَجَّمَ
تَتَرْجِمُ	مُتَتَرْجِمٌ	تَتَرْجِمُ	يَتَتَرْجِمُ	تَتَرَجَّمُ
أَتْرَجِمُ	مُتَرَجِّمٌ	أَتْرَجِمُ	يَتَرَجِّمُ	أَتَرَجَّمُ
أَتَرَجِّمُ	مُتَرَجِّمٌ	أَتَرَجِّمُ	يَتَرَجِّمُ	أَتَرَجَّمُ
<u>Strona bierna</u>				
	مُتَرَجِّمٌ		يَتَرَجِّمُ	تَرَجِّمُ

CZASOWNIKI NIEPRAWIDŁOWE.

69.- Reguły odmiany czasowników, które wyłożyliśmy, odnoszą się do wszystkich czasowników bez wyjątku. Z tego punktu widzenia można powiedzieć, że wszystkie czasowniki są prawidłowe.

Czasownikami nieprawidłowymi nazywają się te, których dwie litery, a mianowicie 2-gi i 3-ci radykał są podobne; a także czasowniki, które posiadają jedną z 3 liter słabych: ا, و, ی, lub hamza ء, ulegające pewnym zmianom. Te zmiany zachodzą wedle ściśle określonych reguł i zawsze według odmiany czasownika prawidłowego فَكَّلَ.

Jest więc pięć rodzajów czasowników nieprawidłowych:

- 1 - Czasowniki "głuche" /podwójne/ أَفْعَلُ الْمَضَاعِفُ, których pierwiastek zawiera dwie ostatnie litery podobne: تَمَرَّ zamiast تَمَرَّرَ uradować; حَلَّ zamiast حَلَّلَ rozwiązać.
- 2 - Czasowniki "podobne" أَفْعَلُ الْهَيْئَالِ, których pierwiastek ma jako pierwszy radykał و lub ی: وَصَلَ przybyć; يَتَمَّ być sierotą.
- 3 - Czasowniki "puste" أَفْعَلُ الْأَفْوَفِ, których pierwiastek ma jako drugi radykał و lub ی: قَانَ zamiast قَوَّأَ mówić; مَنَارَ zamiast مَنَابَرَ iść.
- 4 - Czasowniki "niedostateczne" أَفْعَلُ النَّاقِصِ, których pierwiastek ma jako trzeci radykał و lub ی: رَضِيَ być zadowolonym; مَمَرَّوَ być szlachetnym.



5 - Czasowniki "hamzowe" <sup>وَصَوَّرَ</sup> أَفْعَلُ الْهَمْزِيُّ، których jeden z radykałów jest hamzą هـ : خَذَ wziąć; سَأَلَ pytać; قَرَأَ czytać.

Będziemy po kolei studjować czasowniki "głuche", "hamzowe", "podobne", "puste" i "niedostateczne".

CZASOWNIKI GŁUCHE.

70.- Jak to powyżej wyjaśniliśmy, nazywamy czasownikami głuchymi te czasowniki, których dwa ostatnie radykały są podobne:

تَمَرَّ, zamiast تَمَرَّرَ. Te dwie litery ściągają się niekiedy w jedną, mającą nad sobą szadda س.

To ściągnięcie dwóch liter podobnych w jedną może być konieczne lub dowolne.

1 - Jest ono konieczne wówczas, gdy druga litera podobna ma harake. W tym wypadku:

a - harake pierwszej litery podobnej przechodzi na literę, która ją poprzedza, jeżeli ta nie posiada swego harake: يَتَدَّرُ zamiast يَتَدَّرُّ on rozciągnie;

b - jeżeli ta litera ma swoje harake, wówczas harake pierwszej litery podobnej odpada: مُدَّ, zamiast مُدَّرَ on był rozciągnięty.

2 - Ściągnięcie dwóch liter podobnych nie jest konieczne, lecz dowolne, jeżeli druga litera podobna nie ma harake i znajduje się na końcu słowa. /Może tak być w trybie warunkowym i rozkazującym/.

W razie ściągnięcia, druga litera podobna otrzymuje:

a - ـ lub ـَ, jeżeli pierwsza litera podobna ma ـ lub ـَ : od czasownika فَرَّ / فَرَّرَ / uciekać, tryb warunkowy w wypadku nieściągnięcia będzie وَيَفِرُّ; lecz w razie ściągnięcia brzmi: وَيَفِرُّ lub وَيَفِرُّ;

b - jeżeli pierwsza litera podobna ma ـ, wówczas druga litera w wypadku ściągnięcia otrzymuje ـ, ـَ lub ـِ; يَتَدَّرُ /tryb warunkowy/, w razie ściągnięcia będzie: يَتَدَّرُ, يَتَدَّرُ lub يَتَدَّرُ.

W trybie rozkazującym 1. grupy w razie ściągnięcia | dodatkowe odpada: od czasow. مَدَّ / مَدَّدَ / tryb rozkaz. امُدِّ rozciągaj! w razie ściągnięcia będzie: مُدِّ, مُدِّ lub مُدِّ.

3 - Ściągnięcie dwóch liter podobnych nie może nastąpić:

a - gdy jedna z dwóch liter podobnych jest podwójna, to znaczy ma szadę. Zdarza się to w drugiej فَعَّلَ, piątej تَفَعَّلَ i dziewiątej إِفْعَلَّ grupie pochodnej: مَدَدَ, تَمَدَّدَ, إِمْدَدَ;

b - gdy po pierwszej z dwóch liter podobnych następuje samogłoska długa: إِمْدَادٌ /masdar 4.grupy/, مَسْرُورٌ /imiesłów bierny 1.grupy/;

c - gdy pierwsza z dwóch liter podobnych jest poprzedzona przez و : مُودِدٌ /czas przeszły strony biernej 3.grupy/;

d - gdy druga z dwóch liter podobnych ma dżezm و i nie znajduje się na końcu słowa, jak na przykład przed przyrostkami zaimkowymi: od مَرَرْتُ /مَرَرْتُ - /مَرَرْتُ /مَرَرْتُ - /مَرَرْتُ ja przechodziłem, مَرَرْنَا my przechodziliśmy.

UWAGA: W niektórych rzeczownikach i czasownikach dwie ostatnie podobne litery pierwiastka nie ściągają się: تَتَبَّعَ przyczyna, عَدَدٌ liczba, مَسْرُورٌ trony /liczba mnoga od مَسْرُورٌ /, مَسْرُورٌ być kochanym, أَقْبَلُ być spróchniałym /zab/.

71.- Odmiana czasown. o مَسْرَرٌ uradować, w czasie przeszł. tryb oznajm.

CZAS PRZESZŁY.

<u>Liczba pojedyncza</u>		<u>Liczba mnoga</u>	
R.m.	R.ż.	R.m.	R.ż.
3 os. <u>مَسْرَرْتُ</u> (1-b) <sup>x</sup>	<u>مَسْرَرْتُ</u>	<u>مَسْرَرُوا</u>	<u>مَسْرَرُونَ</u>
2 " <u>مَسْرَرْتُمَا</u> (3-d)	<u>مَسْرَرْتُمَا</u>	<u>مَسْرَرْتُمْ</u>	<u>مَسْرَرْتُمْ</u>
1 " <u>مَسْرَرْتُ</u>			<u>مَسْرَرْنَا</u>
<u>D u a l i s</u>			
3 os. <u>مَسْرَرْنَا</u>			<u>مَسْرَرْنَا</u>
2 " <u>مَسْرَرْنَا</u>		<u>مَسْرَرْنَا</u>	

x. Znaki /1-b/, /3-d/ i t.d.wskazują ustępy § 70 o prawidłach czasowników głuchych.



CZAS PRZYSZŁY.

	<u>Liczba pojedyncza</u>		<u>Liczba mnoga</u>	
	R.m.	R.ż.	R.m.	R.ż.
3 os.	يَسْتَرْوُ (1-a)	تَسْتَرْوُ	يَسْتَرْوُونَ	يَسْتَرْوُونَ
2 "	تَسْتَرْوُ	تَسْتَرْوِينَ	تَسْتَرْوُونَ	تَسْتَرْوُونَ
1 "		أَسْتَرْوُ		تَسْتَرْوُ

D u a l i s

3 os.	يَسْتَرْوَانِ	تَسْتَرْوَانِ
2 "		تَسْتَرْوَانِ

INNE TRYBY CZASU PRZYSZŁEGO STRONY CZYNNEJ:

تَسْتَرْوُ tr.łącz.; يَسْتَرْوُ tr.warunk.; يَسْتَرْوُ tr.energ. ciężki; يَسْتَرْوَانِ tr.energ.lekki.

Imiesłów czynny: / مَسَارٌ / مسارٌ radujący.

Czas przeszły i przyszły głuchego czasownika w stronie biernej będzie: / سَرِيَ / سَرِيٌّ / czas przesz/ on był uradowany,  
/ يَسْتَرْوُ / يَسْتَرْوُ / czas przysz/ on będzie uradowany.

73.- Na poniższej tablicy widzimy czasownik / سَرِيَ / سَرِيٌّ we wszystkich formach pochodnych strony czynnej.

Masdar	Imiesłów	Tr.rozk.	Cz.przyszły	Cz.przeszły
سَرِيَ (سَرِيٌّ)	مَسَارٌ	أَسْتَرْوُ (2-8)	يَسْتَرْوُ (يَسْتَرْوُونَ)	1 سَرِيَ
تَسْتَرْوُ (3-8)	مَسَارٌ	تَسْتَرْوُ	يَسْتَرْوُ	2 مَسَارٌ (3-a)
سَرِيَ	مَسَارٌ	مَسَارٌ	يَسَارُ	3 مَسَارٌ
أَسْتَرْوُ	مَسَارٌ	أَسْتَرْوُ	يَسِيرُ	4 أَسْتَرْوُ
تَسْتَرْوُ	مَسَارٌ	تَسْتَرْوُ	يَسْتَرْوُ	5 تَسْتَرْوُ (3-a)
تَسَارٌ	مَسَارٌ	تَسَارٌ	يَتَسَارُ	6 تَسَارٌ
أَسْتَرْوُ	مَسَارٌ	أَسْتَرْوُ	يَسْتَرْوُ	7 أَسْتَرْوُ

اِسْتَرَارٌ	وَسْتَتِرٌ	اِسْتَرَرْتُ	يَسْتَرُّ	اِسْتَرَّتْ
اِسْتَرَارٌ	وَسْتَرُّ	اِسْتَرَرْتُ	يَسْتَرُّ	اِسْتَرَّتْ (3-a)
اِسْتَتَرْتُ	وَسْتَتِرٌ	اِسْتَتَرْتُ	يَسْتَتِرُّ	اِسْتَتَرَّتْ

74.-

FORMY CZASOWNIKA يَسْتَرُّ W STRONIE BIERNEJ.

Imiesłów	Cz.przyszły	Czas przeszły
مَسْتُورٌ	يَسْتَرُّ (يَسْتَرُّ)	1 مَسْتُورٌ (مَسْتُورٌ)
مَسْتَرٌّ	يَسْتَرُّ	2 مَسْتَرٌّ (3-a)
مَسْتَارٌ	يَسْتَارُ	3 مَسْتَوِرٌ (3-c)
مَسْرٌ	يَسْرُ	4 مَسْرٌ
مَسْرٌ	يَسْرُ	5 مَسْرٌ
مَسْتَارٌ	يَسْتَارُ	6 مَسْتَوِرٌ
مَسْرٌ	يَسْرُ	7 مَسْرٌ
مَسْرٌ	يَسْرُ	8 مَسْرٌ
n i e u ż y w a n a		9
مَسْتَرٌّ	يَسْتَرُّ	10 مَسْتَرٌّ

CZASOWNIKI HAMZOWE.

75.- Czasowniki hamzowe mogą mieć hamza, jako pierwszy, drugi lub trzeci radykał: قَاتَلَ on wziął; سَأَلَ on pytał; قَرَأَ on czytał. Osobliwością tych czasowników jest to, że litera słaba, która jest podporą hamzy, ulega zmianom.

Poniżej wyjaśniamy prawidłę zmian podpory hamzy, zależnych od tego, czy hamza znajduje się na początku słowa, w środku lub na końcu, a także, czy stykają się dwie hamzy.



I. HAMZA POCZĄTKOWA.

1<sup>o</sup> Na początku słowa hamza wspiera się zawsze na alifie :

أَخَذَ on wziął; أُخِذَ on był wzięty; إِذْنٌ zezwolenie;  
أُذُنٌ ucho; أِزَانٌ wezwanie na modlitwę.

II. HAMZA ŚRODKOWA.

2<sup>o</sup> Ta hamza może mieć harake lub dżezm: jeżeli ma harake, to wspiera się na literze słabej, odpowiadającej jej harake:

سَأَلَ on pytał; تَقْرئينَ ty będziesz czytała; يَفْرؤُونَ oni będą czytali; رَوْفٌ on współczuł.

3<sup>o</sup> Wyjątki: a - Mimo, że jego harake jest fatha َ wspiera się na و, jeżeli litera poprzedzająca ma damma ُ: سَوَّأَلٌ pytanie.

4<sup>o</sup> b. Mimo, że ma fatha َ lub damma ُ, wspiera się na jej ي, jeżeli litera poprzedzająca ma kesra:

قَارِئُونَ czytelnicy; قَرِئَتْ ona była czytana; رِئَاسَةٌ dowództwo.

5<sup>o</sup> c. Nie przyjmuje podpory, gdy ją poprzedza ا lub و :

مَرُوءَةٌ odwaga; سَاءَلٌ /3 grupa/ on pytał.

6<sup>o</sup> UWAGA: Wyżej wymienione prawidła nie obowiązują bezwzględnie. Znajduje się niekiedy słowa, napisane w następujący sposób:

قَارِئُونَ zamiast قَارِئُونَ; رَوْفٌ zamiast رَوْفٌ.

7<sup>o</sup> Gdy hamza posiada dżezm, otrzymuje, jako podporeę, literę słabą, odpowiadającą harake litery, która ją poprzedza:

تَأْخُذُ ty weźmiesz; تَأْخُذُ głowa; تَأْخُذُ ty będziesz wierzyć; تَأْخُذُ studnia.

III. HAMZA KOŃCOWA.

8<sup>o</sup> a Przyjmuje jako podporeę literę słabą, odpowiadającą harake litery, która ją poprzedza:

يَبْرَأُ on będzie czytać; مَرُوءٌ on był odważny; يَبْرَأُ

/4 grupa/ on uwolni.

9<sup>o</sup> b Jeżeli litera poprzedzająca posiada dżezm lub jeżeli jest to samogłoska długa, pisze się hamza bez podpory:

أَجْزَأُ część; أَجْزَأُ część; شَيْءٌ rzecz.

IV. ZETKNIĘCIE DWÓCH HAMZ.

10<sup>o</sup> a Gdy następują po sobie dwie hamzy, z których pierwsza posiada fatha  $\hat{\ } , a wspiera się na alif ا , ściąga się obie hamzy madda  $\sim :$$

آمن on uwierzył, zamiast  $أَأْمَنَ$  /4 grupa, str. czyn./

11<sup>o</sup> b Jeżeli pierwsza hamza posiada damma  $\dot{\ } , druga zmienia się na uau و :$

أُؤْمِنُوا uwierzyli jemu, zamiast  $أَأْمِنُوا$  /4 gr.str.biern/

12<sup>o</sup> c Jeżeli pierwsza hamza posiada kesra  $\check{\ } , druga hamza zmienia się na jej ي :$

أَيَّامًا wiara, zamiast  $أَأْمَانًا$  /masdar 4 grupy/

13<sup>o</sup> d Powyż. prawidłą stos. się, gdy po hamza następuje samogłoska długa:

أَخَذَ on robił wyrzuty, zamiast  $أَأَخَذَ$  /3 gr.for. فاعل/

أُوذِيَ on był zganiony /3 gr. form. فوعيل/

14<sup>o</sup> UWAGI: 1. W czasowniku أَخَذَ ściąga się w VIII grupie hamza z formującym:  $أَخَذَ$  on wybrał, zamiast  $أَأَخَذَ$

أَيَّخَذَ.

15<sup>o</sup> 2. Tryb rozkazujący czterech następujących czasowników hamzowych jest nieprawidłowy:

0. أَكَلْ jeść, tr.rozk. أَكَلْ ; 0. أَكَلْ jeść, tr.rozk. أَكَلْ ;

0. أَخَذْ wziąć, tr.rozk. أَخَذْ ; A. سَأَلْ pytać, tr.rozk. سَأَلْ .

16<sup>o</sup> Ostatni czasownik ma również formę prawidłową, tryb rozkazujący :  $اسْأَلْ$ .

ODMIANA CZASOWNIKÓW HAMZOWYCH.

76.- I. Czasownik hamz.mający hamza jako 1-szy radykał w str. czynnej  $أَكْرَبْتُ$  on zaprosił.

L.pojed.	CZAS PRZESZŁY.		L.mnoga
3 os. (10) <sup>x</sup>	أَكْرَبْتُ	أَكْرَبْتُمْ	أَكْرَبْنَا
2 "	أَكْرَبْتِ	أَكْرَبْتُمْ	أَكْرَبْنَا
1 "	أَكْرَبْتُ		أَكْرَبْنَا

x/ Znaki w nawiasie wskazują ustępy §.75 o prawidł.czas.hamzow.





أَيَّدَبْتُ	أَيَّدَبْتُ	أَيَّدَبْتُ	أَيَّدَبْتُ (12°)
أَسْتَدَّبْتُ	أَسْتَدَّبْتُ	أَسْتَدَّبْتُ	أَسْتَدَّبْتُ

79.-

## STRONA BIERNA.

Imiesłów	Cz. przyszły	Czas przeszły
مَأْرُوبٌ (7°)	يُؤْرَبُ (7°)	أُرِبَ (1°)
مُؤْرَبٌ	يُؤْرَبُ (3°)	أُرِبَ
مُؤَارَبٌ	يُؤَارَبُ	أُورِبَ (13°)
مُؤْرَبٌ	يُؤْرَبُ	أُورِبَ (11°)
مُنَّارَبٌ	يُنَّارَبُ	أُنُورِبَ (2°)
مُنَّارَبٌ	يُنَّارَبُ	أُنُورِبَ (13°)
مُنَّارَبٌ	يُنَّارَبُ	أُنُورِبَ (7°)
مُؤْتَدَبٌ	يُؤْتَدَبُ	أُوتَدِبَ (11°)
n i e u ż y w a n a		
مُسْتَدَّرَبٌ	يُسْتَدَّرَبُ	أُسْتُورِبُ (7°)

**UWAGA:** Tryb rozkazujący strony czynnej w formach pochodnych otrzymuje się z cz. przeszł. przez dodanie do przedostatniej litery takiego harake, jakie dany czasown. ma w cz. przyszłym.

80.- II. Na poniższej tablicy widzimy czasown. A. سَأَلَ, mający hamza, jako drugi radykał we wszystkich formach str. czynnej:

Masdar	Imiesłów	Tr. rozkaz.	Cz. przyszły	Cz. przeszły
سُؤَالٌ (3°)	سَائِلٌ	اسْأَلْ	يَسْأَلُ	سَأَلَ (2°)
تَسْئِيلٌ	مُسْتَسَائِلٌ	تَسْئَلْ	يُسْتَسَائِلُ	سَأَلَ
سِئَالٌ	مُسَائِلٌ	سَأَلْ	يَسْأَلُ	سَأَلَ (5°)
إِسْأَالٌ	مُسْأَائِلٌ	أَسْأَلْ	يُسْأَالُ	سَأَلَ



تَسْأَلُ	تَسْأَلُ	تَسْأَلُ	يَسْأَلُ	تَسْأَلُ 5
تَسْأَلُ	تَسْأَلُ	تَسْأَلُ	يَسْأَلُ	تَسْأَلُ (50) 6
تَسْأَلُ	تَسْأَلُ	تَسْأَلُ	يَسْأَلُ	تَسْأَلُ 7
تَسْأَلُ	تَسْأَلُ	تَسْأَلُ	يَسْأَلُ	تَسْأَلُ 8
تَسْأَلُ	تَسْأَلُ	تَسْأَلُ	يَسْأَلُ	تَسْأَلُ 9
تَسْأَلُ	تَسْأَلُ	تَسْأَلُ	يَسْأَلُ	تَسْأَلُ 10

81.-

STRONA BIERNA.

Imiesłów	Czas przyszły	Czas przeszły
مُسَوَّلٌ	يُسَالُ	سُئِلَ 1
مُسَالٌ	يُسَالُ	سُئِلَ 2
مُسَاءَلٌ (50)	يُسَالُ	سُئِلَ 3
مُسَالٌ	يُسَالُ	سُئِلَ 4
مُسَالٌ	يُسَالُ	سُئِلَ 5
مُسَالٌ	يُسَالُ	سُئِلَ 6
مُسَالٌ	يُسَالُ	سُئِلَ 7
مُسَالٌ	يُسَالُ	سُئِلَ 8
n i e u ż y w a n a		9
مُسَالٌ	يُسَالُ	سُئِلَ 10

82.- Odmiana czasowników hamzowych, mających hamza jako 3-ci radykał: A. قَرَأَ czytać, O. جَرَوُْ być zuchwałym, A. فَطِنَ grzeszyć, I. هَنَّأَ karmić.

CZAS PRZEŞŁY.

قَرَأَتْ	قَرَأْتِ	قَرَأْتِ (7°)	قَرَأَتْ	قَرَأَتْ (8°)
قَرَأْنَا	قَرَأْتِ	قَرَأْتِ	قَرَأْتِ (13°)	قَرَأْتِ (13°)
قَرَأْتِ	قَرَأْتِ	قَرَأْتِ	قَرَأْتِ (2°)	قَرَأْتِ (2°)
قَرَأْتِ	قَرَأْتِ	قَرَأْتِ	قَرَأْتِ (3°)	قَرَأْتِ (3°)
قَرَأْتِ	قَرَأْتِ	قَرَأْتِ	قَرَأْتِ	قَرَأْتِ
قَرَأْتِ	قَرَأْتِ	قَرَأْتِ	قَرَأْتِ (4°)	قَرَأْتِ (4°)
قَرَأْتِ	قَرَأْتِ	قَرَأْتِ	قَرَأْتِ (4°)	قَرَأْتِ (4°)

OZAS PRZYSZŁY.

85.-

تَقْرَأُ	تَقْرَأِينَ (2°)	تَقْرَأُ	تَقْرَأُ	تَقْرَأُ (8°)
تَقْرَأُ	تَقْرَأِينَ	تَقْرَأِينَ	تَقْرَأِينَ (13°)	تَقْرَأِينَ (13°)
تَقْرَأُ	تَقْرَأِينَ	تَقْرَأُونَ (7°)	تَقْرَأُونَ	تَقْرَأُونَ (2°)
تَقْرَأُ	تَقْرَأِينَ	تَقْرَأُونَ	تَقْرَأُونَ (3°)	تَقْرَأُونَ (3°)
تَقْرَأُ	تَقْرَأُونَ	تَقْرَأُونَ	تَقْرَأُونَ	تَقْرَأُونَ
تَقْرَأُ	تَقْرَأِينَ	تَقْرَأُونَ	تَقْرَأُونَ (4°)	تَقْرَأُونَ (4°)
تَقْرَأُ	تَقْرَأُونَ	تَقْرَأُونَ	تَقْرَأُونَ (4°)	تَقْرَأُونَ (4°)



TRYB ROZKAZUJACY.

أَقْرَأْ	أَقْرَأُوا	أَقْرَأْ	أَقْرَبِي	أَقْرَأْ
أَجْرُوا	أَجْرُوا	أَجْرُوا	أَجْرِي	أَجْرُوا
أَهْنِ	أَهْنُوا	أَهْنِ	أَهْنِي	أَهْنِ

84.- Na poniższej tablicy widzimy czasownik قرأ we wszystkich formach pochodnych strony czynnej:

Masdar	Imiesłów	Tr.rozk.	Cz.przyszły	Czas przeszły
قَرَأَ (90)	قَارِئٌ	أَقْرَأْ	يَقْرَأُ	قَرَأَ (80)
تَقَرُّؤٌ (40)	مُقَرِّئٌ	قَرِّئْ	يُقَرِّئُ	قَرَّأَ
قِرَاءٌ (90)	مُقَارِئٌ	قَارِئِ	يُقَارِئُ	قَارَأَ
أَقْرَأْ	مُقَرِّئٌ	أَقْرِئْ	يُقَرِّئُ	أَقْرَأَ
تَقْرُؤٌ (80)	مُتَقَرِّئٌ	تَقْرَأْ	يَتَقَرَّأُ	تَقَرَّأَ
تَقَارُؤٌ	مُتَقَارِئٌ	تَقَارَأْ	يَتَقَارَأُ	تَقَارَأَ
أَنْعَرَأْ	مُنْعَرِئٌ	أَنْعَرِئْ	يَنْعَرِّئُ	أَنْعَرَأَ
أَقْتَرَأْ	مُقَتَرِئٌ	أَقْتَرِئْ	يُقَتَرِّئُ	أَقْتَرَأَ
أَقْرَبَأْ (40, 90)	مُقَرِّبٌ	أَقْرَبِئْ	يُقَرِّبُ	أَقْرَبَأَ
أَسْتَقْرَأْ	مُسْتَقَرِّئٌ	أَسْتَقْرِئْ	يَسْتَقَرِّئُ	أَسْتَقْرَأَ

85.-

STRONA BIERNA.

Imiesłów	Cz.przyszły	Czas przeszły
مُقَرَّؤٌ (90)	يُقَرَّأُ	قُرِّئَ
مُقَرَّأٌ	يُقَرَّأُ	قُرِّئَ
مُقَارَأٌ	يُقَارَأُ	قُورِئَ
مُقَرَّأٌ	يُقَرَّأُ	قُرِّئَ

وَتَقَرَّ تَقَرَّ	وَيَتَقَرَّ يَتَقَرَّ	وَتَقَرَّ تَقَرَّ 5
وَمَتَقَرَّ مَتَقَرَّ	وَيَمَتَقَرَّ يَمَتَقَرَّ	وَمَتَقَرَّ مَتَقَرَّ 6
وَيُنَقِرُ نُقِرَ	وَيُنَقِرُ نُقِرَ	وَيُنَقِرُ نُقِرَ 7
وَيُنَقِرُ نُقِرَ	وَيُنَقِرُ نُقِرَ	وَيُنَقِرُ نُقِرَ 8
n i e u ż y w a n a 9		
وَيُسْتَقِرُّ سُتِرَ	وَيُسْتَقِرُّ سُتِرَ	وَيُسْتَقِرُّ سُتِرَ 10

CZASOWNIKI O LITERACH SŁABYCH.

86.- W poprzednich paragrafach mówiliśmy o czasownikach nieprawidłowych głuchych i hamzowych. Obecnie przejdziemy do czasowników nieprawidłowych o literach słabych. Dwie litery słabe 9 i ي mogą wchodzić w skład pierwiastkowej formy czasownika.

Mogą być trzy rodzaje czasowników nieprawidłowych, zależnie od tego, które miejsce zajmuje słaba litera w formie pierwiastkowej.

1<sup>o</sup>- Gdy słaba litera znajduje się na początku czasownika /jest pierwszym radykałem/, nazywa się taki czasownik podobnym:

2<sup>o</sup>- Gdy słaba litera znajduje się w środku czasownika, nazywa się taki czasownik pustym:

3<sup>o</sup>- Gdy słaba litera znajduje się na końcu czasownika /jest trzecim radykałem/, nazywa się taki czasownik niedostatecznym:

on przybył; **وَصَلَ**      on był sierota. **يَتِمُّ**

zamiast **قَالَ**      on mówił; **قَالَ**      zamiast **سَبَّ**      on pozedł. **سَبَّ**

on był zadowolony; **رَضِيَ**      on był wspaniałomyślny. **سَرَّوُ**

Osobliwość tych czasowników polega na tem, że w konjugacji podlega słaba litera zmianom, a nawet odpada. Co się tyczy czasowników podobnych i niedostatecznych należy przedewszystkiem zaznaczyć, że و nie przyjmuje dżezm, gdy litera poprzedzająca ma damma, zaś ي nie przyjmuje dżezm, gdy litera poprzedzająca ma kesra:

يُؤْصِلُ, zamiast **يُؤْصِلُ** on przyprowdzi/imperf.czyn.4.f./

رَضَيْتُ " **رَضَيْتُ** ja byłem zadowolony/perf.1.formy/

Niektórzy pisarze piszą: **رَضَيْتُ و يُؤْصِلُ**

CZASOWNIKI PODOBNE.

87.- .Są trzy kategorie czasowników podobnych: I./ Czasow-



niki podobne z و , których drugi radykał w imperfectum ma kesra:

وَصَلَ on przybył. II/.- Czasowniki podobne z و , których drugi radykał w imperfectum ma fatha lub damma: A. وَجَعَ on cierpiał;

O. وَجَعَ on był gęsty /zwarty/. III/.- Czasowniki podobne z ي : A. يَسِرَ on był łatwy. 1° Pierwsza kategoria czasowników traci و w imperfectum strony czynnej i w trybie rozkazującym I. formy:

وَصَلَ on przybył, يَصِلُ on przybędzie, صَلْ przybądź!

وَقَفَ on się zatrzymał, يَقِفُ on się zatrzyma, قَفْ zatrzymaj się! 2° Czasowniki drugiej i trzeciej kategorii zachowują słabą literę و i ي w imperfectum.

وَجَعَ on cierpiał, يُوَجَعُ on będzie cierpiał;

يَبْسُ on był suchy, يَبْسُ on będzie suchy.

WYJĄTKI: Następujące czasowniki podobne z و , tracą و w imperfectum, chociaż mają w imperfectum drugi radykał z fathą lub dammą:

A.	وَرَعَ	zostawić,	imperf.	يَرَعُ	,tr.rozk.	رَعَ
A.	وَزَرَ	opuścić,	"	يَذُرُ	"	زَرَ
A.	وَرَعَ	poskromić, ukrócić,	"	يَرَعُ	"	رَعَ
A.	وَبِيعَ	być obszernym	"	يَبِيعُ	"	بِيعَ
A.	وَضَعَ	położyć,	"	يَضَعُ	"	ضَعَ
A.	وَطَأَ	tupać,	"	يَطَأُ	"	طَأَ
A.	وَقَعَ	padać,	"	يَقَعُ	"	قَعَ
A.	وَمَأَ	dać znak,	"	يَمَأُ	"	مَأَ
A.	وَهَبَ	dawać,	"	يَهَبُ	"	هَبَ
O.	وَقَسَّ	być podłym,	"	يَقْسُ	"	قَسَّ

3° Prawidła wspólne dla wszystkich czasowników podobnych:

a/ و z dżezm zmienia się na ي po kesra, zaś ي z dżezm zmienia się na و po damma:

إِجَعَ, zamiast إَجَعَ, cierp! إِصَالَ, zamiast إِوَصَالَ, przyciągnięcie; يُوقِظُ, zamiast يُيَقِظُ on obudzi.

4<sup>o</sup> b/ W VIII formie w perfectum i w imperfectum strony czynnej i biernej و ي ściągają się z ت formującym:

Str. czyn.	اتَّصَلَ	, zamiast	أَتَّصَلَ	;	اتَّصَرَ	, zamiast	أَتَّصَرَ
" bier.	اتَّصِلُ	"	أَتَّصِلُ	;	اتَّصِرُ	"	أَتَّصِرُ
" czyn.	يَتَّصِلُ	"	يُوتَّصِلُ	;	يَتَّصِرُ	"	يُتَّصِرُ
" bier.	يَتَّصَلُ	"	يُوتَّصَلُ	;	يَتَّصَرُ	"	يُتَّصَرُ

UWAGA: W czasownikach podobnych VII i IX forma pochodna nie są używane.

88.- ODMIANA CZAS. PODOB.: I. وَصَلَ przybyć; A. يَبِيْرُ być łatwym.

CZAS PRZESZŁY, STR. CZYNNA.

R.m.	L. pojed.	R.ż.	R.m.	L. mnoga	R.ż.
3 os.	وَصَلَ	وَصَلَتْ	وَصَلُوا	وَصَلْنَ	وَصَلْنَ
2 "	وَصَلْتَ	وَصَلْتِ	وَصَلْتُمْ	وَصَلْتُنَّ	وَصَلْتُنَّ
1 "	وَصَلْتُ	وَصَلْتِ	وَصَلْنَا	وَصَلْنَا	وَصَلْنَا

Dualis

3 os.	يَبِيْرًا وَوَصَلَا	وَصَلْتَا	وَصَلْتَا
2 "		يَبِيْرَتَيْهَا	وَصَلْتَيْهَا

CZAS PRZYSZŁY, STR. BIERNA

3 os.	يُتَّصَلُ	يُتَّصَلُونَ	يُتَّصَلُونَ
2 "	يُتَّصَلُ	يُتَّصَلُونَ	يُتَّصَلُونَ
1 "	يُتَّصَلُ	يُتَّصَلُونَ	يُتَّصَلُونَ

Dualis

3 os.	يَبِيْرَانِ	يُتَّصَلَانِ	يُتَّصَلَانِ
2 "		يُتَّصَلَانِ	يُتَّصَلَانِ
str. bier. cz. przeszły.		وَصِلَ	يَبِيْرُ
" " " przyszły.		يُوصَلُ	(يُتَّصِرُ)

89.- WSZYSTKIE FORMY CZASOWN. PODOB. z و وَصَلَ on przy-

STRONA CZYNNA.



Masdar	Imiesłów	Tr.rozkaz.	Cz.przyszły	Cz.przeszły
وَصَلَ وَجَعٌ	وَاصِلٌ وَاجِعٌ	عَلِّ اِيجُ	يُصَلُّ يُوْجَعُ	وَصَلَ وَجَعٌ 1
تَوْصِيلٌ	مَوْصِلٌ	وَصِّلْ	يُوصِلُ	وَصَلَ 2
وِصَالٌ	مُؤَاصِلٌ	وَاصِلٌ	يُؤَاصِلُ	وَاصِلٌ 3
اِبْتِصَالٌ (3°)	مُؤَبِّصِلٌ	أَوْصِلْ	يُؤَبِّصِلُ	أَوْصَلَ 4
تَوْصَلٌ	مُتَوَصِّلٌ	تَوَصَّلْ	يَتَوَصَّلُ	تَوَصَّلَ 5
تَوَاصَلٌ	مُتَوَاصِلٌ	تَوَاصَلْ	يَتَوَاصَلُ	تَوَاصَلَ 6
	nie używa	nie używa	sie	7
اِتِّصَالٌ	مُتَّصِلٌ	اِتَّصَلْ (4°)	يَتَّصِلُ (4°)	اِتَّصَلَ (4°) 8
	nie używa	nie używa	sie	9
اِسْتِصَالٌ	مُسْتَوْصِلٌ	اِسْتَوْصِلْ	يَسْتَوْصِلُ	اِسْتَوْصَلَ 10

90.-

STRONA BIERNA.

Imiesłów	Cz.przyszły	Czas przeszły
مَوْصُولٌ	يُوصَلُ	وُصِلَ 1
مَوْصَلٌ	يُوصَلُ	وُصِلَ 2
مُؤَاصِلٌ	يُؤَاصِلُ	وُؤَاصِلَ 3
مَوْصَلٌ	يُؤَبِّصِلُ	أُؤَبِّصِلَ 4
مُتَوَصِّلٌ	يَتَوَصَّلُ	تُتَوَصَّلَ 5
مُتَوَاصِلٌ	يَتَوَاصَلُ	تُتَوَاصَلُ 6
	nie używa	sie
مُتَّصِلٌ	يَتَّصِلُ	اِتُّصِلَ 8
	nie używa	sie
مُسْتَوْصِلٌ	يَسْتَوْصِلُ	اِسْتُؤَاصِلَ 10

91.- WSZYSTKIE FORMY CZASOW. PODOBN. z ي : A. być łatwym.

STRONA CZYNNA.

Masdar	Imiesłów	Tr. rozk.	Cz. przyszły	Czas przeszły
يَعْمُرُ	يَا يَمُرُّ	اَيَمُرُّ	يَيَمُرُّ (2°)	1 يَمُرُّ
يَعْمُرُّ	يَمِيْرُ	يَمِيْرُ	يَيَمِيْرُ	2 يَمِيْرُ
يَعْمُرُّ	يَمِيْرُ	يَا يَمِيْرُ	يَيَا يَمِيْرُ	3 يَا يَمُرُّ
يَعْمُرُّ	مُوِيْمِرُ	اَيَمِيْرُ	يُوِيْمِرُ (3°)	4 اَيَمُرُّ
يَعْمُرُّ	مَتِيْمِرُ	تِيْمِرُ	يَتِيْمِرُ	5 تَمِيْرُ
يَعْمُرُّ	مَتِيَا يَمُرُّ	تِيَا يَمُرُّ	يَتِيَا يَمُرُّ	6 تِيَا يَمُرُّ
	nie u z y w a		s i e	7
يَعْمُرُّ	مَتِيْمِرُ	اَيَمِيْرُ	يَيَمِيْرُ (4°)	8 اَيَمُرُّ
	nie u z y w a		s i e	9
يَعْمُرُّ	مَتِيْمِرُ	اَيَمِيْرُ	يَيَمِيْرُ	10 اَيَمُرُّ

STRONA BIERNA.

92.-

Imiesłów	Czas przyszły	Czas przeszły
مَيْمُورُ	يُوْمِرُ (3°)	1 يَمُرُّ
مَيْمِرُ	يَيَمِرُ	2 يَمُرُّ
مَيَا يَمُرُّ	يَيَا يَمُرُّ	3 يُوِيْمِرُ
مُوِيْمِرُ	يُوِيْمِرُ (3°)	4 اَيَمُرُّ (3°)
مَتِيْمِرُ	يَتِيْمِرُ	5 تَمِيْرُ
مَتِيَا يَمُرُّ	يَتِيَا يَمُرُّ	6 تِيَا يَمُرُّ
	nie u z y w a	s i e
مَتِيْمِرُ	يَمِيْرُ	8 اَيَمُرُّ



nie używa się		9
”	أَسْتَوْبِرُ (3 <sup>o</sup> )	10

93.-

CZASOWNIKI PUSTE.

Czasowniki puste mają jako drugi radykał słabą literę 9 lub ي. Są one prawidłowe w konjugacji 2, 3, 5, 6 i 9. formy; radykały 9 lub ي w tych formach nie ulegają żadnym zmianom. Poniższe prawidła stosują się więc tylko do 1-szej, 4-tej, 7-mej, 8-mej i 10-tej formy.

94.-

PRAWIDŁA CZASOWNIKÓW PUSTYCH.

W konjugacji czasowników pustych odróżnić można trzy kategorie, zależnie od tego: I/ czy litera słaba 9 lub ي znajduje się między dwiema spółgłoskami, posiadającymi harake,

1. + 9 + , + ي + . II/ czy poprzedza ją spółgłoska z dżezm,  
2. + 9 + , + ي + . III/ czy po niej następuje spółgłoska z dżezm,  
3. + 9 + , + ي + .

3. Litera słaba znajduje się między dwiema spółgłoskami, mającymi harake.

1<sup>o</sup> a/ Litera słaba umieszczona między dwiema spółgłoskami, mającymi harake, zmienia się na l po fatha:

قَالَ	staje się	قَوْلٌ	on powiedział, form. 1.	فَعَلٌ
يَحْتَاجُ	"	يَحْتَاغُ	będzie potrzebował	يَفْتَعِلُ " 8.
مُسْتَبِيرٌ	"	مُسْتَا	przygotowując się do podróży	مُفْتَعِلٌ " 8.
مُنْقُورٌ	"	مُنْقَا	posłuszny	مُنْفَعِلٌ " 7.

2<sup>o</sup> b/ Gdy słaba litera, mająca kesra znajdzie się po spółgłosce z damma, zastępuje to damma przez swoje kesra, sama zaś zmienia się w jej ي:

قِيلَ	staje się	قَوْلٌ	było powiedziane; form. 1.	فَعِلٌ
أُقْتَبِرَ	"	أُقْتَبِيرُ	był zbadany	أُقْتَبِرُ " 8.

II. Litera słaba poprzedzona przez spółgłoskę z dżezm.

3<sup>o</sup> Jeżeli słabe litery 9 lub ي z harake poprzedza spółgłoska z dżezm, zastępują one ten dżezm swoim harake, zaś same zmieniają się w jedną ze słabych liter, odpowiednich do swego harake:

أَقُولُ	staje się	أَقُولُ	ja powiem ; form.1.	أَفْعَلُ
أَقُولُ	"	أَقَالَ	on kazał mówić; " 4	أَفْعَلُ
يَهَيَّبُ	"	يَهَابُ	on będzie się bał; 1	يَفْعَلُ
مُقُولٌ	"	مُقِيلٌ	kaząc mówić; 4	مَفْعُولٌ

III. Po literze słabej następuje spółgłoska z dżezm.

4<sup>o</sup>a/ Słaba litera, po której następuje spółgłoska z dżezm, odpada: تَحْتَوِيْنَ staje się تَحْتَنَ wy będziecie potrzebować, form. 8. تَفْتَعِرْنَ.

5<sup>o</sup>b/ Ponadto, α/ w perfectum 1-szej formy, jeżeli słabą literę, która odpada, jest 9, mające damma lub fatha, daje się pierwszemu radykałowi damma;

6<sup>o</sup> β/ jeżeli słabą literą, która odpada, jest 9 z kesra lub ي, to pierwszy radykał otrzymuje kesra:

قَوْلْتُ	staje się	قُلْتُ	ja powiedziałem; form.1.	فَعَلْتُ
تَوَفَّتْ	"	تَوَفَّتْ	ty bałeś się; "	فَعِلْتُ
سَبَّيْرْتُمْ	"	سَبَّيْرْتُمْ	wy poszliście; "	فَعَلْتُمْ
لُؤْمِتُ	"	لُؤْمِتُ	zostałem zgoniony; "	فُعِلْتُ

IV. Szczególne wypadki:

7<sup>o</sup>a/ W trybie rozkazującym 1-szej formy 1 dodatkowe odpada, jako niepotrzebne, ponieważ pierwszy radykał otrzymuje harake:

قَوْلٌ	mów /r.m./zam.	قَوْلٌ وَّ أَقْوَالٌ وَّ أَقْوَالٌ	for.	أَفْعَلٌ
قَوْلِي	mów /r.ż./	قَوْلِي وَّ أَقْوَابِي وَّ أَقْوَابِي	"	أَفْعَلِي

8<sup>o</sup>b/ W imiesłowie strony czynnej 1-szej formy słaba litera zmienia się na hamzā:

قَائِلٌ	mówiący, zamiast	قَائِلٌ	; for.	فَاعِلٌ
سَائِرٌ	idący, "	سَائِرٌ	; "	"

9<sup>o</sup>c/ W imiesłowie strony biernej 1-szej formy formujące 9 odpada: "

مَقُولٌ	mówiony, zamiast	مَقُولٌ	; for.	مَفْعُولٌ
مَبِيْعٌ	sprzedany, "	مَبِيْعٌ	; "	"

10<sup>o</sup> d/ Masdary 4 i 10-tej formy przyjmują ta marbuta ا w miejsce ا, które odpadło:

اَفْعَالٌ - اَقْوَالٌ czynność zmuszania do mówienia, zam. اَقَالَ



استِقَامَةٌ, prawość, zamiast استِقْوَامٌ; for. استِقْعَالٌ  
 11<sup>o</sup>e/ Jeżeli و stoi bezpośrednio po kesra, a po niem następuje samogłoska długa, to zmienia się na ي, w rzeczownikach:

قَوَامَةٌ, zmartwychwstanie, zamiast قَوَامَةٌ  
 12<sup>o</sup>f/ Kilka czasowników pustych o formie فَعِيلٌ, określających cechy fizyczne, konjuguje się jak czasowniki prawidłowe:

يَأْوُرُ być skulonym, imperf. يَزَعُوزُ zezować, imperf.  
 يَعْوُرُ być ślepy na jedno oko, imperf. يَحْوُرُ  
 يَعْوُرُ nie mieć czegoś, imperf. يَعْوُرُ.

13<sup>o</sup>g/ Wreszcie słaba litera nie ulega zmianom: α / w rzeczownikach, mających formę فَعْلَانٌ : فَعْلَانٌ ; طَيْرَانٌ ; β / w przymiotnikach, mających formę أَفْعَلٌ : أَفْعَلٌ ; czarny; أَطْوُولٌ dłuższy;

δ / w rzeczownikach, mających formę مِفْعَلٌ / nazwy narzędzi /; مِقْوُودٌ uzda.

95.- ODMIANA CZASOWN. PUSTYCH W CZ. PRZESZŁ. STR. CZYNNEJ

0. قَوْلٌ / قَالَ / mówić.

	R.m.	Liczba pojedyncza	R.ż.	R.m.	Liczba mnoga	R.ż.
3 os.	قَالَ	قَالَتْ	(1 <sup>o</sup> )	قَالُوا	قَالْنَ (4 <sup>o</sup> , 5 <sup>o</sup> )	قَالْنَ
2 "	(4 <sup>o</sup> , 5 <sup>o</sup> ) قَلْتِ	قُلْتِ		قُلْتُمْ	قُلْنَ	قُلْنَ
1 "		قُلْتُ			قُلْنَا	

Dualis

3 os.	(1 <sup>o</sup> ) قَالَا	قَالَتَا
2 "	قُلْتُمَا (4 <sup>o</sup> , 5 <sup>o</sup> )	

96.-

CZAS PRZYSZŁY.

3 os.	(3 <sup>o</sup> ) يَقُولُ	تَقُولُ	يَقُولُونَ (3 <sup>o</sup> )	يَقُولْنَ
2 "	تَقُولُ	تَقُولِينَ	تَقُولُونَ	تَقُولْنَ
1 "	أَقُولُ		تَقُولُ	

Dualis

3 os.	يَقُولَانِ	تَقُولَانِ
2 "	تَقُولَانِ	

97.-

INNE TRYBY CZASU PRZYSZŁEGO.

<u>Tr. łącz.</u>	<u>Tr. warunk.</u>	<u>Tr. energ. cięż.</u>	<u>Tr. ener. lek.</u>
يَقُولُ	يَقُولُ (3,4°)	يَقُولَنَّ	يَقُولَنَّ
Tr. rozkaz.:	قُولَا قُولُوا قُلْنَ	قُولِي	قُلْ (7°)

98.-

CZASOWNIK: A. خَافَ / خَوْفٌ / on bał się.

	<u>Liczba pojed.</u>	<u>CZAS PRZESZŁY.</u>	<u>Liczba mnoga</u>
3 os.	خَافَ (1°)	خَافَتْ	خَفَّتْ (6°)
2 "	خَفَّتْ (6°)	خَفَّتْ	خَفَّتُنَّ
1 "		خَفَّتْ	خَفْنَا

Dualis

3 os.	خَافَا (1°)		خَافْنَا
2 "		خَفَّتُمَا (6°)	

99.-

CZAS PRZYSZŁY.

3 os.	يَخَافُ (3°)	يَخَافُونَ   يَخَافُونَ	يَخَفْنَ (3,4°)
2 "	تَخَافُ	تَخَافِينَ   تَخَافُونَ	تَخَفْنَ
1 "	أَخَافُ		تَخَافُ

Dualis

3 os.	يَخَافَانِ		تَخَافَانِ
2 "		تَخَافَانِ	

100.-

INNE TRYBY CZASU PRZYSZŁEGO.

<u>Tr. łącz.</u>	<u>Tr. warunk.</u>	<u>Tr. energ. cięż.</u>	<u>Tr. energ. lekki</u>
يَخَافُ	يَخَفُ (3,4°)	يَخَافَنَّ	يَخَافَنَّ
Tr. rozkaz.:	خَفْنَ	خَافُوا	خَافِي خَافْ

101.-

ODMIANA CZASOWNIKA: سَارَ / سَيْرٌ / on poszedł.

	<u>L. pojed.</u>	<u>CZAS PRZESZŁY.</u>	<u>L. mn.</u>
3 os.	سَارَ (1°)	سَارَتْ	سِيرَتْ (6°)
2 "	سِيرَتْ (6°)	سِيرَتْ	سِيرْتُنَّ
1 "		سِيرَتْ	سِيرْنَا



D u a l i s

3 os.	(1°) سَارَا		سَمَارَتَا
2 "		سِرْتَمَا	

L.pojed.

L.mnoga.

102.-

CZAS PRZYSZŁY.

3 os.	(3°) يَسِيرُو	تَسِيرُو	يَسِيرُونَ (3°, 4°)	تَسِيرُونَ (3°, 4°)
2 "	تَسِيرُو	تَسِيرِينَ	تَسِيرُونَ	تَسِيرُونَ
1 "	أَسِيرُو			تَسِيرُو

D u a l i s

3 os.	يَسِيرَانِ	تَسِيرَانِ
2 "		تَسِيرَانِ

103.-

INNE TRYBY CZASU PRZYSZŁEGO:

Tr. łącz.

Tr. warunk.

Tr. energ. cięż.

Tr. energ. lekki

يَسِيرُ

يَسِرُ

يَسِيرَتُ

يَسِيرَنَ

Tryb rozkazujący: يَسِرُ (4°) سِيرَا سِيرُوا سِرْنَ

104.

ODMIANA CZASOWN. PUSTYCH, STR. BIER.

قَوْلٌ / قِيلَ

L.poj.

CZAS PRZESZŁY.

L.mn.

3 os.	(2°) قِيلَ	قِيلَتْ (2°)	قِيلُوا (2°)	قِيلْنَ (6°)
2 "	قِيلَتْ	قِيلْتِ (6°)	قِيلْتُمْ	قِيلْتُنَّ
1 "		قِيلْتُ		قِيلْنَا

D u a l i s

3 os.	قِيلَا	قِيلْتَا
2 "		قِيلْتُمَا (6°)

105.-

CZAS PRZYSZŁY.

3 os.	(3°) يُقَالُ	تُقَالُ	يُقَالُونَ (3°)	تُقَالْنَ (3°, 4°)
2 "	تُقَالُ	تُقَالِينَ	تُقَالُونَ	تُقَالْنَ
1 "	أُقَالُ			تُقَالُ

D u a l i s

3 os.	تُقَالَانِ	تُقَالَانِ
2 "		تُقَالَانِ

106.-

INNE TRYBY CZASU PRZYSZŁEGO.

Tr. łącz.

Tr. warunk.

Tr. energ. cięż.

Tr. energ. lekki

يُقَالُ

يُقَالُ (3°, 4°)

يُقَالِي

يُقَالِي

Imiesłów : /9°/ مَقُولٌ od قَالَ (9°); مَبِيعٌ od بَاعَ

107.-

WSZYSTKIE FORMY CZAS. PUST. W STR. CZYNNEJ.

Masdar	Imiesłów	Tr. rozkaz.	Cz. przyszły	Cz. Przeszły
قَوْلٌ	قَائِلٌ (8°)	قُلْ (6°)	يَقُولُ (3°)	قَالَ (1°)
تَقْوِيلٌ	مَقُولٌ	قَوِّلْ	يَقْوِي	قَوَّلَ
مَقَاوِلَةٌ	مُقَاوِلٌ	قَاوِلْ	يُقَاوِلُ	قَاوَلَ
أَقَالَةٌ (10°)	مُقِيلٌ	أَقِلْ (3°, 4°)	يُقِيلُ (3°)	أَقَالَ
تَقَوُّلٌ	مُتَقَوِّلٌ	تَقَوِّ	يَتَقَوَّلُ	تَقَوَّلَ
تَمَاوُلٌ	مُتَمَاوِلٌ	تَمَاوِلْ	يَتَمَاوِلُ	تَمَاوَلَ
انْقِيَالٌ (11°)	مُنْقَالٌ	انْقَلْ (4°)	يَنْقَالُ	انْقَالَ
اِقْتِيَالٌ	مُقْتَالٌ	اِقْتَلْ	يَقْتَالُ	اِقْتَالَ
اِقْوَالٌ	مُقْوَالٌ	اِقْوِلْ	يَقْوِي	اِقْوَلَ
اِسْتِقَالَةٌ	مُسْتَقِيلٌ	اِسْتَقِلْ	يَسْتَقِيلُ	اِسْتَقَالَ

108.

WSZYSTKIE FORMY CZAS. PUST. W STR. BIERNEJ.

Imiesłów	Czas przyszły	Czas przeszły
مَقُولٌ	يُقَالُ (3°)	قِيلَ (2°)
مَقْوَالٌ	يَقْوِي	قَوِيَ
مُقَاوِلٌ	يُقَاوِلُ	قَاوِيَ
مُقَالٌ	يُقَالُ	اِقِيلَ (3°)
مُتَقَوِّلٌ	يَتَقَوَّلُ	تَقَوِيَ



Imiesłów	Cz.przyszły	Czas przeszły
” مَتَقَاوَلٌ	يَتَقَاوَلُ	تَقَوُّوْا 6
(10) ” مَتَقَالٌ	يَتَقَالُ	أَتَقَيْلٌ 7
” مَقْتَالٌ	يَقْتَالُ	أَقْتَيْلٌ 8
	nie używa	sie 9
” مَسْتَقَالٌ	(30) يَسْتَقَالُ	(30) اسْتَقَيْلٌ 10

109.

CZASOWNIKI NIEDOSTATECZNE.

Niedostatecznymi czasownikami nazywamy te czasowniki, których ostatni radykał jest jedną z dwóch liter **و** lub **ي**.

Przy odmianie tych czasowników trzeba zastosować następujące zasady:

1<sup>o</sup> Jeżeli po trzecim radykale /słabej literze/ nie następuje żadna końcówka, to owa słaba litera może mieć tylko fatha; ale dlatego przed **و** powinna stać litera, która ma damma, zaś przed **ي** litera, mająca kesra.

سَدِرُو on był wspaniałomyślny; خَزِي on wstydził się.

I. ZMIANY SŁABEJ LITERY.

2<sup>o</sup> a/و .- Gdy **و** z harake następuje po literze, mającej fatha, zmienia się na **ا** w słowach trzyliterowych, zaś na **ي** /ja nie-  
me/w słowach więcej, aniżeli trzyliterowych:

بَلَا on próbował, zam. بَلَى 1-sza for.; بَلَى on będzie wypróbowany, zam. يَبْلُو imperf.bier.; أَكْدَى okazał, zamiast أَكْدَى 4-a form.

3<sup>o</sup> Zmienia się na **و** długie, gdy ma za harake damma, a następuje po literze, mającej również damma:

يَبْلُو on będzie próbować, zamiast يَبْلُو imperf.czyn.

4<sup>o</sup> Zmienia się na **ي**, gdy poprzedza je litera mająca kesra:

رَضِي on był zadowolony, zam. رَضُو perf.czyn.1-sza for.  
رَضِي on był wypróbowany " رَضُو " bier. " "

5° b/ **ك** końcowa, mające fatha, lub damma i poprzedzone przez literę, mającą fatha, zmienia się na **ي** /nieme/:

**ك** on rzucił, zamiast **كَمِي** **كَمِي** on będzie rzucony, zam.  
**كَمِي**.

6° Zmienia się na **ي** długie, gdy ma damma, a następuje po literze, mającej kesra:

**كَمِي** on będzie rzucał, zam. **كَمِي**.

## II. USUNIECIE SŁABEJ LITERY.

Słaba litera odpada:

7° a/ W 3. osobie rodzaju żeńskiego liczby pojedynczej i podwójnej w perfectum, gdy litera poprzedzająca ma fatha **ـَ**:

**كَمَتَتْ** on próbowała, zam. **كَمَتَتْ**; **كَمَتَتْ** one obie rzuciły, zamiast **كَمَتَتْ**; lecz mówi się: **كَمَتَتْ** ona wstydziła się; **كَمَتَتْ** obie były wspaniałomyślnie.

8° b/ Gdy znajduje się na końcu słowa i powinna mieć dżezm **ـِ**:

**كَمَلْ** próbuj! zam. **كَمَلْ**; **كَمَلْ** rzuć! zam. **كَمَلْ**.

9° c/ Przed końcówkami liczby mnogiej **ـِنَ** i **ـِي** i przed końcówkami rodzaju żeńskiego **ـِي**; ponadto harake słabej litery usuniętej zastępuje harake litery poprzedzającej, kiedy ta litera ma damma **ـِ** lub kesra **ـِ**:

**كَمَرُوا** oni byli zadowoleni, zam. **كَمَرُوا**; **كَمَرُوا** wy będziecie rzucać, zam. **كَمَرُوا**; **كَمَرُوا** oni będą próbować, zamiast

**كَمَرُوا**; **كَمَرُوا** próbuj! /rodz. żeński/, zam. **كَمَرُوا**;

**كَمَرُوا** ty będziesz próbowała, zam. **كَمَرُوا**;

oni rzucili, zam. **كَمَرُوا**; **كَمَرُوا** ty będziesz zadowolona, zam.

**كَمَرُوا**.

Widać z dwóch ostatnich przykładów, że, skoro drugi radykał ma fatha, daje się dżezm literze **و** i **ي** końcowemu.

## III. SZCZEGÓLNE WYPADKI, TYCZĄCE RZECZOWNIKÓW, IMIESŁÓW I MASDAR.

10° **ي** końcowa odpada wówczas, gdy powinno mieć tanuin, a poprze-



dza je litera, mająca kesra; tanuin przechodzi do poprzedniej kesry:

مُشْتَرِيٌّ kupujący, zam. مُشْتَرٍ; رَاْمِيٌّ rzucający, zam. رَامٍ

Masdary 5-tej i 6-tej formy tworzą się także według tej formy:

تَرَجُّوْهُ nadzieja, zam. تَرَجُّوْهُ; تَرَامِيٌّ zwolnienie /rozluźnienie/, zamiast تَرَامِيٌّ.

11° końcówki, które powinny mieć tanuin, a następuje po fatha, zmienia się na ي /nieme/, tanuin przechodzi do poprzedniego fatha:

مُسَسَّىْ dobry kierunek, zam. مُسَسَّىْ; مَسْبِيٌّ imies.bier.2.f. zamiast مَسْبِيٌّ.

12° W imiesłowie biernym 1-szej formy 9 formujące ściąga się z literą słabą:

مَرْمُورِيٌّ rzucony, zam. مَرْمُورِيٌّ; مَبْلُورِيٌّ wypróbowany, zam. مَبْلُورِيٌّ.

13° W masdarach literę słabą, która następuje po 1 długiej, zastępuje się przez hamza:

اِشْتَرَاءٌ kupno, zamiast اِشْتَرَاءٌ; مَسْد.1.f. بَلَاءٌ próba, zam. بَلَاءٌ; مَسْد.8.f. اِشْتَرَايٌ.

14° و i ي które mają szadda lub następują po literze, mającej dżezm, nie podlegają żadnym zmianom.

جَرِيٌّ bieg; رَاْمِيٌّ wiadro; عَدُوٌّ nieprzyjaciel.

110. ODMIANA CZAS. NIEDOSTATECZ. W STR. CZYNNEJ.

Czasownik niedostat. z و /بَلَا/ on próbował, imperf. يَبْلُو/ يَبْلُو.

	R.m.	<u>L.poj.</u>	R.ż.	<u>CZAS PRZESZŁY</u>	R.m.	<u>L.mn.</u>	R.ż.
3 os.	(2°)	بَلَا	(7°)	بَلَيْتَ	(9°)	بَلَوْا	بَلَوْنَ
2 "		بَلَوْتَ		بَلَوْتِ		بَلَوْتُمْ	بَلَوْتُمْ
1 "		بَلَوْتُ		بَلَوْتُ		بَلَوْنَا	بَلَوْنَا

3 os. بَلَّوْنَا (بَلَّوْنَا ٧٠)      بَلَّوْنَا  
2 "      بَلَّوْنَا

111. R.m.      L.poj.      R.ż.      CZAS PRZYSZŁY.      R.m.      L.mn.      R.ż.  
3 os. (3<sup>o</sup>)      يَبْلُو      يَبْلُونُ (٩٠)      يَبْلُونُ      يَبْلُونُ  
2 "      تَبْلُو      تَبْلُونَ (٩٠)      تَبْلُونَ      تَبْلُونَ  
1 "      أَبْلُو      أَبْلُونَ (٩٠)      نَبْلُو (نَبْلُو)

Dualis

3 os.      يَبْلُوَانِ      تَبْلُوَانِ  
2 "      تَبْلُوَانِ

112.-      INNE TRYBY CZASU PRZYSZŁEGO:

<u>Tr.łącz.</u>	<u>Tr.warunk.</u>	<u>Tr.energ.cięż.</u>	<u>Tr.energ.lekki</u>
يَبْلُو	يَبْلُ (يَبْلُو ٨٠)	يَبْلُونُ	يَبْلُونُ
<u>Tr.rozkazujący:</u>	أَبْلُوا (٩٠)	أَبْلُوا	أَبْلُوا (٨٠)      أَبْلُوا (٩٠)

113.-      CZASOW.NIEDOSTAT.z ي / رَمَى / on rzucił;

imperf. يَرْمِي .      CZAS PRZESZŁY.

R.m.	<u>L.pojed.</u>	R.ż.	R.m.	<u>L.mnoga</u>	R.ż.
3 os.	(5 <sup>o</sup> ) رَمَى (رَمَى 5٠)	رَمَتَ (٦٠)	رَمَوْا (رَمِيُوا ٩٠)	رَمَوْا	رَمَيْنَ
2 "	رَمَيْتَ	رَمَيْتَ	رَمَيْتُمْ	رَمَيْتُمْ	رَمَيْتُمْ
1 "	رَمَيْتَ	رَمَيْتَ	رَمَيْنَا	رَمَيْنَا	رَمَيْنَا

Dualis

3 os.      رَمِيَا      رَمَيْتَا (رَمَيْتَا ٦٠)  
2 "      رَمَيْتَا

114.-      CZAS PRZYSZŁY

3 os.	(6 <sup>o</sup> ) يَرْمِي (يَرْمِي 6٠)	يَرْمِي (٩٠)	يَرْمُونُ (٩٠)	يَرْمِينُ
2 "	تَرْمِي	تَرْمِي (٩٠)	تَرْمُونُ	تَرْمِينُ
1 "	أَرْمِي	أَرْمِي (٩٠)	تَرْمِي (تَرْمِي)	تَرْمِي (تَرْمِي)

Dualis



3 os. يَرْمِيَانِ

تَرْمِيَانِ

2 "

تَرْمِيَانِ

115.-

INNE TRYBY CZASU PRZYSZŁEGO:

Tr. łącz.

Tr. warunk.

Tr. energ. cięż.

Tr. energ. lekki

يَرْمِي

يَرْمِي (8°)

يَرْمِيْنَ

يَرْمِيْنَ

Tr. rozkazujący:

اَرْمِيْ اَرْمِيْ (9°) اَرْمِيَا اَرْمُوا اَرْمِيْنَ

116.-

CZASOW. NIEDOSTAT. PRZEZ 9 lub 10

Imperf. اِيْرَضِيْ / اِيْرَضِيْ

R.m.

L. poj.

R.ż.

CZAS PRZESZŁY

R.m.

L.mn.

R.ż.

3 os.

رَضِيْ (4°)

رَضُوا (9°) رَضِيْتِ

رَضِيْنَ

2 "

رَضِيْتِ

رَضِيْتُمْ رَضِيْتِ

رَضِيْتُمْ

1 "

رَضِيْتِ

رَضِيْنَا

Dualis

3 os.

رَضِيَا

رَضِيْتَا

2 "

رَضِيْتُمَا

117.-

CZAS PRZYSZŁY

3 os.

يَرَضِيْ (5°)

يَرَضُوْنَ (9°) تَرَضِيْ

يَرَضِيْنَ

2 "

تَرَضِيْ

تَرَضُوْنَ تَرَضِيْنَ (9°)

تَرَضِيْنَ

1 "

اَرَضِيْ

تَرَضِيْ

Dualis

3 os.

يَرَضِيَا

تَرَضِيَانِ

2 "

تَرَضِيَانِ

118.-

INNE TRYBY CZASU PRZYSZŁEGO:

Tr. łącz.

Tr. warunk.

Tr. energ. cięż.

Tr. energ. lekki

يَرَضِيْ

يَرَضِيْ (8°)

يَرَضِيْنَ

يَرَضِيْنَ

Tr. rozkazujący:

اَرَضِيْ اَرَضِيْ (8°) اَرَضِيَا اَرَضُوا اَرَضِيْنَ

UWAGA: W stronie biernej wszystkie czasowniki niedostateczne odmieniają się jak czasownik

يَبْلِيْ imperf. يَبْلِيْ : رَضِيْ

119.- WSZYSTKIE FORMY CZASOWN. رَمَى W STR. CZYNNEJ.

Masdar	Imiesłów	Tr.rozk.	Cz.przyszły	Czas przeszły
	رَمَى (10°)	رَمَّ (8°)	يَرْمِي (6°)	رَمَى (5°)
	رَمِيَّةٌ	رَمَّ	يُرْمِي	رَمَى
رَمَاءٌ وَرَمَامَةٌ	رَمَّ	رَمَّ	يُرَامِي	رَامَى
رَمَاءٌ (13°)	رَمَّ	أَرَمَ	يُورِمِي	أَرَمَى
رَمَّ (10°)	مُتَرَمِّمٌ	تَرَمَّمَ	يَتَرَمَّمُ	تَرَمَّمَ
رَمَّ (10°)	مُتَرَامِمٌ	تَرَامَّمَ	يَتَرَامَّمُ	تَرَامَّمَ
رَمَاءٌ (13°)	مُنْرَمٍ	أَنْرَمَ	يَنْرِمِي	أَنْرَمَى
رَمَاءٌ	مُرْتَمٍ	أَرْتَمَ	يَرْتَمِي	أَرْتَمَى
رَمَاءٌ	مُسْتَرَمٍ	أَسْتَرَمَ	يَسْتَرِمِي	أَسْتَرَمَى

9-ta forma mało używana.

120.- WSZYSTKIE FORMY CZASOWN. رَمِيَ W STR. BIERNEJ.

Imiesłów	Cz.przyszły	Czas przeszły
رَمِيٌّ وَمَبْلُوءٌ (12°)	يُرْمَى (5°)	رُمِيَ (1°)
رَمِيٌّ	يُرْمَى	رُمِيَ
رُمَامٌ	يُرَامَى	رُومِيَ
رُمِيٌّ	يُرْمَى	رُمِيَ
مُرْتَمِيٌّ	يَتَرَمَّمُ	تُرْمِي
مُتَرَامِيٌّ	يَتَرَامَّمُ	تُرَامِي
مُنْرَمِيٌّ	يَنْرِمُ	أَنْرِيَ
مُرْتَمِيٌّ	يَرْتَمُ	أَرْتِيَ
مُسْتَرَمِيٌّ	يَسْتَرِمُ	أَسْتَرِيَ



**UWAGA:** 1. Powyższe tablice stosuje się do form pochodnych wszystkich czasowników niedostatecznych, niezależnie od tego, jaka jest ich 1-sza forma.

2. Prawidłowa forma w powyższych tablicach byłaby następująca: końcowe **ي** musiałoby mieć fatha w perfectum, damma w imperfectum, dżezm w trybie rozkazującym i tanwin w imiesłowach.

121.-

CZASOWNIKI PODWÓJNIE NIEPRAWIDŁOWE.

Czasowniki te dzielą się na 2 kategorie:

1. Takie, które mają słabą literę jako pierwszy i trzeci radykał: **وَفِي** /być wiernym swoim przedsięwzięciom/, zapłacić.
2. Takie, które mają słabą literę jako drugi i trzeci radykał:

**شَوَى** piec.

Konjugacja tych czasowników nie przedstawia żadnej trudności, jeżeli się zna dobrze reguły, dotyczące słabych liter, przedtem wyłuszczone. A więc czasowniki 1-szej kategorii odmieniają się, jak czasowniki podobne i niedostateczne; zaś czasowniki 2-giej kategorii odmieniają się, jak czasowniki niedostateczne, ponieważ uważa się drugi ich radykał za spółgłoskę.

122.- Poniżej podajemy odmianę czasowników: **وَفِي** i **شَوَى**

	Imiesłów	Tr.rozkazuj.	Cz.przysz./2°/	Cz.przesz./1°/
	<b>وَافٍ</b>	<b>فَاهُ</b>	<b>أَفِي</b>	<b>وَقَيْتُ</b>
Str.bierna	<b>فِي</b>	<b>فِي</b>	<b>تَفِينُ</b>	<b>وَفِي</b>
Perf.	<b>وُفِيَ</b>	<b>فِيَا</b>	<b>تَفِيَانُ</b>	<b>وَقَتْ</b>
Imperf.	<b>يُوفَى</b>	<b>فُوا</b>	<b>تَفُونُ</b>	<b>وَفِيَا</b>
Imiesł.	<b>مُوفِيٌّ</b>	<b>فِينُ</b>	<b>تَفِينُ</b>	<b>وَقُوا</b>
	<b>شَاوٍ</b>	<b>شَاوٍ</b>	<b>أَشْوِي</b>	<b>شَوَيْتُ</b>
Str.bierna	<b>شَاوِي</b>	<b>أَشْوِي</b>	<b>تَشْوِينُ</b>	<b>شَوَى</b>
Perf.	<b>شَوِيَ</b>	<b>أَشْوِيَا</b>	<b>تَشْوِيَانُ</b>	<b>شَوَتْ</b>
Imperf.	<b>يَشْوَى</b>	<b>أَشْوُوا</b>	<b>تَشْوُونُ</b>	<b>شَوِيَا</b>
Imiesł.	<b>مَشْوِيٌّ</b>	<b>أَشْوِينُ</b>	<b>تَشْوِينُ</b>	<b>أَشْوُوا</b>

1° i 2° vide pp. 85.

- 1°. W powyższych tablicach: 1-sza kolumna pokazuje perfect.  
/1 os.1.poj., 3 os.1.poj.r.męsk.i żeńsk., 3 os.dual., 3 os.1.mn./;  
2°. - kolumn.pokazuje imperf./1 os.1.poj., 2 os.1.poj.r.żeńsk.,  
2 os.dual., 2 os.1.mn.rodz.męskiego i żeńskiego/

123.-

CZASOWNIKI UŁOMNE.

Czasownikami ułomnymi nazywamy te czasowniki, których używa się tylko w niektórych trybach i osobach.

CZASOWNIK PRZECZACY: لَيْسَ on nie jest.

Ten czasownik o szczególnej formie ma tylko perfectum; konjugacja jego jest zbliżona do konjugacji czasownika pustego:

	<u>Liczba pojedyn.</u>	<u>Dualis</u>	<u>Liczba mnoga</u>
1 os.	كُنْتُ		كُنَّا
2 " r.męsk.	كُنْتَ	كُنْتُمَا	كُنْتُمْ
2 " r.żeń.	كُنْتِ	"	كُنْتُنَّ
3 " r.męsk.	كُنِيَ	كُنِيَا	كُنُوا
3 " r.żeń.	كُنِيَتْ	كُنِيْتُمَا	كُنُوْنَ

UWAGA: Czasownik "być" nie posiada w języku arabskim czasu teraźniejszego. W pewnych wypadkach można go wyrazić zaimekiem podmiotowym:

هُوَ مَرِيضٌ on jest chory; أَنَا مَرِيضٌ ja jestem chory;

كُنَّا مُسْلِمُونَ my jesteśmy Muzułmanami.

124.- CZASOWNIK حَيِيَ żyć, odmienia się w dwojaki sposób; zachowuje 2 słabe litery oddzielnie, lub ściąga je tak, jak czasowniki głuche:

	<u>Czas przeszły</u>	<u>Czas przyszły</u>
1 os.1.poj. rodz.współ.	حَيَيْتُ	أَحْيَا lub أَحْيِي
3 os.1.poj. r.męski	حَيَيْتُ lub حَيِي	تَحْيِيَنَّ
3 os.1.poj. r.żeński.	حَيَيْتُ	تَحْيِيَانِ



3 os.dual.	حَيَّيَا وَحَيَّيَا	2 os.1.mn.	تَحْيَوْنَ وَتَحْيَوْنَ
r.męski		2 os.1.mn.	تَحْيَيْنَ
3 os.1.mn.	حَيُّوا وَحَيُّوا	r. żeński	

Tr.rozkaz.: حَيُّوا إِحْيِيْنَ إِحْيِيْ

Imiesł. حَاي Str.bier.:Perf. حَيَّيْتُ Imperf. حَيِّئَا

Imiesł. حَيِّئٌ

125.- CZASOWNIKI WYRAŻAJĄCE POCHWAŁĘ I NAGANĘ.

Dwa czasowniki نِعَمَ on jest dobry, بِئْسَ on jest zły; w rodzaju żeńskim: نِعَمْتِ, بِئْسَتْ używają się tylko w 3. ciej osobie, wyrażają pochwałę i naganę:

نِعَمَ الرَّجُلِ زَيْدٌ, Zeid jest dobrym człowiekiem;  
بِئْسَ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا, zła zapłata okrutnym.  
 Pochwałę wyraża się również słowem حَبَدًا, dobrze, bardzo dobrze, brawo: حَبَدًا التَّيْلِيدُ jest to dobry uczeń.

126.- CZASOWNIKI WYRAŻAJĄCE ZACHWYT.

Zeby wyrazić zachwyt, używa się: 1°. 3-ciej osoby liczby pojedynczej perfectum czasownika 4-tej formy / أَفْعَلْ /, poprzedzonej przez partykulę pytajną مَا ( مَا أَفْعَلُ ) :

مَا أَكْرَمَ زَيْدًا, jak wspaniałomyślny jest Zeid.

2° Używa się trybu rozkazującego czasownika tejże 4-tej formy / أَفْعَلْ / w połączeniu z przyimkiem بِ / بِ أَفْعَلْ / :

بِ أَفْسِنَ بِكَ, jak ty jesteś piękny.

127.- CZASOWNIKI POTRÓJNIE NIEPRAWIDŁOWE.

Są jeszcze czasowniki potrójnie nieprawidłowe, niezbyt liczne. Są to czasowniki, których jednym z radykałów jest hamza, zaś inne dwa radykały są literami słabymi و i ي :

أَوْى, schronić się, imperf. أَوْى ; أَوْى ; أَوْى obiecać, imperf. أَوْى .

W ich odmianie należy stosować te same reguły, które już wskazano w §§. 75, 87, 94 i 109, dotyczących się czasowników nieprawidłowych i hamzowych.

—ooOoo—

IMIONA /NOMINA/ إِسْمٌ

128. Ogólnie biorąc, zalicza się do imion: 1 - Rzeczownik, 2 - Przymiotnik, 3 - Liczebnik, 4 - Zaimek.

W ściślejszym znaczeniu należą do imion: rzeczownik i przymiotnik.

Rzeczowniki ze względu na pochodzenie dzielą się na:

1 - pierwotne i 2 - pochodne.

Rzeczowniki pierwotne są to te, których znaczenie nie ma nic wspólnego z znaczeniem czasownika, posiadającego ten sam pierwiastek, lub te, z których nie powstaje żaden czasownik. Formy takich rzeczowników są liczne:

”كَلْبٌ” pies, ”رِجْلٌ” noga, ”فَرَسٌ” koń, ”تَعَلَبٌ” lis,  
”سَفْرَجٌ” pigwa, ”عَنْكَبُوتٌ” pajak.

Rzeczowniki pochodne są to te, które pochodzą od czasownika lub od innego rzeczownika. Rzeczowniki te dzielą się na dwie kategorie: 1 - rzeczowniki odsłowne /nomina verbalia/; 2 - rzeczowniki odimienne /nomina nominalia/.

129.-

RZECZOWNIKI.

Rzeczowniki pierwotne mogą mieć najmniej 3 radykały, najwięcej 5 radykałów. Niekiedy odpada 3-ci radykał, pozostają tylko dwa!

”أَبٌ” /zam. ”أَبُو” /ojciec, ”أَخٌ” /zam. ”أَخُو” /brat,  
”دَمٌ” /zam. ”دَمُو” /krew, ”فَمٌ” /zam. ”فَمُو” /usta,  
”يَدٌ” /zam. ”يَدِي” /ręka.

Lecz radykał, który odpadł /zawsze و lub ي/, powraca przy tworzeniu dualis i liczby mnogiej tych rzeczowników lub, gdy dodaje się do nich sufiksy zaimekowe; lub też wreszcie, gdy się tworzy przymiotnik względny:

إِخْوَانٌ dwaj bracia, إِخْوَانٌ bracia; أَبُوكَ twój ojciec,



أَبَوِيَّ ojcowski, أَخَوِيَّ braterski.

130.- RZECZOWNIKI ODSŁOWNE /NOMINA VERBALIA/.

Do nich należą :

1. - imię oznaczające czynność إِسْمُ الْفِعْلِ وَمَصَدَّرٌ
2. - imiesłów czynny إِسْمُ الْفَاعِلِ
3. - imiesłów bierny إِسْمُ الْمَفْعُولِ
4. - imię oznaczające jednokrotność czynności إِسْمُ الْمَرَّةِ
5. - imię oznaczające sposób czynności إِسْمُ الشَّوْعِ
6. - imię oznacz. miejsca i czasu czynności إِسْمُ الْمَكَانِ وَالْوَقْتِ
7. - imię oznaczające narzędzie czynności إِسْمُ الْأَلْيَانِ
8. - imię oznacz. zawód i rzemiosło إِسْمُ الصَّنْعَةِ

O masdarach i imiesłowach czynnych i biernych mówiono już w poprzednim rozdziale, omawiającym odmianę czasowników, i wskazano ich formy u czasowników trzy- i czteroliterowych, prawidłowych i nieprawidłowych. Tutaj więc do nich nie powrócimy.

131.- IMIONA, OZNACZAJ. JEDNOKROTNOŚĆ CZYNNOŚCI.

Ten rzeczownik wskazuje, że czynność czasownika odbywa się tylko jeden raz. Ma formę **فَعْلَةٌ** dla czasownika trzyliterowego pierwotnego: **ضَرْبَةٌ** jedno uderzenie od **ضَرَبَ** uderzyć; **قَتْلَةٌ** jedno zabójstwo, od **قَتَلَ** zabić; **وَعْدَةٌ** jedna obietnica, od **وَعَدَ** obiecać.

Od czasownika pochodnego i czteroliterowego otrzymuje się taki rzeczownik, przez dodanie ta marbuta **ة** do mazdaru:

**النَّاقَةُ** i **تَوْبِيحٌ** od **وَسَخَ**, masd. **تَوْبِيحٌ** jedna nagana, od **تَوْبِيحٌ** jedno przyłączenie, od **أَلْحَقَ**, masd. **أَلْحَقٌ** jedno obrócenie, od **رَخَّرَجَ**, masdar **رَخَّرَجٌ**.

Jeżeli masdar sam ma końcówkę ta marbuta **ة**, to wówczas kładzie się po nim przymiotnik:

**وَاحِدٌ** jedyny, lub **فَقَطٌ** tylko:

**قَاتِلٌ مُقَاتِلَةٌ فَقَطٌ** lub **قَاتِلٌ مُقَاتِلَةٌ وَاحِدٌ** jeden raz wyda bitwę.

132.-

IMIONA, OZNACZAJ. SPOSÓB CZYNNOSCI.

Rzeczownik, wyrażający sposób działania dla czasowników trzyliterowych pierwotnych, ma formę **فَعْلَةٌ**:

”**كِتَابَةٌ**” sposób pisania, pismo; od **كَتَبَ** pisać.  
”**بَيْتَةٌ**” sposób siadania; od **بَتَسَ** siedzieć.

Ten rzeczownik otrzymuje się od czasowników pochodnych i czteroliterowych przez dodanie ta marbuta **آ** do masdaru: a więc imię, oznaczające jednokrotność i imię, wyrażające sposób czynności, są identyczne:

”**تَوْبِيئَةٌ**” sposób ganienia; **إِلْحَاقَةٌ**” sposób przyłączania.

133.

IMIONA, OZNACZAJ. MIEJSCE I CZAS CZYNNOSCI.

Ten rzeczownik, wskazujący miejsce i czas, gdzie i kiedy jakaś czynność odbywa się, tworzy się u czasowników 3-literowych pierwotnych od imperfectum, zastępując prefiks **بِ** prefiksem **مَ**. Ma formę **مَفْعَلٌ**, gdy czasownik w imperfectum ma drugi radykał z dammą lub fathą; ma również tę formę u czasowników "niedostatecznych".

Ma formę **مَفْعِلٌ**, gdy w czasowniku, od którego pochodzi, w imperfectum drugi radykał ma kesrę lub kiedy to jest czasownik "podobny":

”**مَفْعَلٌ**” - ”**مَدْخَلٌ**” miejsce wejścia, O. **رَخَلَ** wejść;  
**مَكَانٌ**” **مَحَطٌّ**” zam. **مَحَطٌّ** skład, O. **حَطَّ** składać;  
**مَنْجَسٌ**” **مَكُونٌ**” zam. **مَكُونٌ** miejsce pobytu, O. **كَانَ** być;  
**مَجْرَى**” **مَنْجُو**” zam. **مَنْجُو** schron, O. **نَجَى** schronić się;  
**مَأْوَى**” **مَجْرِي**” zam. **مَجْرِي** łóżysko rzeki, I. **جَرَى** płynąć;  
**مَأْوَى**” **مَأْوِي**” zam. **مَأْوِي** przytułek, I. **أْوَى** schronić się;  
**مَجْلِسٌ**” **مَفْعِلٌ**” **مَجْلِسٌ** miejsce zebrania, I. **بَتَسَ** siadać;  
**مَوْضِعٌ**” **مَوْضِعٌ**” miejsce, w którym mieści się jakaś rzecz,  
**A. مَوْضِعٌ**” **مَبِيعٌ**” zam. **مَبِيعٌ** rynek;  
**B. مَبِيعٌ**” **مَبِيعٌ**” sprzedawać.

Z wyżej wymienionych przykładów widzimy, że przy tworzeniu tych imion stosuje się reguły, dotyczące czasowników głuchych, hamzowych, pustych i niedostatecznych.





134.-

IMIONA, OZNACZAJĄCE NARZĘDZIE.

Ten rodzaj imion tworzy się tylko od czasowników strony czynnej 1-szej grupy.

Ma formę: مِفْعَلَةٌ, مِفْعَالٌ, مِفْعَلٌ. Jak widać formę tę odróżnia się od formy imienia, oznaczającego miejsce i czas, tylko harake początkowego م, którym jest tu kesra /nie fatha/ :

مِيزَانٌ pilnik, od بَرَدٌ piłować; مِفْتَاحٌ klucz, od فَتَحَ otwierać; مِيزَانٌ waga do ważenia, od وَزَنَ ważyć; مِرْقَاةٌ drabina, od رَقِيَ wchodzić na górę.

135.-

IMIONA, OZNACZAJĄCE RZEMIOSŁO.

Rzeczowniki, które wyrażają zawód, zajęcie, przyjmują najczęściej formę فَعَّالٌ, zaś te, które wyrażają intensywniejszą jakość, mają formę فَعَّالَةٌ. Jedne i drugie tworzy się jużto od czasownika, jużto od rzeczownika. Np.:

فَعَّالٌ - نَسَّالٌ tragarz, od نَسَّأَ nosić; نَسَّالٌ pomrywacz /umarłych/, praczka, od نَسَّأَ myć; بِنَّاءٌ budowniczy, od بَنَى budować; قَبَّاطٌ krawiec, od قَبَّأَ szyć; خَبَّازٌ piekarz, od خَبَزَ chleb. فَعَّالَةٌ - فَهَامَةٌ bardzo inteligentny, od فَهِمَ rozumieć; عَلَامَةٌ bardzo uczony, od عَلِمَ wiedzieć.

Dwa ostatnie rzeczowniki, które mają końcówkę rodzaju żeńskiego, są rodzaju męskiego.

Imiesłowy strony czynnej są zarazem imionami, oznaczającymi rzemiosło lub zawód:

كَاتِبٌ sekretarz, od كَتَبَ pisać; تَائِبٌ kupiec, od تَابَ handlować; مَدْرَسٌ profesor /imiesł.2.gr/, od دَرَسَ wykładać.

Nazwę rzemiosła tworzy się również od rzeczownika w liczbie mnogiej przez dodanie końcówki يٌّ. Tej formy używa się zwłaszcza w słowach pochodzenia obcego:

سِنَّاكِرٌ korzennik, سِنَّاكِرٌ /licz.mnoga/ od سَكَّرَ cukier;



دَخَانِي kupiec tytoniowy, دَخَان /l.mn./od دَخَان dym, tyton.

Imię rzemiosła tworzy się także przez dodanie do rzeczownika w liczbie pojedynczej końcówki tureckiej وَحِي, zmienionej na هِي :

صَوَائِي właściciel kawiarni, od قَهْوَة kawa; صَرْنَائِي skarbnik, od كَرْنَة skarb.

Jest nawet kilka imion tego rodzaju, mających perską końcówkę رار :

فَرَنْدَار skarbnik, سِيَلَا حِدَار miecznik.

136.- RZECZOWNIKI ODIMIENNE /NOMINA NOMINALIA/.

Do rzeczowników odimiennych należą:

- 1 - Rzeczown., wyrażające jedność rzeczy اسْمُ الْوَحْدَةِ
- 2 - Nazwy naczyń " الْوَعَاءِ
- 3 - Rzeczown., wyrażaj. pojęcie abstrakcyjne " الْكَيْفِيَّةِ
- 4 - Rzeczowniki zdrobniałe " الْبَصَغْرِ

137.- RZECZOWNIKI, WYRAZAJĄCE JEDNOŚĆ RZECZY.

Te imiona tworzy się od imion zbiorowych przez dodanie końcówki żeńskiej: تَفَاقَةٌ شَجَرَةٌ jedno drzewo, od شَجَرَةٌ jedno jabłko, od تَفَاقٍ.

138.- NAZWY NACZYŃ.

Te imiona urabia się od rzeczowników lub czasowników; mają formę مِفْعَل i są podobne do imion, oznaczających narzędzia: مِخْلَبٌ skopiec, od كَلَبٌ mleko; مِئْبُرٌ igielnik, od مِئْبُرَةٌ igła.

Niektóre z tych imion mają formę مِفْعَل مَفْعَلَة: مِحْلٌ sito, od نَحْلٌ siac; مِخْلَةٌ słoik na masę do oczu, od كَمَلٌ masę do oczu.

139.- RZECZOWNIKI, WYRAZAJĄCE POJĘCIA ABSTRAKCYJNE.

Tworzy się je od przymiotnika względnego przez dodanie końcówki rodzaju żeńskiego: "إِلَهِيَّة" boskość, od "إِلَهِي" boski; "عَبْدِيَّة" niewolnictwo, od "عَبْدِي" niewolniczy.

RZECZOWNIK ZDROBNIĄŁY.

I. Słowa trzyliterowe: فَعِيلٌ

140.- Słowa trzyliterowe, poza końcówkami rodzaju żeńskiego "ِيَّة" i "ِيَّة" poza końcówkami imion własnych, jakoteż przymiotników "ِي" i "ِيَّة", przyjmują w zdrobnieniu formę "فَعِيلٌ"; końcówki poprzednie zachowuje się. Np.:

"رَجُلٌ" człowiek, "رَجِيلٌ" człowieczek; "قَلْعَةٌ" twierdza, "قَلْبَعَةٌ" mała twierdza; "حَمْرَاءُ" czerwona, "حَمِيرَاءُ" czerwonawa; "بُشْرَى" dobra wiadomość, "بُشَيْرَى" mała dobra wiadomość; "لُقْمَانٌ" Loqman, "لُقْيَانٌ" mały Loqman; "كَسْلَانٌ" leniwy, "كَسْيِلَانٌ" leniwiec.

UWAGI: a/ Jeżeli dwie ostatnie litery słowa są ściągnięte szadda, rozdziela się je dla utworzenia zdrobnienia:

"قَطٌّ" kot, "قَطِيطٌ" kotek.

b/ Jeżeli po drugiej literze słowa następuje hamza, albo jedna lub też więcej liter słabych, ściąga się hamza lub te litery słabe z formującym "ي" zapomocą szaddy:

"عُرْوَةٌ" część, "عُرْوِيٌّ" piasek, "عُرْوِيٌّ" rączka, uszko naczynia, "عُرْوِيَّةٌ" /zam. "عُرْوِيَّةٌ" dar, "عُطِيٌّ".

c/ Jeżeli rzeczownik jest rodzaju żeńskiego bez końcówki żeńskiej, przyjmuje dla formy zdrobnienia "يَّة":

"أَرْضٌ" ziemia, "أَرِيضَةٌ".

d/ Jeżeli druga litera słowa jest "ا", to forma zdrobniała przyjmuje znów "و" lub "ي", które zastąpiło to "ا":

"بَابٌ" /drzwi, "بَوَيْبٌ" /zab, "بَيْبٌ" /zab, "بَيْبِيَّةٌ" dom, "بَوِيَّةٌ" /dom, "بَوِيَّةٌ" /dom, "بَوِيَّةٌ" /dom.



e/ W słowach, w których niektóre litery wypadły, powracają te litery w formie zdrobniającej:

ابن / ابن / ojciec, بنو / بنو / syn,  
 أخ / أخ / brat, أخت / أخت / siostra,  
 بنت / بنت / córka, بنته / بنته / imię,  
 سمي / سمي

141.-

II. Słowa czteroliterowe. فَعِيل

Forma zdrobniąca słów czteroliterowych jest فَعِيل :

بَابِلٌ słowik, بَيْبِلٌ słowiczek; تَعَلَّبٌ lis, تَعَلَّيْبٌ lisek.

UWAGI: a/ Końcówki rodzaju żeńskiego zachowuje się podobnie, jak w słowach trzyliterowych, lecz rzeczowniki, które są rodzaju żeńskiego, a nie mają końcówki żeńskiej, nie przyjmują w zdrobieniu خ :

عَنْبِيضٌ dzika cebula, حَنْبِيضٌ żuk,  
 عَقْرَبٌ skorpion /rodz. żeński/, سَلْحَفَةٌ żółw,  
 عَقْرِبٌ

b/ Jeżeli druga litera słowa jest ا , zmienia się na و :

كُوتِبٌ sekretarz, كُوتِبٌ; خَادِمٌ służący, خَادِمٌ

c/ Jeżeli trzeci radykał słowa jest literą słabą, to ściąga się z ك formującym:

صَبُورٌ; عَلِيمٌ, عَلِيمٌ; كِتَابٌ książka, كِتَابٌ  
 صَبِيرٌ pacjent,

d/ Jeżeli czwarty radykał słowa jest literą słabą, to zmienia się na ي :

مَفْتِيحٌ, مَفْتِيحٌ; عَصْفِيرٌ wróbel, عَصْفُورٌ

e/ Jeżeli słowo zawiera więcej, aniżeli cztery litery, to usuwa się litery, następujące po czwartej:

سَفِيرٌ pigwa, سَفِيرٌ; عَنَكِبُوتٌ pajak, عَنَكِبُوتٌ

142.-

PRZYMIOTNIKI PROSTE.

Form, przymiotników prostych jest wiele; oto kilka przykładów tych form:

فَعْلٌ, فَعَلٌ, فَعِيلٌ, فَعُولٌ, فَعْلَانٌ, وَقَعْلَانٌ

Np.: فَسِيحٌ piękny, od فَسَّحَ ; صَعْبٌ trudny, od صَعَّبَ ;

كَنُودٌ niewdzięczny, od كَنَّ ; كَبِيرٌ wielki, od كَبَّرَ ; حَزِينٌ smutny, od حَزَنَ ;

كَاذِبٌ żałujący, od كَذَبَ ; كَاتِبٌ pokutujący, od كَتَبَ ;

سَكْرَانٌ pijany, od سَكَرَ .

143.-

PRZYMIOTNIKI INTENZYWNE.

Przymiotniki, które mają szadda nad drugim radykałem, prefiks م lub końcówkę ta marbuta خ , oznaczają posiadającego pewną zaletę lub wadę w wysokim stopniu. Np.:

كَذَّابٌ bardzo kłamliwy, od كَذَبَ ; صِدِّيقٌ bardzo prawdziwy, od صَدَقَ ;

صَلَّامٌ bardzo uczony, od عَلَّمَ ; حَبِيبٌ bardzo lubiący się śmiać, od ضَمِكَ ;

بَحْرَابٌ bardzo wojowniczy, od حَارَبَ .

144.-

PRZYMIOTNIKI, OZNACZAJĄCE BARWY.

Przymiotniki, oznaczające barwy i większość tych, które oznaczają właściwości fizyczne, mają formę أَفْعَلٌ . Takie przymiotniki nigdy nie przyjmują tauin:

أَصْفَرٌ żółty, أَحْمَرٌ czerwony, أَسْرَقٌ niebieski, أَعْدَبٌ garbaty, أَعْمُورٌ jednooki, أَعْمَى ślepy.

145.-

STOPIEŃ WYŻSZY I NAJWYŻSZY.

Stopień wyższy. - Stopień wyższy przymiotników ma formę tak, jak poprzednie przymiotniki. Dla utworzenia stopnia wyższego należy przedewszystkiem odrzucić litery pomocnicze, dodane do pierwiastka, a potem nadać pierwiastkowi formę أَفْعَلٌ Np.:

عَالِمٌ uczony, / pierw. عَلِمَ / St. wyż. أَعْلَمُ uczeńszy;



”<sup>لِطَوِّفٍ</sup> litościwszy, /pierw. <sup>غَفَرَ</sup> /st.wyż. <sup>لِطَوِّفٍ</sup> litościwszy; <sup>تَفِيفٌ</sup> lekki, /pierw. <sup>تَفَّ</sup> /st.wyż. <sup>تَفِيفٌ</sup> lżejszy; <sup>أَدِيبٌ</sup> grzeczny, /pierw. <sup>أَدَّبَ</sup> /st.wyż. <sup>أَدِيبٌ</sup>, zam. /grzeczniejszy; - <sup>غَنِيٌّ</sup> bogaty, /pierw. - <sup>غَنِيٌّ</sup> /bogatszy; <sup>طَوِيلٌ</sup> długi, /pierw. <sup>طَوِيلٌ</sup> /dłuższy.

Imiesłowy form pochodnych i imiesłów czasownika czteroliterowego nie mogą mieć stopnia wyższego, ponieważ nie mogą przyjąć formy <sup>أَفْعَلٌ</sup>. Tak samo ma się rzecz z przymiotnikami, oznaczającymi barwy, gdyż one już posiadają tę formę. Dla stopniowania tych przymiotników używa się jednego ze słów:

<sup>أَشَدُّ</sup> intensywniejszy, <sup>أَكْثَرُ</sup> liczniejszy, <sup>خَيْرٌ</sup> lepszy  
<sup>شَرٌّ</sup> gorszy, przyczem przymiotnik kładziemy w bierniku:

<sup>أَبْيَضٌ</sup> biały, st.wyż. <sup>أَشَدُّ بَيَاضًا</sup> bielszy; <sup>أَعْدَبٌ</sup> garbaty, st.wyż. <sup>أَشَدُّ عَدَابَةً</sup> bardziej garbaty; <sup>مَتَوَاضِعٌ</sup> skromny, st.wyższy <sup>أَكْثَرُ تَوَاضُعًا</sup> skromniejszy.

Aby otrzymać stopień niższy, używamy w ten sam sposób słowa:

<sup>أَقَلُّ</sup> mniejszy : <sup>أَقَلُّ عِلْمًا</sup> mniej uczony /mniejszy w nauce/.

146.- Stopień najwyższy.- Są dwa rodzaje stopnia najwyższego: stopień najwyższy względny, naprzykład: ten człowiek jest najuczepszy, i stopień najwyższy bezwzględny /absolutny/ np.: ten człowiek jest bardzo uczony.

Stopień najwyższy względny tworzy się przez dodanie do stopnia wyższego rodzajnika <sup>أَلٌ</sup>:

st.wyż. <sup>أَعْلَمُ</sup> uczepszy, st.najwyż. <sup>أَعْلَمُ</sup> najuczepszy;  
" " <sup>أَشَدُّ بَيَاضًا</sup> bielszy " " <sup>أَشَدُّ بَيَاضًا</sup> najbielszy.

Aby wyrazić stopień najwyższy bezwzględny, można użyć przymiotników intensywnych lub też dodać do przymiotnika w stopniu pierwszym jednego ze słów:

<sup>كَثِيرًا</sup> wiele, bardzo: <sup>عَلِيمٌ</sup> lub <sup>عَلِيمٌ</sup> bardzo uczony.

Są to przymiotniki, pochodzące od rzeczowników, np. ziemski, morski, wschodni, które pochodzą od słów: ziemia, morze, Wschód.

147.- Cechą charakterystyczną tych przymiotników jest partykuła "ي", którą dodaje się do końca słowa:

أَرْضٌ ziemia, أَرْضِيٌّ ziemski; مَشْرِقٌ wschód, مَشْرِقِيٌّ wschodni; مَسِيحٌ Chrystus, مَسِيحِيٌّ chrześcijański.

UWAGI: a/ Przy tworzeniu takich przymiotników, odrzuca się rodzajnik przed imionami własnymi i ta marbuta na końcu słów:

الصِّينُ Chiny, صِينِيٌّ chiński, حَقِيقَةٌ prawda, حَقِيقِيٌّ prawdziwy.

b/ Jeżeli w słowach trzyliterowych drugi radykał ma kesra, to zamienia się ją na fatha:

مَلِكٌ król, مَلِكِيٌّ królewski; كَبِدٌ wątroba, كَبِدِيٌّ wątrobiany.

c/ Słowa o formie فَعِيلَةٌ, które nie pochodzą od pierwiastka głuchego lub niedostatecznego, tracą ي a ich drugi radykał przyjmuje fatha:

مَدِينَةٌ miasto, مَدِينِيٌّ mieszczanin; جَزِيرَةٌ wyspa, جَزِيرِيٌّ mieszkaniec wyspy.

Jest kilka wyjątków: طَبِيعَةٌ przyroda, طَبِيعِيٌّ przyrodniczy.

d/ Zachowuje się hamza końcowe, gdy przynależy do pierwiastka:

قَرَأٌ asceta /Pierw. قَرَأِيٌّ ascetyczny.

Zamienia się hamza na 9, gdy jest końcówką rodzaju żeńskiego: عَذْرَاؤُ dziewczica, عَذْرَاوِيٌّ dziewczycy.

Hamza zachowuje się lub zmienia się na 9, kiedy zastępuje literę słabą:

سَمَاءٌ/zam. سَمَاوٌ/niebo; سَمَائِيٌّ lub سَمَاوِيٌّ niebiański, /niebieski/.

e/ Kiedy słowo trzyliterowe kończy się na jedną ze słabych liter 9, ي, zamienia się owa słaba litera na 9, zaś druga litera przyjmuje zwykle fatha. Np.:



مَوْلِدِيَّةٌ młodzienc, قَرِيْبٌ młodziency; قَرِيْبٌ wieś,  
 قَرْوِيٌّ wiejski; نَبِيٌّ prorok, نَبِيٌّ proroczy; عَدُوٌّ  
 wróg, عَدُوٌّ wrogi.

f/ W słowach czteroliterowych końcowa litera słaba może zamienić się na 9, lub odpaść:

دُنْيَا świat, دُنْيَوِيٌّ lub دُنْيَوِيٌّ światowy; قَاضٍ /zam.  
 قَاضِيٌّ / sędzia, قَاضِيٌّ lub قَاضِيٌّ śledczy, رَعْوَى spór,  
 رَعْوَوِيٌّ lub رَعْوَوِيٌّ sporny.

g/ Usuwa się zawsze literę słabą, jeżeli jest to piąta litera słowa:

فَرَنْسَا Francja, فَرَنْسَوِيٌّ Francuz /ludowe فَرَنْسَوِيٌّ /;  
 اِسْكَندَرِيَّةٌ Aleksandrja, اِسْكَندَرِيٌّ Aleksandryjczyk.

h/ Aby utworzyć przymiotniki względne, słowa dwuliterowe przyjmują z powrotem słabą literę, którą odrzuciły. Np.:

اَبٌ /zam. اَبٌ / ojciec, اَبَوِيٌّ ojcowski; اَعٌ /zam.  
 اَخٌ / brat, اَخَوِيٌّ braterski; رَمٌ /zam. رَمٌ / krew,  
 رَمَوِيٌّ krwawy; يَدٌ /zam. يَدِيٌّ / ręka, يَدَوِيٌّ ręczny.

i/ Słowa, które otrzymały początkowe ا, w miejsce odrzuconej słabej litery, mogą tworzyć wprost przymiotnik względny, lub przyjąć formę pierwotną:

اِسْمٌ /zam. اِسْمٌ / imię, اِسْمِيٌّ lub اِسْمَوِيٌّ imienny;  
 اَخْتٌ /zam. اَخْتٌ / siostra, اَخْتِيٌّ lub اَخْتَوِيٌّ siostrzany.

j/ Niektóre przymiotniki względne pochodzą od przysłówków:

كَمْ ile, كَيْفِيٌّ odnośnie do ilości; كَيْفٌ jak, كَيْفِيٌّ

jakościowy.

k/ Końcówkę przymiotników względnych اِنِيٌّ spotyka się przeważnie w mowach filozoficznych i teologicznych:

رُوحٌ duch, رُوحَانِيٌّ duchowny; جَسَدٌ ciało, جَسَدَانِيٌّ cielesny.

148.- W języku arabskim są dwa rodzaje: rodzaj męski i żeński. Jest jeszcze trzeci rodzaj, wspólny; do tego rodzaju przynależą niektóre imiona, mogące uchodzić dowolnie za męskie lub żeńskie.

TWORZENIE RODZAJU ŻEŃSKIEGO.

I.- Rzeczowniki i przymiotniki z tanuinem; rodz. żeń. na ض  
149.- Rzeczowniki i przymiotniki, których ostatnia litera posiada tanuin, tworzą rodzaj żeński przez dodanie ض do rodzaju męskiego. Np: ابن syn, ابنة córka; كبير wielki, كبيرة wielka.

II.- Przymiotniki bez tanuin; rodzaj żeński na ك ي ا  
Przymiotniki, których ostatnia litera nie posiada tanuin, mają formę فَعْلٌ lub فَعْلَانٌ. a/ Przymiotniki formy فَعْلٌ, oznaczające barwy lub jakieś właściwości fizyczne, mają w rodzaju żeńskim formę عَمِيَاءٌ ślepy, أَعْمَى żółty, أَصْفَرَاءٌ żółty, فَعْلَاءٌ.

b/.- Rodzaj żeński na ي - Przymiotniki formy فَعْلٌ, określające stopień najwyższy, mają w rodzaju żeńskim formę فَعْلَى الضَّغْرَى najwięk-szy, الكُبْرَى największa; أَلَا ضَغْرَى najmniejszy, najmniejsza.

c/. Przymiotniki formy فَعْلَانٌ mają w rodzaju żeńskim formę فَعْلَى وَسَكْرَانٌ pijany, وَسَكْرَى rozdrażniony, عَضْبَى.

150.- Pewne przymiotniki o formie فَعِيلٌ i فَعُولٌ są dwojakiego rodzaju; pierwszą formę mają te przymiotniki, które posiadają znaczenie imiesłowu czynnego, zaś drugą te, które mają znaczenie imiesłowu biernego. Również przymiotniki, wyrażające intensywność, które mają prefiks م lub końcówkę م, są dwojakiego rodzaju: صَبُورٌ cierpliwy/a/, شُكُورٌ wdzięczny/a/, بَرِيحٌ ramny/a/, قَتِيلٌ zabity/a/, مِقْضَالٌ bardzo szlachetny/a/, عَلَامَةٌ bardzo uczony/a/.

151.- W języku arabskim tak, jak i w innych językach na oznaczenie obu płci istot żywotnych, męskiej i żeńskiej, używa się słów zupełnie różnych. Np.: رَجُلٌ mężczyzna, امْرَأَةٌ kobieta, أَبٌ ojciec, أُمٌّ matka, وَلَدٌ dziecko, بِنْتُ córka, وَقَرْصٌ koń, بَعِيرٌ klacz.

RODZAJ IMION.

152.- Wszystkie imiona, które nie są wyliczone w dwóch następnych paragrafach, obejmujących imiona rodzaju żeńskiego i wspólnego /dwóch rodzajów/, są rodzaju męskiego.

IMIONA RODZAJU ŻEŃSKIEGO.

153.- Imiona mogą przynależać do rodzaju żeńskiego ze względu



na znaczenie, formę lub użycie.

I. - Są rodzaju żeńskiego ze względu na znaczenie: a/ Imiona własne kobiet i imiona pospolite, które oznaczają istoty żeńskie:

Np: <sup>مَرْيَمُ</sup> Marja; <sup>فَاتِمَةُ</sup> Fatma; <sup>مَآءٌ</sup> matka. b/ Nazwy prowincyj, wysp, miast, szczepów: <sup>مِصْرُ</sup> Egipt, <sup>قَبْرُسُ</sup> Cypr, <sup>دِمَشْقُ</sup> Damaszek, <sup>قُرَيْشُ</sup> Korei-

szyci. c/ Nazwy podwójnych części ciała. Np: <sup>عَيْنٌ</sup> oko, <sup>أُذُنٌ</sup> ucho, <sup>يَدٌ</sup> ręka, <sup>رِجْلٌ</sup> noga. d/ Nazwy wiatrów: <sup>قَبُولٌ</sup> wiatr wschodni,

<sup>رَبْوٌ</sup> wiatr zachodni, <sup>جَنُوبٌ</sup> wiatr połudn., <sup>شِمَالٌ</sup> wiatr północny.

e/ Nazwy piekła: <sup>لَهْزٌ</sup> i <sup>جَهَنَّمُ</sup> i <sup>جَهِيمٌ</sup>, a także nazwy ognia piekielnego: <sup>سَعِيرٌ</sup> i <sup>سَقَرٌ</sup>. f/ Imiona zbiorowe, które nie mają zna-

czenia jednostkowego, a określają istoty, pozbawione rozumu:

<sup>بَعَنَمٌ</sup> barany, <sup>إِبِلٌ</sup> wielbłądy, <sup>قَبِيلٌ</sup> konie.

II. - Są rodzaju żeńskiego ze względu na formę:

a/ Imiona zakończone na <sup>ةٌ</sup> : <sup>رَحْمَةٌ</sup> miłosierdzie, <sup>جَزِيرَةٌ</sup> wyspa,

<sup>وَجْدَةٌ</sup> ogród. b/ Rzeczowniki lub przymiotniki liczby pojedynczej,

które mają końcówki <sup>اءٌ</sup> lub <sup>ى</sup>, dodane do pierwiastka: <sup>صَحْرَاءٌ</sup> pustynia, <sup>حَمْرَاءٌ</sup> czerwona, <sup>ذِكْرَى</sup> wspomnienie/pierw. <sup>ذَكَرٌ</sup>.

III. - Są rodzaju żeńskiego ze względu na użycie: <sup>أَرْضٌ</sup> ziemia,

<sup>أَفْعَى</sup> macica, <sup>كِبَابٌ</sup> szklanka, <sup>أَشْتٌ</sup> tył, <sup>رِيحٌ</sup> wiatr, <sup>كَبْرٌ</sup> brzuch, <sup>أَفْعَى</sup>

wąz, <sup>سِنٌّ</sup> ząb, <sup>أَمْعٌ</sup> sól, <sup>بُئْرٌ</sup> studnia, <sup>شَمْسٌ</sup> słońce, <sup>نَفْسٌ</sup> dusza, <sup>قَرَبٌ</sup>

wojna, <sup>صَبْعٌ</sup> hjena, <sup>نَعْلٌ</sup> podeszwa, <sup>قَمْرٌ</sup> wino, <sup>عَرُوضٌ</sup> prozodja, <sup>نَارٌ</sup>

ogień, <sup>رَكْوٌ</sup> wiadro, <sup>كَصَا</sup> slaska, <sup>دَرَا</sup> dom, <sup>فَأْسٌ</sup> topór.

### IMIONA DWURODZAJOWE / RODZAJ WSPÓLNY/.

154. Można uważać za męskie lub żeńskie: a/ Litery alfabetu /rodzaj żeński ma pierwszeństwo/, b/ Imiona zbiorowe, które po-

siadają imię jedności: <sup>كَنْبِيرَةٌ</sup> lub <sup>كَنْبِيرٌ</sup> wiele gołębi. c/ Wiele

rzeczowników, oznaczających drogę: <sup>طَرِيقٌ</sup> i <sup>سَبِيلٌ</sup>, <sup>هَدَى</sup> i <sup>سِرَاطٌ</sup> i <sup>سَبِيلٌ</sup>,

droga prosta. d/ Wiele przymiotników o formie <sup>فَعُولٌ</sup> <sup>فَعِيلٌ</sup>

i przymiotniki intensywne, o których już była mowa. e/ Następu-

jące imiona: <sup>بَطٌّ</sup> pacha, <sup>بِسْلَمٌ</sup> pokój, <sup>عَقْرَبٌ</sup> skorpion, <sup>أَرْزَبٌ</sup> zajac,

”صَاعٌ“ palec, ”سُلْبٌ“ drabina, ”كَارِكٌ“ kark,  
 ”قَوْسٌ“ niebo, ”لَيْسٌ“ lis, ”كَوْعَلٌ“ kocioł, ”سُوقٌ“ stan, ”رَيْكٌ“ rynek,  
 ”عَنْقٌ“ szyja, ”مِئِدٌ“ wątroba, ”عَسَلٌ“ miód, ”كَنْوَتٌ“ sklep, ”رُكَّانٌ“ luk,  
 ”سِكِّينٌ“ nóż, ”مَرْكَبٌ“ okręt, ”بَنْجَرٌ“ pancierz, ”دِمٌّ“ język, ”بَسْبَسٌ“  
 ”مُؤَسٌّ“ brzytwa, ”عُرْزَلٌ“ orzeł.

L I C Z B Y.

155.- Język arabski posiada trzy liczby: liczbę pojedynczą, dualis i liczbę mnogą.

D u a l i s.

156.- Dualis imion tworzy się przez dodanie do liczby pojedynczej końcówki: اِن :

”وَلَدٌ“ dziecko, ”وَلَدَانِ“ dwoje dzieci; ”كَبِيرٌ“ wielki, ”كَبِيرَانِ“ wielcy/dwaj/.

UWAGI. Następujące pravidła stosuje się zależnie od końcówki rzeczownika w liczbie pojedynczej: Ta marbuta ّ -zamienia się w dualis na zwykłe ت :

”مَدِينَةٌ“ miasto, ”مَدِينَتَانِ“ ; ”مَرْأَةٌ“ kobieta, ”مَرْأَتَانِ“ . Hamza końcowe może być częścią pierwiastka lub cechą rodzaju żeńskiego, może również zastępować literę słabą.

a/ Hamza, które jest częścią pierwiastka, pozostaje w dualis:

”شَيْءٌ“ rzecz, ”شَيْئَانِ“ . b/ Hamza, jako cecha rodzaju żeńskiego, zmienia się na ”و“ : ”عَذْرَاءٌ“ dziewczica,

”عَذْرَاوَانِ“ czerwona, ”عَذْرَاوَانِ“ . c/ Hamza, która zastępuje literę słabą, zachowuje się lub zmienia się na ”و“ : ”سَمَاءٌ“/zam.

”سَمَاءٌ“/niebo, ”سَمَاءَانِ“ lub ”سَمَاوَانِ“ . Litera słaba a/Jeżeli

końcowa litera słaba słowa trzyliterowego uległa modyfikacji lub odpadła , ukazuje się ponownie w dualis w swej formie pierwotnej: ”عَصَا“/laska, ”عَصَوَانِ“/ ”قَاضٍ“/sędzia, ”قَاضِيَانِ“

”أَبٌ“/ojciec, ”أَبَوَانِ“; ”إِخٌ“/brat, ”إِخْوَانِ“ . Natomiast słowa: ”يَدٌ“ ręka, ”فَمٌّ“ usta, ”رِجْلٌ“ rzecz, ”كِرْمٌ“ krew; w dualis: ”يَدَانِ“ , ”فَمَّانِ“ ,

”رِجْلَانِ“ , ”كِرْمَانِ“ etc. Jeżeli słowo otrzy-  
 mało | początkowe lub ta marbuta ّ zamiast słabej litery, która znikła, dualis tworzy się bezpośrednio od liczby pojedynczej:



بَسْمَتَا / rok, سَنَةً / اسماء, تَسْمُو / اسم. b/ W słowach czteroliterowych końcówki zmieniają się na ي: ذِكْرِي, ذِكْرِيَانِ.

LICZBA MNOGA.

157.- W języku arabskim są dwa rodzaje liczby mnogiej: prawidłowa/męska lub żeńska/, którą tworzy się od liczby pojedynczej przez dodanie pewnych końcówek, i nieprawidłowa, którą otrzymuje się przez wstawienie liter słabych و, ي w słowie lub przez usunięcie tychże liter ze słowa.

LICZBA MNOGA PRAWIDŁOWA, RODZ. MĘSKIEGO.

158.- Liczbę mnogą prawidłową rodzaju męskiego otrzymuje się przez dodanie do liczby pojedynczej końcówki وَنْ وُ:

صَالِحُونَ, صَالِحٌ cnotliwy, فَرِحُونَ, فَرِحٌ wesóły. UWAGI. Hamza końcowa liczby pojedynczej, znalazłszy się w środku wskutek dodania końcówki وَنْ وُ, przyjmuje podporę, która jej odpowiada według reguł, odnoszących się do hamza /str.58, §.75.II/: مُبْتَدِئُونَ, مُبْتَدِئٌ rozpoczęty, قَرَأُونَ, قَرَأٌ czytelnik.

W słowach, które pochodzą od pierwiastka niedostatecznego, przywraca się, jak i w dualis, słabą literę, zmienioną lub odrzuconą. Kończąca وَنْ وُ wywołuje zatem zmiany, z którymi zapoznaliśmy się już w czasownikach

مُوسُونَ / مؤسِي / مؤسِي / بالكون / باكي / بك / / مؤسبون /

159.- Mają liczbę mnogą na وَنْ وُ: a/ Imiona własne ludzi, nie mające końcówki na وَنْ وُ

يُوسُفُونَ, يُوسُفٌ Józef, يُوسُفُونَ, يُوسُفٌ Jezyd, فَرِحُونَ, فَرِحٌ radosny, فَرِحُونَ, فَرِحٌ: فَعِيلٌ niektóre o formie فَعِيلٌ

بِضْرُونَ, بَضْرٌ licznicy, كَثِيرُونَ, كَثِيرٌ c/ Imiesłowy: ضَارِبُونَ, ضَارِبٌ bijący, مَضْرُوبُونَ, مَضْرُوبٌ bity, مَضْرُوبُونَ, مَضْرُوبٌ

بِضْرُونَ, بَضْرٌ wskazujące zajęcie i intensywność: خَبَّازُونَ, خَبَّازٌ piekarz, خَبَّازُونَ, خَبَّازٌ

أَفْضَلُونَ, أَفْضَلٌ najlepszy, أَكْبَرُونَ, أَكْبَرٌ największy, أَكْبَرُونَ, أَكْبَرٌ

مِصْرِيُونَ, مِصْرِيٌّ chrześcijanin, مِصْرِيٌّ, مِصْرِيٌّ Egipcjanin, مِصْرِيٌّ, مِصْرِيٌّ

عَالَمُونَ, عَالَمٌ świat, عَالَمُونَ, عَالَمٌ syn, عَالَمُونَ, عَالَمٌ niewolnik, عَالَمُونَ, عَالَمٌ





تَقَلَّبَاتٌ, g/ Niektóre imiesłowy używane ,jako rzeczowniki:  
 "بَدَائِعٌ" będący, "كَائِنَاتٌ" isboity, "مَخْلُوقٌ" stworzony, "مُخَلَّوْقَاتٌ". h/ Imio-  
 na jednostkowe: "وَرْدَةٌ" jedna róża, "وَرْدَاتٌ". i/ Imiona zakończone na  
 ي, pochodzące od pierwiastka podobnego lub niedostatecznego,  
 którego słaba litera odpada: "صِفَاتٌ"/pierw. "وَصَفَ"/jakość, "صِفَاتٌ"  
 "لُغَةٌ"/pierw. "لُغَوٌ"/język, "لُغَاتٌ". j/ Niektóre rzeczowniki rodza-  
 ju męskiego: "كَلْبَاتٌ" łaźnia, "كَلْبَاتٌ" zwierzę, "حَيَوَانَاتٌ". k/ Imio-  
 na obce: "مَارِسْتَانٌ" szpital, "مَارِسْتَانَاتٌ".

LICZBA MNOGA NIEPRAWIDŁOWA.

162.- Liczba mnoga nieprawidłowa, posiadająca ponad 30 form, przedstawia jedną z wielu trudności języka arabskiego. Prawie wszystkie rzeczowniki mają jedną formę liczby mnogiej niepra-  
 widłową, a przytem nic w ich formie liczby pojedynczej nie wska-  
 zuje jaką formę powinna mieć ich liczba mnoga. Mnóstwo rzeczow-  
 ników ma nawet wiele form liczby mnogiej. Słowniki wskazują  
 zawsze dla każdego rzeczownika jego formę liczby mnogiej, któ-  
 rą się używa. Dobrze jednak jest dla studującego równocześnie  
 z liczbą pojedynczą danego rzeczownika poznać i jego formy  
 liczby mnogiej.

163.- Liczba mnoga czterosylabowa na | .- Nadaje się tę naz-  
 wę liczbom mnogim czterosylabowym, których cechą charaktery-  
 styczną jest | po drugiej literze. Ich forma jest مُفَاعِلٌ:  
 "مَفَاعِلٌ" okręt, "مَفَاعِلٌ" słownik, "مَفَاعِلٌ". UWAGI: a/Jeżeli w liczb-  
 ie pojedynczej jest ta marbuta "مَفَاعِلٌ", to znika w liczbie mnogiej:  
 "مَفَاعِلٌ" szkoła, "مَفَاعِلٌ" most, "مَفَاعِلٌ". b/Jeżeli druga  
 literą słowa jest | , to zmienia się na "و" : "مَفَاعِلٌ" pieczęć, "مَفَاعِلٌ";  
 "مَفَاعِلٌ" pierścień, "مَفَاعِلٌ". c/Jeżeli trzecia litera liczb-  
 y pojedynczej jest słabą literą, zmienia się na "ي"/ja hamza/,  
 o ile nie jest radykałem; gdy zaś jest częścią pierwiastka ,  
 przyjmuje swoją formę pierwotną: "مَفَاعِلٌ"/pierw. "مَفَاعِلٌ"/pomoc, "مَفَاعِلٌ";  
 "مَفَاعِلٌ" wyspa, "مَفَاعِلٌ" staruszka, "مَفَاعِلٌ". d/Jeżeli czwarta litera  
 liczby pojedynczej jest słabą literą, zmienia się "ي" pod wpły-  
 wem kesry trzeciej litery: "مَفَاعِلٌ" sułtan, "مَفَاعِلٌ" księż, "مَفَاعِلٌ".  
 "مَفَاعِلٌ". e/Jeżeli druga litera słowa jest ściągnięta przez  
 szadda, to w liczbie mnogiej rozłącza się: "مَفَاعِلٌ" nóż, "مَفَاعِلٌ";

”drabina, سَلَامٌ. f/Jeżeli trzecia litera jest ściągnięta przez szadda, to zachowuje się w liczbie mnogiej: قَاَصَةٌ jakość,

قَوَاصٍ/zam. قَوَاصٍ/ g/Słowa, w których po trzeciej literze następuje jako końcówka hamza ء lub słaba litera, zastępują ową końcówkę przez tanuin kesra = فَتَوَى وَعَدَارِ: فَتَوَى dziewczyna, وَعَدَارِ

h/Jeżeli słowo ma więcej, aniżeli cztery litery twarde /to znaczy, że niema liter słabych/, odcina się te, które następują po czwartej literze: فَتَوَى وَعَدَارِ: فَتَوَى pająk, وَعَدَارِ to-

paz, زَبَارِحِ. i/Słowa czterosylabowe pochodzenia obcego, a nawet kilka rzeczowników arabskich przyjmuje ta marbuta z tanuin:

فَلَا سِفَةَ, فَلَا سِفَةَ filozof, فَأَسَاقِفَةَ biskup, فَأَسَاقِفَةَ. j/Wiele poprzednich uwag może mieć zastosowanie w jednym i tem samym słowie: قَوَاصٍ słownik, قَوَاصٍ/a, b, d/ قَوَاصٍ młyn, قَوَاصٍ/b, d/ قَوَاصٍ

164.- Inne formy liczby mnogiej. - Poniżej podajemy kilka innych form liczby mnogiej, z których trzy pierwsze są najczęściej używane.

1<sup>o</sup>. فِعَالٌ/liczba mnoga trzyliterowa na ا/; tworzy się tę formę: a/Od słów trzyliterowych: رَجُلٌ człowiek, رَجَالٌ; b/Od przy-  
miotników form: فَعْلَانٌ, فَعَالٌ/rodz. żeńsk. فَعَالِيٌّ/:  
عَظْمَانٌ spragniony, فَعَالِيٌّ kupiec, فَعَالِيٌّ wielki, عَظْمَانٌ  
عَظْمَانِيٌّ.

2<sup>o</sup>. فِعُولٌ/liczba mnoga trzyliterowa na و/; tworzy się od słów trzyliterowych: قَلْبٌ serce, قُلُوبٌ, قُلُوبٌ, قُلُوبٌ.

3<sup>o</sup>. اَفْعَالٌ/liczba mnoga przez dwa ا/; tworzy się również od słów trzyliterowych: اَسْوَرٌ ściana, اَسْوَارٌ, اَسْوَارٌ, اَسْوَارٌ.

4<sup>o</sup>. فِعَلٌ Tworzy się od rzeczowników, mających zwyczajnie literę słabą po drugim radykale: طَرِيقٌ droga, فَعَالِيٌّ książka, فَعَالِيٌّ droga, فَعَالِيٌّ.

5<sup>o</sup>. فِعْلٌ Tworzy się od przymiotników formy فَعَالِيٌّ, rodz. żeńsk. فَعَالِيٌّ/zam. فَعَالِيٌّ/ فَعَالِيٌّ biały, فَعَالِيٌّ złoty, فَعَالِيٌّ: فَعَالِيٌّ

6<sup>o</sup>. فِعَالٌ i فَعَالِيٌّ Tworzy się od imiesłowów czynnych 1. formy,



określających zawód: "كُفَّارٌ" kupiec, "تَجَّارٌ" sędzia, "حُكَّامٌ".

7° <sup>فَعْلَةٌ</sup> To samo znaczenie, jak poprzednie; używa się dla imie-  
słów o pierwiastku niedostatecznym: "قَضَاةٌ" sędzia, "قَاضٍ".

"مُغْرَاةٌ" zwycięzca, "مُغْرَاةٌ" strzelec, "رَامٍ".

8° <sup>فَعْلَانٌ</sup> Tworzy się od przymiotników o formach "فَاعِلٌ" i "فَاعِلَةٌ",  
określających czynność, jakość: "شَاعِرٌ" poeta, "شَاعِرَةٌ";  
"أَمِيرٌ" emir, "وَزِيرٌ" minister, "وَكِيلٌ" mądry, "حَكِيمٌ".

9° <sup>فَعْلَانٌ</sup> Znaczenie jak i w poprzednim; tworzy się od przymiot-  
ników pochodnych od pierwiastka głuchego, lub niedosta-  
tecznego: "أَغْنِيَاءٌ" bogaty, "أَطِبَّاءٌ" lekarz, "طَبِيبٌ".

10° <sup>فَعْلَانٌ</sup> Tworzy się od przymiotników o formie "فَعِيلٌ", które mają  
znaczenie bierne, lub nijakie: "قَتِيلٌ" zabity, "قَتَاةٌ";  
"مُرْعَى" leżący, "صَّرِيحٌ" i "مُرَضِي" chory, "مَرِيضٌ".

11° <sup>فَعْلَانٌ</sup> Tworzy się: a/Od przymiotników o formie "فَعْلَانٌ",  
i "فَعْلَانَةٌ": "وَيْتَامَى" sierota, "وَيْتَامَى" i "وَيْتَامَى" kaja jacy, "وَيْتَامَى";  
b/Od rzeczowników o formie: "فَعْلَانٌ" i "فَعْلَانَةٌ" /rodz. żeńs./:  
"سَكَارَى" pijany, "سَكَارَى" i "سَكَارَى" leniwy, "كَسْلَانٌ";  
c/Od rzeczowników o formie: "فَعْلَانَةٌ" lub "فَعْلَانَةٌ" pochodnych od  
pierwiastka hamzowego lub niedostatecznego: "نَطِيئَةٌ" grzech,  
"رَعَاوَى" proces, "رَعَاوَى" i "صَحَارَى" pustynia, "صَحْرَاءٌ";  
"هَدَايَا" podarunek, "هَدَايَا" i "حَطَايَا" grzech.

12° <sup>فَعْلَانٌ</sup> Tworzy się od rzeczowników, których druga litera ma  
dźwięk, lub stoi bezpośrednio przed literą słabą:

"ذُرُوعٌ" ramię, "ذُرَاعٌ" i "ذُرُوعٌ" dusza, "ذُرُوعٌ".

13° <sup>فَعْلَانٌ</sup> Tworzy się od rzeczowników czteroliterowych, których  
trzecia litera jest słabą: "أَبْجَحَةٌ" skrzydło, "أَبْجَحَةٌ";  
"أَلْسِنَةٌ" język, "أَلْسَانٌ" i "أَرْغِفَةٌ" chleb, "أَرْغِفَةٌ".

14° <sup>فَعْلَانٌ</sup> Np.: "فَرَسَانٌ" jeździec, "فَارِسٌ" i "فَرَسَانٌ" korona, "فَرَسَانٌ".

15°. فَعَلٌ Ta forma liczby mnogiej jest właściwa dla rodzaju żeńskiego فَعَالٍ /od أَفْعَلٌ: كَبِيرٌ bardzo wielka, كَبِيرٌ; أَوَّلٌ /أَوَّلٌ, أَوَّلِي pierwsza, أَوَّلِي.

Jest jeszcze kilka innych form mniej używanych.

165.- Liczba mnoga liczby mnogiej.- Nadaje się tę nazwę liczbie mnogiej, utworzonej od innej liczby mnogiej. Forma ta może mieć cechę charakterystyczną liczby mnogiej prawidłowej rodzaju męskiego, lub żeńskiego, lecz może mieć także cechę charakterystyczną liczby mnogiej nieprawidłowej: أَسْرَائِيلُونَ szczęśliwy, liczba.

mn. أَيَّامِينَ, licz.mn. licz.mn. أَيَّامُونَ i أَيَّامُونَ towarzyszy, licz.mn.

طُرُقٌ, licz.mn. licz.mn. طُرُقٌ droga, licz.mn. طُرُقٌ, صَوَابٌ licz.mn. licz.mn. صَوَابٌ i صَوَابٌ

licz.mn. licz.mn. طُرُقَاتٌ. O tem, który rzeczownik może mieć tę formę liczby mnogiej, rozstrzyga praktyka.

166.- Liczba mnoga, niepodlegająca wyżej wymienionym formom.- Oto kilka rzeczowników, których forma liczby mnogiej różni się zasadniczo od formy liczby pojedynczej: أَبَاءٌ ojciec, أَبَاءٌ;

أُمَّهَاتٌ matka, أُمَّهَاتٌ, نِسَاءٌ kobieta, نِسَاءٌ, نِسْوَانٌ Woda, نِسْوَانٌ, مِيَاهٌ مِيَاهٌ, أَنْوَالٌ

#### IMIONA WŁASNE.

167.- Zanim przejdziemy do deklinacji imion, należy powiedzieć kilka słów o imionach własnych.

Imiona własne mogą być proste: أَحْمَدٌ Ahmed, lub złożone:

عَبْدُ اللَّهِ Abd-Allah. Imiona własne proste nie muszą mieć, ani formy, ani znaczenia określonego, mogą też być pochodzenia obcego: كَنْبٌ Alep, بَغْدَادٌ Bagdad, عُثْمَانٌ Osman, يَعْقُوبٌ Jakób.

Mogą mieć także formę czasownika, rzeczownika, imiesłowu lub przymiotnika. W tych ostatnich trzech wypadkach, niektóre imiona własne przyjmują rodzajnik: يَزِيدٌ Jezid /on wyrośnie/,

مُحَمَّدٌ Mohammed /sławiony/, أَسَدٌ Asad /lew/, صَادِقٌ szczerzy, prawdziwy, رَاسِدٌ ar-Rasid /sprawiedliwy/.

Imiona własne złożone tworzy się: a/ Od rzeczownika i przymiotnika, b/Od rzeczownika, po którym następuje przedmiot bliższy



określający, c/ Od całego zdania, d/Od dwóch słów nierozdziel-  
 nych: هَرُونَ الرَّشِيدُ Harun sprawiedliwy; ابْنُ عَبَّاسٍ syn Abbasa;  
 مُسْتَنْصِرٌ بِاللَّهِ Mostansirbillah/wzywający pomocy Boga/;  
 تَابَتْ سَرَّارًا Taabbat szarran/onwziął zło pod pachę/-przydo-  
 mek arabski.

DEKLINACJA.

168.- Są trzy przypadki: mianownik lub przypadek podmiotu, bier-  
 nik lub przypadek przedmiotu bliższego, dopełniacz lub przypa-  
 dek przedmiotu dalszego.

Imiona, które mają trzy przypadki, nazywają się trzyprzy-  
 padkowe /triptota/, te, które mają tylko dwa przypadki: bier-  
 nik i dopełniacz, nazywają się dwuprzypadkowe /diptota/.

Odróżniamy pięć deklinacyj.

169.- Pierwsza deklinacja كَلْبٌ. Imiona tej deklinacji są  
 triptota bez względu na to, czy są określone, czy nieokreślone:

Mian. كَلْبٌ pies /nieokr./ كَلْبٌ pies /określone/

Biern. كَلْبًا كَلْبًا

Dopeł. كَلْبٍ كَلْبٍ

UWAGA: a/ Jeżeli ostatnia litera słowa jest ta marbuta ة, lub  
 hamza, poprzedzona przez alif długie, lub wspierająca się na  
 alif, biernik nieokreślony nie przyjmuje końcowego alif :

كَلْبَةٌ samica, كَلْبًا płaszcz, كَلْبًا początek.

b/ Przez odrzucenie ostatniej litery w imiesłowie czynnym  
 rodzaju męskiego liczby pojedynczej czasownika niedostatecz-  
 nego powstaje forma deklinacji, różniąca się widocznie od for-  
 my pierwotnej:

Mian. قَاضٍ /zam. قَاضِيٌ /sędzia/nieokr/ قَاضِيٌ /zam. قَاضِيٌ /sędzia /określ/

Biern. قَاضِيًا قَاضِيًا

Dopeł. قَاضٍ /zam. قَاضِيٌ / قَاضِيٌ /zam. قَاضِيٌ /

Tak deklinują się wszystkie imiona, zakończone na tanwin  
 kesra

c/ Imiona, zakończone na ة lub na ي /imiesłowy bier-  
 ne form pochodnych czasownika niedostatecznego §.120/ mają  
 wszystkie trzy przypadki jednakowe, ponieważ nie mogą otrzy-  
 mać harake końcowych; lecz, stawszy się określonymi, tracą  
 tanwin :

Mian, Bier, Dop.: العَصَا /określone/ لاسکا/nieokreśl.

الهُدَى "dobry kierunek, هُدًى"

d/ Imiona zakończone na ی nie ulegają żadnym zmianom, to znaczy są nieodmienne: كَبِيرٌ bardzo wielka/nieokr. /określ./ e/ Rzeczowniki: أَبٌ ojciec, كَمٌ brat, زِيَةٌ rzecz, przyjmują samogłoski długie و, ا, ي /za-  
leżnie od harake przypadku/, jeżeli po nich następuje przed-  
miot określający:

Mianownik أَبُونَا nasz ojciec, أَخُو زَيْدٍ brat Zejda

Biernik أَبَانَا أَخَارَيْدٍ

Dopełniacz أَبِينَا أَخِي زَيْدٍ

Słowa فَمُ / فُو / usta, i زُو właściciel, mają: w mian.

زِي, فِي, وِي, زَا, فَا, biern. زُو, فُو.

Pierwsza deklinacja jest najbardziej rozpowszechniona; do niej należą rzeczowniki i przymiotniki rodzaju męskiego i żeńskiego liczby pojedynczej lub liczby mnogiej nieprawidłowej, których ostatnia litera otrzymuje tanuin.

DRUGA DEKLINACJA.

170.- Imiona tej deklinacji nie przyjmują nigdy tanuin; są one diptota, jeśli są nieokreślone, zaś triptota, jeżeli są określone:

Mianownik أَصْفَرٌ żółty, عَذْرَاءٌ dziewczica, مَدَارِسُ szkoły;

Biern., Dop. أَصْفَرَ, عَذْرَاءَ, مَدَارِسَ.

Mian. الْأَصْفَرُ, الْعَذْرَاءُ, الْمَدَارِسُ szkoły miasta;

Biern. الْأَصْفَرَ, الْعَذْرَاءَ, الْمَدَارِسَ;

Dopełn. الْأَصْفَرَ, الْعَذْرَاءَ, الْمَدَارِسَ

Do tej deklinacji należą: a/ Większość imion własnych /§.167/; b/ Przymiotniki o formie أَفْعَلٌ i stopnie porównania /§§.144 i 145/, c/ Przymiotniki o formie فَعْلَانٌ; d/ Przymiotniki i rzeczowniki, które mają końcówkę اِي, dodana do pierwiastka /§§.149, II, a i 164, 899/; e/ Przymiotniki rodzaju żeńskiego liczby mnogiej o formie فَعْلٌ /§.164, 15/; f/ Liczby mnogie czterozgłoskowe na ا /§.163/.



TRZECIA DEKLINACJA.

171.- Do tej deklinacji należą tylko liczby mnogie rodzaju żeńskiego /§.161/; ta deklinacja ma tylko dwie formy przypadkowe:

Mianownik مؤمّنات wierzące/nieokr./ اَلْمُؤْمِنَاتُ /określ./  
Biern., Dop. مؤمّنات اَلْمُؤْمِنَاتِ

W trzech pierwszych deklinacjach zmianom w przypadkach podlegają samogłoski końcowe, i deklinacja jest różna zależnie od tego, czy rzeczownik jest określony czy nieokreślony. W dwóch następnych deklinacjach zmiany powstają wewnątrz słowa i deklinacja jest identyczna bez względu na to, czy rzeczownik jest określony czy nieokreślony.

CZWARTA DEKLINACJA.

172.- Do tej deklinacji należy dualis /§.156/:

Mianownik كَلْبَانِ dwa psy /nieokr./ اَلْكَلْبَانِ /określone/  
Biern., Dop. كَلْبَيْنِ اَلْكَلْبَيْنِ

PIĄTA DEKLINACJA.

173.- Do tej deklinacji należą liczby mnogie prawidłowe rodzaju męskiego /§.158/ :

Mianownik مؤمنون wierzący /nieokr./ اَلْمُؤْمِنُونَ /określ./  
Biern., Dop. مؤمنين اَلْمُؤْمِنِينَ

UWAGI: ن num końcowe dualisu i liczby mnogiej prawidłowej rodzaju męskiego znika, kiedy po rzeczowniku następuje dopełniacz określający:

Mianownik كَلْبَانَا nasze dwa psy مؤمنونا wierzący miasta,  
Biern., Dop. كَلْبَيْنَا مؤمنيننا

Dualisy i liczby mnogie rzeczowników pochodnych, utworzonych od pierwiastka hamzowego lub niedostatecznego, tworzą swój drugi przypadek prawidłowo:

جزءٌ część,	Dual.Mian.	جزآنِ	Biern., Dop.	جزأين
قاضيٌ sędzia,	" "	قاضيَانِ	" "	قاضيَيْنِ
قارئٌ czytelnik, Licz.mn."	" "	قراءُونِ	" "	قراءِئِنِ
بائٍ płaczący,	" "	بائُونِ	" "	بائِئِنِ

Z A I M K I.

174.- Są cztery kategorie zaimków: zaimki osobowe, wskazujące, względne i pytajne.

Zaimki osobowe.- Zaimki osobowe dzielą się na zaimki samodzielne i na zaimki łączące. Pierwszych używa się jako podmiotu, zaś drugich jako dopełnienia, dodając je do końca słowa /czasownika, rzeczownika i partykuł/.

	Liczba pojed.	I. <u>Zaimki samodzielne.</u>		Licz. mn.
1 os. r. wsp.	أنا	ja,	Dualis.	أَنْتُمْ my,
r. męś.	أَنْتَ	ty,	وَأَنْتَ	wy,
2 os. r. żeń.	أَنْتِ	ty,	أَنْتُمَا	wy,
r. męś.	هُوَ	on,	هُمَا	oni,
3 os. r. żeń.	هِيَ	ona,	هُنَّ	one.

Te zaimki mogą zastąpić nieistniejący w języku arabskim czas teraźniejszy czasownika być:

أَنْتَ مَرِيضٌ ty jesteś chory, نَحْنُ مُسْلِمُونَ my jesteśmy muzułmanami.

	Licz. pojed.	II. <u>Zaimki łączące.</u>		Licz. mn.
1 os.	أَنَا	mnie, odemnie, miej;	Dualis.	نَا nas, od nas, nam;
r. męś.	كَ	ciebie,	وَأَنَا	was,
2 os. r. żeń.	كِ	od ciebie, tobie,	كُمَا	dwóch, od was, wam;
r. męś.	أَنَّ	jego, od niego, jemu;	أَنَّ	ich, od nich,
3 os. r. żeń.	أَنَّ	jej, od niej, jej;	أَنَّ	je, od nich, in.

Te zaimki, umieszczone bezpośrednio po czasowniku, służą mu jako przedmiot bliższy:

أَنَّ on bił ich, قَتَلَهُ on zabił go.

Umieszczone po rzeczowniku, posiadają znaczenie przymiotników dzierżawczych:

أَنَّ jej syn, كُتُبِكُمْ wasze książki رَأْسَنَا nasz dom.



Zaimek 1-szej osoby liczby pojedynczej jest jedynym zaimkiem, który ma dwie formy **بِي** i **بِي**; po czasownikach przechodnich i partykułach, które rządzą biernikiem, używa się **بِي**:

**ضَرَّ بِنِي** on mię uderzył; **كَيْتَنِي** daj Boże, abym ja.

Po rzeczownikach i przyimkach używa się **ي**: **كِتَابِي** moja książka; **بِي** ze mną. Ten zaimek zmienia się na **ي** jeżeli słowo poprzedzające kończy się na **ا**: **عَصَائِي** moja laska,

**خَطَايَايَ** moje grzechy. Ściąga się z **ي**/ja z dżazma/ lub z **ي**/ja długie/, przyjmując fatha: **عَلَيَّ** przeciwko mnie,

**عَلَيَّ** we mnie, **فِي ي**. Znika niekiedy po czasownikach i imionach w wołaczu: **اتَّقُونِي** / **اتَّقُون** /bójcie się mnie; **يَا رَبِّي** /zam. **يَا رَبِّي** / o mój Panie! Zaimki łączące

3 osoby: **هَهُنَّ**, **هَهُنَّ**, **هَهُنَّ** stają się **هَهُنَّ**, **هَهُنَّ**, **هَهُنَّ**,

jeżeli bezpośrednio je poprzedza **ي**/ja z dżazma/ lub litera, mająca kesra: **عَلَيْهِ** / **عَلَيْهِ** /na niego, **بِهِمْ** z nimi,

**فِي بَيْتِهِنَّ** w ich domu.

ZAIMKI WSKAZUJĄCE.

176.- Dla przedmiotów bliższych.

Liczba pojed. **هَذَا** ten, **هَذِي** / **هَذِي** /ta,

Dual. Mian. **هَذَانِ** ci dwaj, **هَاتَانِ** te dwie,

Bier, Dop. **هَذَيْنِ** tych dwóch, **هَاتَيْنِ** tych dwóch

Liczba mnoga **هَؤُلَاءِ** ci, te /rodz.wsp./

177.- Dla przedmiotów dalszych.

Liczba pojed. **ذَلِكَ** tamten, **تِلْكَ** tamta,

Dual. Mian. **ذَٰلِكَ** tamci dwaj, **تَٰلِكَ** tamte dwie,

Bier, Dop. **ذَٰلِكَ** tamtych dwóch, **تَٰلِكَ** tamtych dwóch.

Licz.mn. **ذَٰلِكَ**, **ذَٰلِكَ**, **ذَٰلِكَ** tamci, tamte /rodz.wsp./

**ذَلِكَ** tworzy za pomocą przyimków pewną ilość zwrotów bardzo używanych: **لِذَلِكَ** z powodu tego; **بِذَلِكَ** zapomocą tego;





Jeżeli zdanie nie jest pytajne i po **أَيُّ** następuje dopełnienie nieokreślone, znaczy: "każdy, jakikolwiek": **أَيُّ رَجُلٍ** każdy człowiek; kiedy natomiast po nim następuje dopełnienie określone, znaczy "ten, ci": **أَيُّ الرَّبَّيْنِ** ten z dwóch ludzi, **أَيُّ الرِّجَالِ** ten, lub ci z ludzi.

ZAIMKI NIEOKREŚLONE.

180.- Większość zaimków nieokreślonych wyraża się specjalnymi zwrotami lub słowami, które już mają inne znaczenie. I tak:

**مَنْ** znaczy również "ktokolwiek", **مَا** "cokolwiek".

Aby wyrazić zaimek bezosobowy, kładzie się czasownik w stronie biernej liczby pojedynczej lub w stronie czynnej liczby mnogiej:

**قَالُوا** mówi się; **مِثِّي** opowiadają; **ضَرَبَ** biją. **قِيلَ** lub

Zaimek "nikt" tłumaczy się: "ani jeden"; zaś zaimek "nic" tłumaczy się: "ani jedna rzecz":

**مَا شَرَيْتُ شَيْئًا** ja nie widziałem nikogo; **مَا رَأَيْتُ أَحَدًا** ja nic nie kupiłem, dosłownie "ja nie kupiłem ani jednej rzeczy".

Przymiotniki nieokreślone również nie mają specjalnych form. "Każdy" tłumaczy się przez **كُلٌّ** dosłownie: "wszystko", a także przez **كُلُّ نَفْسٍ زَائِقَةٌ لِمَا كَلَّتْ** każda dusza zakosztuje śmierci; **كُلُّ أَحَدٍ يَأْكُلُ تَفَاتَهُ** każdy zje jedno jabłko. Zaimek "wszystko" wyraża się również przez słowo **كُلٌّ**, lecz w tym wypadku należy je umieścić po rzeczowniku z rodzajnikiem określonym lub przed zaimkiem łączącym:

**أَلرِّجَالُ أَكُلُّ** wszyscy ludzie, lub **أَلرِّجَالُ كُلُّهُمْ**

LICZEBNIKI.

181.- Liczby arabskie są następujące:

١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

Zero tłumaczy się przez słowo **صِفْرٌ**. Liczby pisze się w tym samym porządku, jak europejskie, to znaczy od lewej ku prawej:

I tak 1934 pisze się ١٩٣٤; 856-۸۵۶; 27-۲۷. Liczby dziesiętne oddziela się od liczb całych zapomocą dwóch ukończonych kreszek: 746,35 - ٧٤٦//٣٥ 40,26 - ٤٠//٢٦.

Ułamki zwyczajne pisze się:  $\frac{3}{4}$   $\frac{3}{4}$  ;  $\frac{21}{93}$   $\frac{28}{93}$

Często zamiast umieścić liczby na linii pisania piszą je nad linią, łączącą dwie litery słowa, do którego odnoszą się owe liczby:  $\text{م ١٩٣٤}$  rok 1934,  $\text{د ٢٠٧}$  liczba 207.

182.- LICZEBNIKI GŁÓWNE OD 1 DO 19.

	R. męski	R. żeński		R. męski	R. żeński
1	وَاحِدٌ	وَاحِدَةٌ	11	أَحَدَ عَشَرَ	أَحَدَى عَشْرَةَ
	اِثْنَانٌ	اِثْنَانٌ	12	اِثْنَاءَ عَشَرَ	اِثْنَاءَ عَشْرَةَ
2	اِثْنَانٌ	اِثْنَانٌ	13	ثَلَاثَةَ عَشَرَ	ثَلَاثَ عَشْرَةَ
3	ثَلَاثَةٌ	ثَلَاثٌ	14	أَرْبَعَةَ عَشَرَ	أَرْبَعَ عَشْرَةَ
4	أَرْبَعَةٌ	أَرْبَعٌ	15	خَمْسَةَ عَشَرَ	خَمْسَ عَشْرَةَ
5	خَمْسَةٌ	خَمْسٌ	16	سِتَّةَ عَشَرَ	سِتَّ عَشْرَةَ
6	سِتَّةٌ	سِتٌّ	17	سَبْعَةَ عَشَرَ	سَبْعَ عَشْرَةَ
7	سَبْعَةٌ	سَبْعٌ	18	ثَمَانِيَةَ عَشَرَ	ثَمَانِيَةَ عَشْرَةَ
8	ثَمَانِيَةٌ	ثَمَانٍ	19	تِسْعَةَ عَشَرَ	تِسْعَ عَشْرَةَ
9	تِسْعَةٌ	تِسْعٌ			
10	عَشْرَةٌ	عَشْرٌ			

Jak widać z powyższego, cechą charakterystyczną liczebników od 3 do 10 jest to, że rodzaj męski ma końcówkę rodzaju żeńskiego  $\text{ة}$ .

Wszystkie liczebniki od 1 do 10 odmienia się według I-szej deklinacji /§.169/, z wyjątkiem słowa اِثْنَانٌ, które, jako prawdziwa liczba podwójna /dualis/, odmienia się według IV-tej deklinacji /§.172/.

Biern., Dopeln.: اِثْنَيْنِ , اِثْنَيْنِ

Widać również z powyższego, że każdy z pierwszych dziesięciu liczebników głównych ma osobną formę.

Liczebniki natomiast od 11 do 19 tworzy się, dodając do



słowa 10 <sup>عَشْرَةَ</sup> <sup>عَشَرَ</sup> liczebniki od 1 do 9.

Te liczebniki są zawsze nieodmienne, z wyjątkiem

<sup>إِثْنَا عَشْرَةَ</sup> <sup>إِثْنَا عَشَرَ</sup>, które mają w bierniku i dopełniaczu:

<sup>إِثْنَيْ عَشَرَ</sup> <sup>إِثْنَيْ عَشْرَةَ</sup>. Liczebniki od 11 do 19 włącznie mają

także formę osobną dla rodzaju męskiego i rodzaju żeńskiego.

Począwszy od 20, w liczebnikach oznaczających dziesiątki, setki i tysiące, niema różnicy w rodzajach. Dziesiątki otrzymuje się przez dodanie końcówki liczby mnogiej prawidłowej rodzaju męskiego <sup>ون</sup> do liczb 10, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. "Sto" i "tysiąc" wyraża się osobnemi słowami. Niema osobnego słowa na milion; dawniej mówiono: "tysiąc razy tysiąc"; obecnie używają słowa francuskiego.

183.-

NAZWY DZIESIĄTEK.

20 <sup>عِشْرُونَ</sup> 30 <sup>ثَلَاثُونَ</sup> 40 <sup>أَرْبَعُونَ</sup> 50 <sup>خَمْسُونَ</sup>

60 <sup>سِتُونَ</sup> 70 <sup>سَبْعُونَ</sup> 80 <sup>ثَمَانُونَ</sup> 90 <sup>تِسْعُونَ</sup>

184.- "Sto" nazywa się <sup>مِئَةٌ</sup>, <sup>مِائَةٌ</sup>, a "tysiąc" <sup>أَلْفٌ</sup>, w l.mn.

<sup>مِئَةٌ</sup> w znaczeniu ścisłej liczby nie przyjmuje formy liczby mnogiej; przyjmuje natomiast formę liczby mnogiej w znaczeniu "setka". Można dowolnie łączyć w piśmie słowo <sup>مِائَةٌ</sup> z liczbami od 3 do 9 włącznie i pisać <sup>ثَلَاثَ مِائَةٍ</sup> lub <sup>ثَلَاثِينَ مِائَةً</sup>, ostatni sposób pisania jest chętniej używany jako słowo złożo-

ne. Nazwy jednostek stoją zawsze przed nazwami dziesiątek, z którymi łączą się za pomocą spójnika <sup>و</sup> 24 tłumaczy się "4 i 20"; 99 tłumaczy się "9 i 90".

Naogół dziesiątki, setki i tysiące wymawia się w tym samym porządku, jak po polsku, dodając spójnik między wszystkimi

liczbami różnych szeregów. Np.: 1934: <sup>أَلْفٌ وَتِسْعِمِائَةٌ وَأَرْبَعَةٌ وَثَلَاثُونَ</sup> "tysiąc i dziewięćset i cztery i trzydzieści".

Nazwy rzeczy przy liczbach kładzie się w liczbie mnogiej tylko od 3 do 10 włącznie; począwszy od 11 w górę, nazwa rzeczy wyliczonych pozostaje zawsze w liczbie pojedynczej.

LICZEBNIKI PORZĄDKOWE.

185.- Liczebniki porządkowe mają osobne formy tylko do 19-go włącznie; począwszy od 20-go w górę, używa się tych samych słów tak dla liczebników głównych, jak dla porządkowych.

LICZEBNIKI PORZĄDKOWE OD 1-go do 19-go

	R. męski	R. żeński		R. męski	Rodz. żeński
1-y	أَوَّلٌ	أُولَى	11-y	حَادِي عَشَرَ	حَادِيَةَ عَشْرَةَ
2-i	ثَانٍ	ثَانِيَةٌ	12-y	ثَانِي عَشَرَ	ثَانِيَةَ عَشْرَةَ
3-i	ثَالِثٌ	ثَالِثَةٌ	13-y	ثَالِثَ عَشَرَ	ثَالِثَةَ عَشْرَةَ
4-y	رَابِعٌ	رَابِعَةٌ	14-y	رَابِعَ عَشَرَ	رَابِعَةَ عَشْرَةَ
5-y	خَامِسٌ	خَامِسَةٌ	15-y	خَامِسَ عَشَرَ	خَامِسَةَ عَشْرَةَ
6-y	سَادِسٌ	سَادِسَةٌ	16-y	سَادِسَ عَشَرَ	سَادِسَةَ عَشْرَةَ
7-y	سَابِعٌ	سَابِعَةٌ	17-y	سَابِعَ عَشَرَ	سَابِعَةَ عَشْرَةَ
8-y	ثَامِنٌ	ثَامِنَةٌ	18-y	ثَامِنَ عَشَرَ	ثَامِنَةَ عَشْرَةَ
9-y	تَاوِسِعٌ	تَاوِسِعَةٌ	19-y	تَاوِسِعَ عَشَرَ	تَاوِسِعَةَ عَشْرَةَ
10-y	عَاشِرٌ	عَاشِرَةٌ			

Dwudziesty, trzydziesty mówi się w rodzaju męskim i żeńskim **عِشْرُونَ** i **ثَلَاثُونَ**. Po dziesiątkach słowo "pierwszy" wyraża się przez **أَوَّلٌ** w rodzaju męskim, a **أُولَى** w rodzaju żeńskim. Dwudziesty pierwszy mówi się w rodzaju męskim:

**أَلْحَادِي وَالْعِشْرُونَ**, a rodzaju żeńskim: **أَلْحَادِيَّةُ وَالْعِشْرُونَ**

LICZEBNIKI UŁAMKOWE.

186.- Liczebniki ułamkowe mają osobną formę tylko do dziesiętej włącznie.

Ułamki, w których mianownik jest wyższy, aniżeli dziesięć, wyraża się osobnym zwrotem tego rodzaju; Np.:

$\frac{1}{24}$  oddaje się przez: "jedna część dwudziestu czterech części"

Liczebniki ułamkowe od  $\frac{1}{2}$  do  $\frac{1}{10}$

$\frac{1}{2}$  نِصْفٌ lub نِصْفٌ  
 $\frac{1}{3}$  ثُلُثٌ lub ثُلُثٌ  
 $\frac{1}{4}$  رُبْعٌ lub رُبْعٌ  
 $\frac{1}{5}$  خُمْسٌ lub خُمْسٌ  
 $\frac{1}{6}$  سُدُسٌ lub سُدُسٌ  
 $\frac{1}{7}$  سَبْعٌ lub سَبْعٌ  
 $\frac{1}{8}$  ثَمَانٌ lub ثَمَانٌ  
 $\frac{1}{9}$  تِسْعٌ lub تِسْعٌ



$\frac{1}{10}$  عشر lub عشر.

ZGODNOŚĆ ROKU WEDŁUG KALENDARZA GREGORJAŃSKIEGO

Z ROKIEM HIDŻRY.

187.- Uważamy za pożyteczne podanie formuły, zapomocą której można obliczyć w przybliżeniu + 1 rok hidżry, odpowiadający rokowi według kalendarza gregorjańskiego, i naodwrot:

a/ Aby znaleźć rok hidżry /H/, który odpowiada rokowi według kalendarza gregorjańskiego /G/, trzeba odjąć 622 od danego roku gregorjańskiego i dodać do otrzymanej różnicy  $\frac{1}{32}$  tejże różnicy. Np. rok 1934 ery chrześcijańskiej:

$$1934 - 622 + \frac{1934 - 622}{32} = 1353 \text{ r. hidżry.}$$

$$\text{Formuła: } G - 622 + \frac{G - 622}{32} = H$$

b/ Przeciwnie, aby obliczyć rok gregorjański /G/, który odpowiada jakiemuś rokowi hidżry /H/, należy dodać do 622 liczbę roku hidżry, pomniejszoną o  $\frac{1}{33}$ :

$$622 + 1353 - \frac{1353}{33} = 1934; \text{ Formuła: } 622 + H - \frac{H}{33} = G.$$

UWAGA.- Aby zrozumieć zasady tej kalkulacji, należy przypomnieć sobie, że era hidżry rozpoczyna się w r. 622 ery chrześcijańskiej, t.j. w roku, w którym Mohammed opuścił / <sup>33</sup> مكة / Mekkę, aby zamieszkać w Medynie, i że 32 lata słoneczne stanowią 33 lata księżycowe, ponieważ rok księżycowy ma tylko 354 dni.

PARTYKUŁY.

188.- Do partykuł należą przyimki, spójniki, przysłówki i wykrzykniki. W języku arabskim jest mnóstwo partykuł, lecz wiele z nich jest rzadko używanych. Podajemy niżej listę najczęściej używanych. Na czele listy podajemy partykuły, mające tylko jedną literę; po nich idą partykuły, mające dwie litery, a wreszcie partykuły, mające trzy i więcej liter.

PARTYKUŁY JEDNOLITEROWE.

أ czy?, ب z, ت /przysięgam/ na, ف i, więc, ك jak, ل do, dla, aby, نownie, و i. Każde z tych słów jednoliterowych powinno łączyć się w piśmie ze słowem, którem rządzi: <sup>ي</sup>بيد z jedną ręką / <sup>ي</sup>ك الجبل jak góra / <sup>ي</sup>ك الجبل.

Dwie partykuły و i ن nie powinny się znajdować na końcu linji, ponieważ uważa się je za złączone z pierwszą literą słowa,

które po nich następuje.

Spójniki و i ف często grają rolę znaków diaktrycznych; و jest więc pewnego rodzaju przecinkiem, ف natomiast jakoby kropką, lub średnikiem. Ta ostatnia partykuła prawie zawsze zaznacza, że następuje zmiana podmiotu przy przejściu od zdania, które ją poprzedza do zdania, które po niej następuje.

PARTYKUŁY DWULITEROWE.

أَزْ	ponieważ	قَدْ	już	إِنْ	jeżeli /cz.przysz/
أَمْ	czy to	كَمْ	ile?	لَا	nie "
أَنَّ	że	كَيْ	aby	لَمْ	nie /cz.przesz/
أَوْ	lub	مَعَ	z	مَا	nie " "
أَيُّ	to znaczy	مَعًا	razem	لَوْ	jeżeli, nawet
بَلْ	przeciwnie	مِنْ	od	مُدْ	skrót z مُنْذُ, odkąd.
عَنْ	od, na	هَلْ	czy?		
فِي	w	يَا	O!		

PARTYKUŁY WIĘCEJ ANIŻELI DWULITEROWE.

أَبَدًا	nigdy	بَلَى	pewnie	إِذَا	kiedy/cz.przysz/
أَقْبَلَ	tak	بَيْنَ	między	إِلَّا	jeżeli nie to
أِلَى	ku, do	بَيْنَمَا	podczas gdy	أَنَّ	że/przed rzeczow/
إِذَا	wtedy	تَحْتَ	pod	تَعَالَ	przyjdź tutaj!
إِذًا		ثُمَّ	potem, zatem	قَيْتْ	gdzie, ponieważ
إِنَّمَا	co do, lecz	حَتَّى	dopóki, nawet	حَيْثَمَا	wszędzie, gdzie
إِنَّمَا	bądźto	حِينَئِذٍ	wówczas	رُبَّ	ilekroć, często
إِنَّمَا	przed	خِلَا	oprócz	رُبَّمَا	być może, że
أَمْسِينَ	wczoraj	ذَوْنَ	bez	نَسْ، سَوْ	oznacza czas przyszły
الآنَ	teraz	رَوَيْدَ	powoli	سَوْفَ	
إِنِّ	pewnie	سِوَى	oprócz	قَدَامَ	naprzeciw, obok
إِنَّمَا	tylko	طَالَمَا	dopóki	لَمَّا	kiedy/cz.przesz/
إِنِّ	gdzie	عَدَا	oprócz	كُلَّمَا	za każdym razem, gdy
أَيْنَمَا	wszędzie, gdzie	عَمْسَى	być może	لَيْسَ	proszę



أِيَّاكَ	strzeż się od	عَلَيَّ	na, przeciw	لَأَنْ	ponieważ, żeby
بَعْدَ	po	عِنْدَ	u, przy	لَأَنَّ	żeby, ponieważ
بَعْدُ	poczem	غَدًا	jutro	لَوْ لَا	jeżeli, to nie było
فَقَطْ	tylko	تَهْرَ	tam	عَسِيرَ	oprócz,
فَوْقَ	ponad, na	مِثْلَ	jak	لَعَلَّ	być może, że
قَبْلَ	przed	مَتَى	jak tylko	لِمَا رِمَ	dla czego?
قَبْلَ	dawniej	نَعْمَ	tak	لَيْتَ	Daj Boże, aby
كَذَا	jak ten	هُنَا	tutaj	مَهْمَا	za każdym razem,
كَمَا	jak	هُنَاكَ	tam	فَكَذَا	w ten sposób, <sup>gdy</sup> tak
كَذَلِكَ	jakto	وَرَاءَ	z tyłu	وَوَيْحٌ	nieszczęście!
كَيْفَ	jak	وَفَتْمِدٍ	w czasie gdy	وَوَيْلٌ	/groźba/
لَقَدْ	pewnie już	حَيْرَ	tak	لَا يَسْتَمَا	przedewszyst- kiem, głównie
لَكِنْ	lecz	يَوْمَئِذٍ	w tym dniu		
لَكِنَّ		الْيَوْمَ	dzisiaj		

Trudno podać dokładne znaczenie, jakie przyjmują partykuły w różnych wypadkach; zależy to najczęściej od czasownika, obok którego się znajdują. Tylko słowniki zawierają dokładne wskazówki co do ich użycia.

-----ooOoo-----



S P I S R Z E C Z Y.

Str.

PRZEDMOWA ..... III-IV

CZĘŚĆ PIERWSZA.

CZYTANIE I PISANIE: alfabet; litery uzupełniające; 1  
samogłoski; znaki ortograficzne; litery słabe;  
litery słoneczne i księżycowe; zgłoski; akcent;  
rodzajnik.

CZĘŚĆ DRUGA - ETYMOLOGJA.

CZĘŚCI MOWY .....	19
CZASOWNIK: podział czasowników; odmiana czasowników pierwotnych we wszystkich trybach; strona czyn- na i bierna; formy pochodne; ich odmiana; imie - słów i masdar czasowników pierwotnych i pochod- nych.	21
CZASOWNIKI CZTEROLITEROWE: ich odmiana; formy pochod- ne.	51
CZASOWNIKI NIEPRAWIDŁOWE: prawidła czasowników głu- chych; ich odmiana; tablica 10 form czasowników głuchych w stronie czynnej i biernej.	53
CZASOWNIKI HAMZOWE: prawidła czasown. hamzowych; ich odmiana; tablica 10 form w str. czynnej i biern.	57
CZASOWNIKI O LITERACH SŁABYCH: prawidła czasown. po- dobnych; ich odmiana; formy pochodne w stronie czynnej i biernej, oraz tablice 10 form.	65
CZASOWNIKI PUSTE: prawidła czasowników pustych; ich odmiana we wszystkich trybach; formy pochodne w stronie czynnej i biernej i tablice 10 form.	70
CZASOWNIKI NIEDOSTATECZNE: prawidła czasowników nie- dostatecznych; ich odmiana we wszystkich trybach; fomy pochodne w stronie czynnej i biernej, a także tablice 10 form.	76
CZASOWNIKI PODWÓJNIE NIEPRAWIDŁOWE.....	82
CZASOWNIKI UŁOMNE.....	83
CZASOWNIKI WYRAŻAJĄCE POCHWAŁĘ I NAGANĘ.....	84
CZASOWNIKI WYRAŻAJĄCE ZACHWYT.....	84
CZASOWNIKI POTRÓJNIE NIEPRAWIDŁOWE.....	84



IMIONA: rzeczowniki odsłowne /nmina verbaalia/ ; imiona, wyrażające jednokrotność czynności; imiona, oznaczające sposób czynności; imiona, oznaczające miejsce i czas czynności; imiona, oznaczające narzędzie; imiona, oznaczające rzemiosło.	85
RZECZOWNIKI ODIMIENNE: /Nmina nminalia/: rzeczow- niki, wyrażające jedność rzeczy; nazwy naczyń; rzeczowniki, wyrażające pojęcia abstrakcyjne; rzeczowniki zdrobniałe.	90
PRZYMIOTNIKI.....	93
RODZAJE: tworzenie rodzaju żeńskiego.....	97
RODZAJ IMION: imiona rodzaju żeńskiego; imiona dwurodzajowe.	97
LICZBY: dualis; liczba mnoga prawidłowa rodzaju męskiego i żeńskiego; liczba mnoga niepra- widłowa.	99
IMIONA WŁASNE.....	105
DEKLINACJA.....	106
ZAIMKI: osobowe; wskazujące; względne; pytajne; nieokreślone.	109
LICZEBNIKI: główne; porządkowe; ułamkowe.....	112
PARTYKUŁY.....	116





Biblioteka Śląska w Katowicach

Id: 0030000115059



II 852213